ห้องขจร
อ
923.1593
ภ671พ11

รัชดาภิเษก ร. 9

โดย

พ. เทียนทองดี

THE LIBRARY
COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK, THAILAND

จัดพิมพ์จำหน่ายปลีกและส่งที่

สำนักพิมพ์
ธรรมบรรณาคาร
406 มหาชัย พระนคร

25./

คำนำ

รัชดาภิเษก ร. 9 เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่สำนักพิมพ์ธรรมบรรณาคารจัดพิมพ์ขึ้น เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติแก่องค์พระประมุขของชาติ ในวโรกาสอันเป็นมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมาครบ 25 ปี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2514

ผู้เขียนได้อัญเชิญพระราชประวัติตั้งแต่เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ จนถึงปัจจุบันรวมทั้งพระราชกรณียกิจ พระราชจริยานุวัตร พระราชนิพนธ์ พระราชดำรัส พระราชพิธีรัชดาภิเษกสมัยรัชกาลที่ 5 และพระราชพิธีรัชดาภิเษกสมัยรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ล่าสุดมารวบรวมไว้ด้วย เชื่อว่าท่านผู้อ่านที่เคารพสักการะ และเทิดทูน ในพระองค์ท่าน คงจะได้รับ

ประโยชน์ที่เป็นความรอบรู้ และมีความปลาบปลื้มในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงมีต่อปวงชนชาวไทยเป็นล้นพ้น

หนังสือเล่มนี้อาจมีข้อผิดพลาดอยู่บ้างหลายแห่ง หากผู้อ่าน จะได้กรุณาแจ้งมาให้ทราบ ก็จะเป็นพระคุณยิ่งนัก เพื่อจะได้แก้ไขในการจัดพิมพ์ครั้งต่อ ๆ ไป

พ. เทียนทองดี

แผนกโฆษณา กองกลาง

การรถไฟแห่งประเทศไทย

สารบาญ

	หน้า
พระราชประวัติ	1
เมื่อข้าพเจ้าจากสยามสู่สวิสเซอร์แลนด์	8
ประสบอุบัติเหตุ	29
ทรงหมั้น	47
เสด็จฯ นิวัติสู่พระนคร	59
ถวายพระเพลิง	66
พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส	69
พระราชพิธีบรมราชาภิเษก	79
พระราชโอรสธิดา	96
ทรงผนวช	98
เสด็จเลียบพระนคร	111
จอมทัพไทย	115
พระคทาจอมทัพภูมิพล	117
เสด็จเยี่ยมราษฎรภาคต่าง ๆ	127
เสด็จเยือนต่างประเทศ	136
ความทรงจำในการเสด็จต่างประเทศทางราชการ	141

การพื้นฟูพระราชพิธีต่าง ๆ 157
พระราชจริยานุวัตร 178
พระราชพิธีรัชดาภิเษก สมัย ร.5 187
พระราชพิธีรัชดาภิเษก รัชกาลปัจจุบัน 222
หมายกำหนดการพระราชพิธีรัชดาภิเษก รัชกาลปัจจุบัน 230
คำถวายพระพรชัยมงคล ของ จอมพลถนอม กิตติขจร 252
คำถวายพระพรชัยมงคล ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธ์ ยุคล 260
คำถวายพระพรชัยมงคล ของ จอมพลถนอม กิตติขจร 266
คำถวายพระพรชัยมงคล ของ พันเอกนายวรการบัญชา ประธานรัฐสภา 270
พระราชดำรัส เนื่องในการเสด็จตรวจพลสวนสนาม 274
พระราชดำรัส ในการถวายพระพรชัยมงคล ณ พระที่นั่ง-อมรินทรวินิจฉัย 277
พระราชดำรัส ในงานสโมสรสันนิบาต ณ ทำเนียบรัฐบาล 279
พระราชบัญญัติเหรียญรัชดาภิเษก พ.ศ. 2514 281
แสตมป์รัชดาภิเษก 285
พระราชทานอภัยโทษ 290
เพลงพระราชนิพนธ์ 294

ทรงพระเจริญ

ในวโรกาสอันเป็นมหามงคล ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร-รามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมาครบ 25 ปีบริบูรณ์ ณ วันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2514 ข้าพระพุทธเจ้า ผู้เรียบเรียงเรื่องนี้ และสำนักพิมพ์ธรรมบรรณาคาร ผู้จัดพิมพ์ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคล ให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ทั้ง 4 พระองค์ ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน เพื่อทรงเป็นหลักชัยและดวงประทีปของพสกนิกรชาวไทยตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า พ. เทียนทองดี
สำนักพิมพ์ธรรมบรรณาคาร

สมเด็จพระราชบิดาและพระราชมารดา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อพระชันษา
๕ พรรษา ทรงชุดละครไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ในฉลองพระองค์ลูกเสือไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ในฉลองพระองค์ลูกเสือบัตตานี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์
ในฉลองพระองค์ชุดกลาสี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ และ สมเด็จพระพี่นางเธอ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์
และสมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณีวัฒนา

เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งพระเจ้าน้องยาเธอ

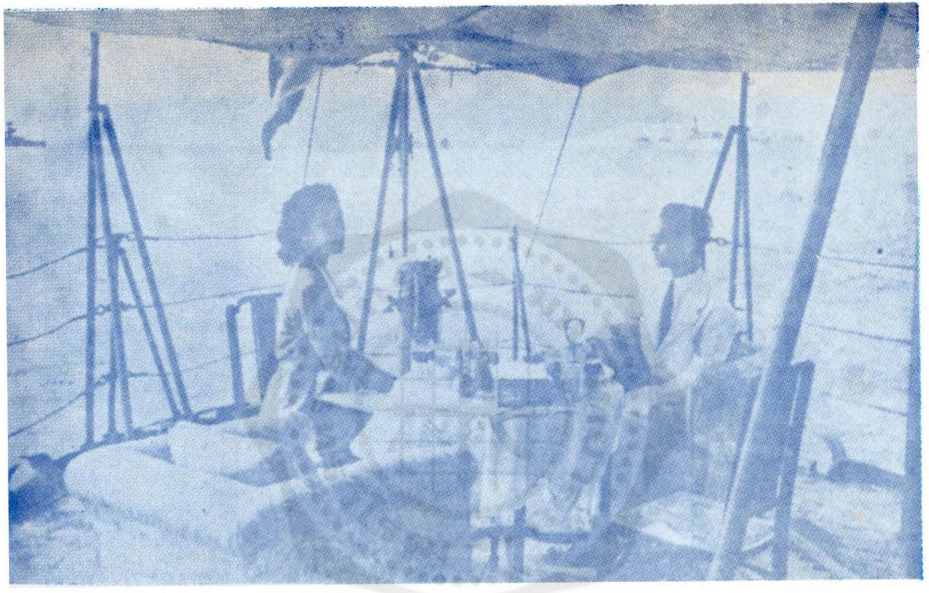

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ มรว. สิริกิติ์ กิติยากร เสด็จพระราชดำเนิน
จากประเทศสวิสเซอร์แลนด์กลับประเทศไทย โดยเรือพระที่นั่ง "ชีแลนเดีย"

ร.ล. ศรีอยุธยา เรือพระที่นั่งทรง และ ร.ล. สุราษฎร์ เรือพระที่นั่งรองรับ
เสด็จพระราชดำเนินที่ปากอ่าวไทย อัญเชิญเข้าสู่พระนครที่ท่าราชวรดิฐ
เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๓๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเครื่องอิสริยยศแก่สมเด็จพระราชินี ให้ทรงดำรงฐานันดรศักดิ์เป็นสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับนพปฎลเศวตฉัตร
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

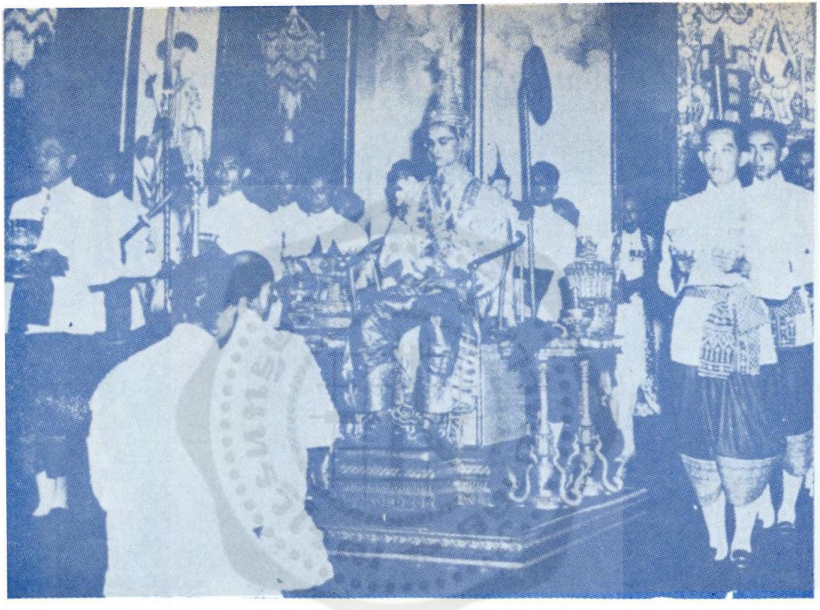

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับพระสุพรรณบัฏ
เบญจราชกกุธภัณฑ์ ขัตติยราชวราภรณ์ เครื่องขัตติยราชูปโภค
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับพระสุพรรณบัฏ เบญจราชกกุธภัณฑ์ ขัตติยราชวราภรณ์ เครื่องขัตติยราชูปโภค และพระแสงศัสตราวุธ จากพระมหาราชครูวามเทพมุนี ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงรับน้ำอภิเษก ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

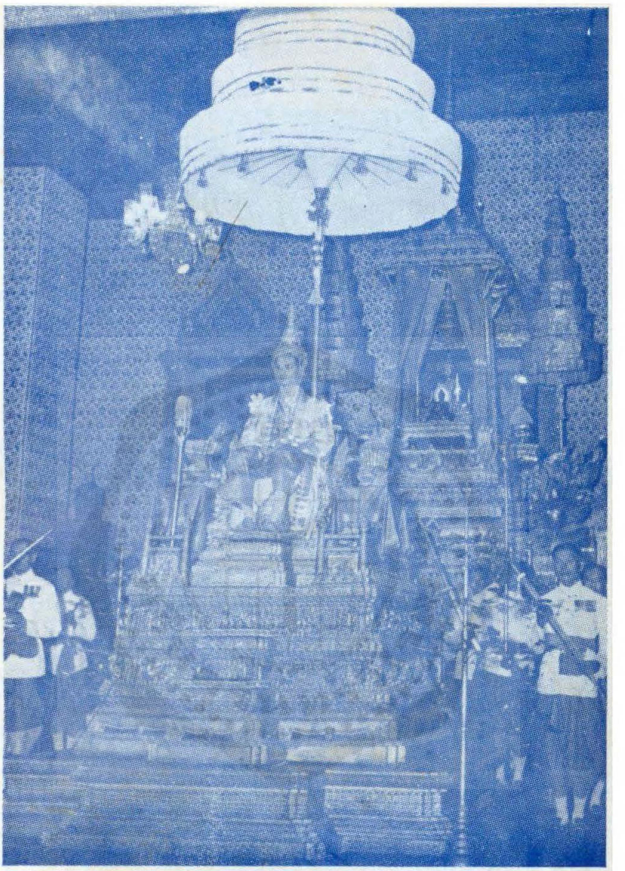

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงพระมหาพิชัยมงกุฎ เสด็จ ฯ ขึ้นสถิตเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์ บนพระราชบัลลังก์ แวดล้อมด้วยมหาดเล็กเชิญเครื่องอิสริยราชูปโภคตามตำแหน่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ โดยกระบวนราบใหญ่ไปประกาศ
พระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภก ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

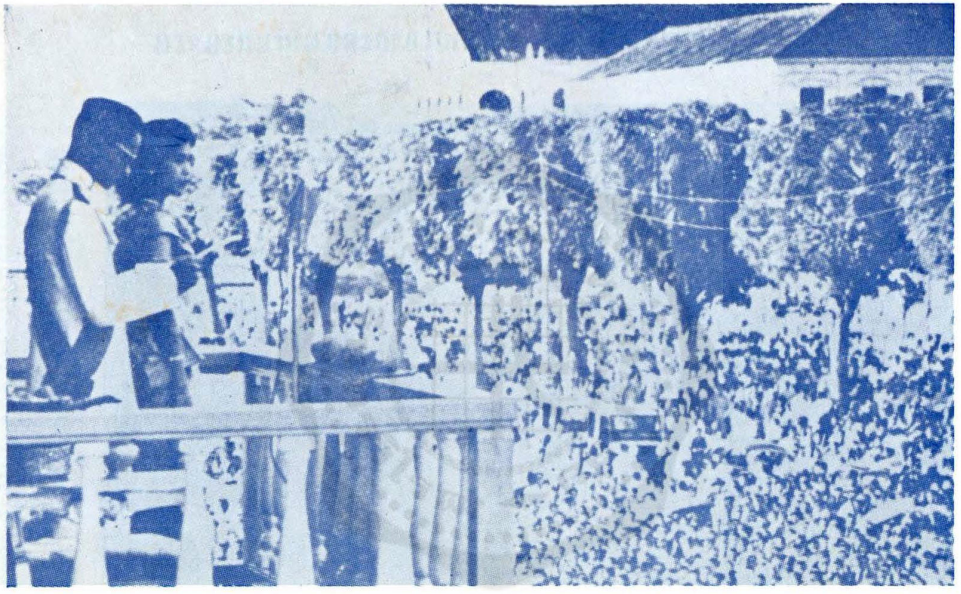

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จ ฯ ออกสีหบัญชรสุทไธศวรรย์ปราสาท ปลัดกระทรวงมหาดไทย นำประชาชนเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๔๙๓

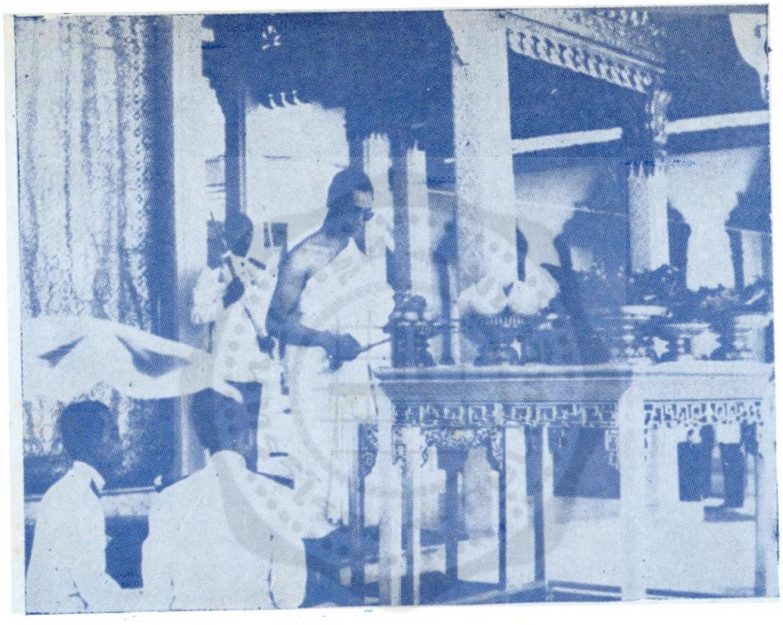

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเงินเทียนทอง สังเวย
เทวดากลางหาว ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๓ รอบ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสรงพระ
มุรธาภิเษกในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระมหาสังข์ พระเต้าน้ำพระพุทธมนต์และน้ำเทพมนต์ สำหรับ
สรงพระมุรธาภิเษก คราวเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๓ รอบ

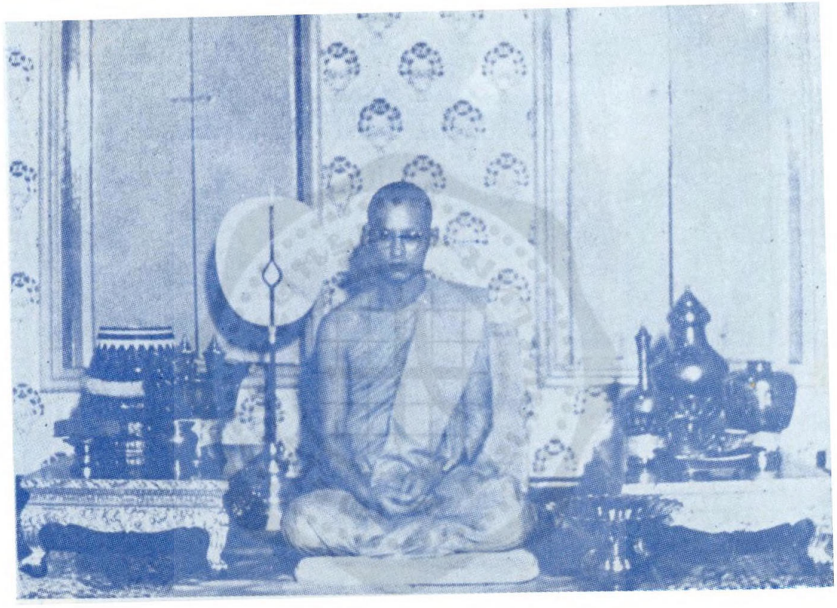

พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับ ณ พระตำหนักบึ้นหย่า
วัดบวรนิเวศวิหาร ระหว่างทรงผนวชเป็นเวลา ๑๕ วัน

พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับ
บาตรจากราษฎร ในระหว่างทรงยนวช

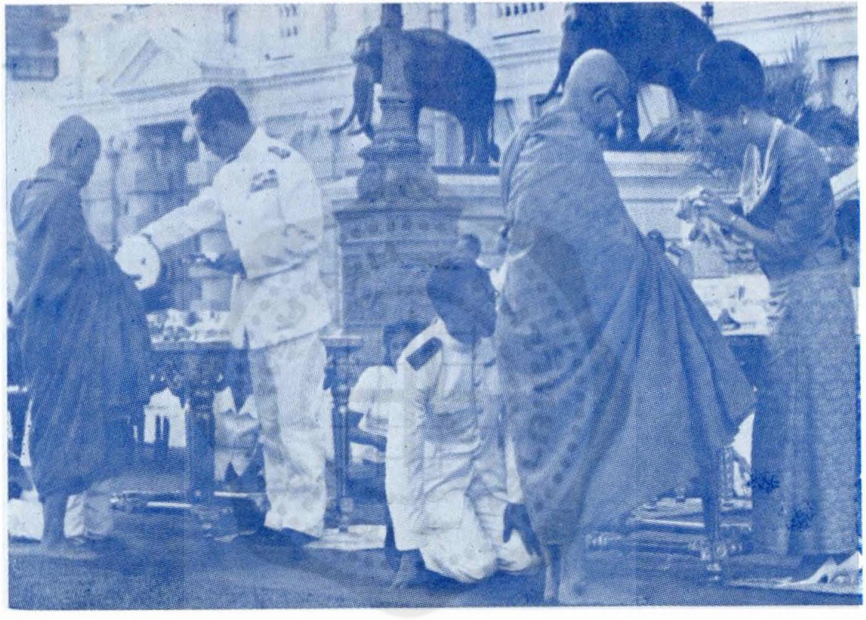

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทรงบาตร เนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถวายพระสุพรรณบัฏแก่สมเด็จพระสังฆราช

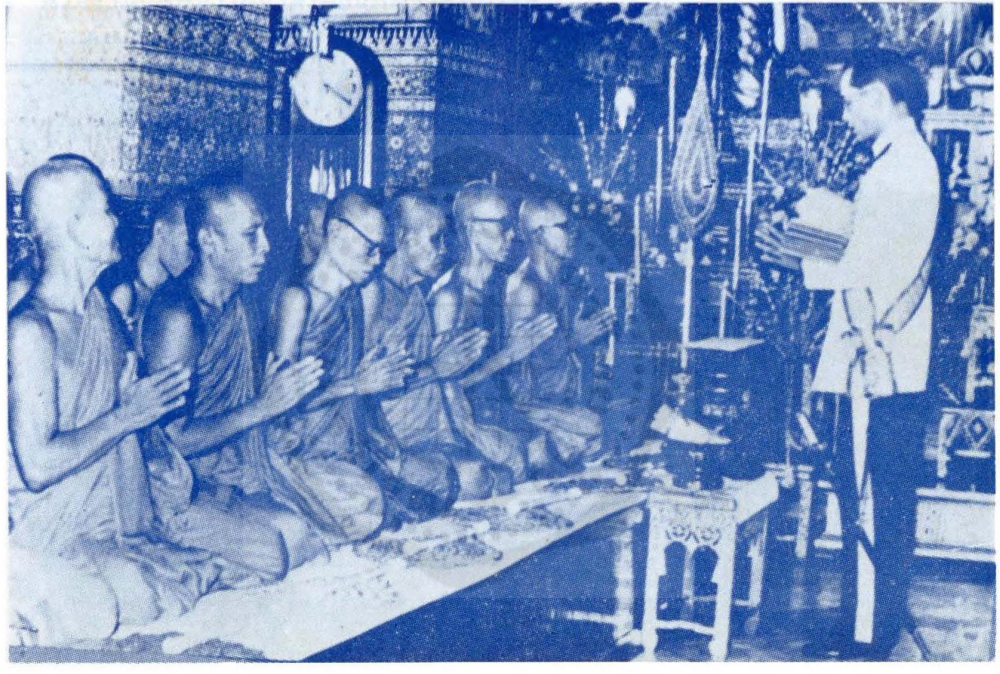

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ถวายผ้าพระกฐิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ประทับเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐินทางชลมารค

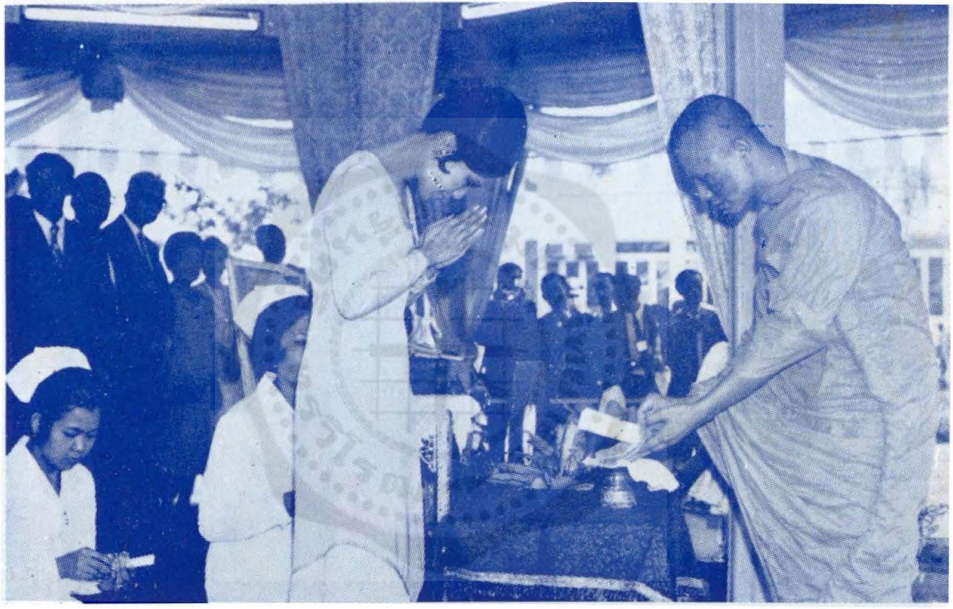

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ พระราชทานเข็มแก่ผู้บริจาคโลหิตให้แก่สภากาชาดไทย

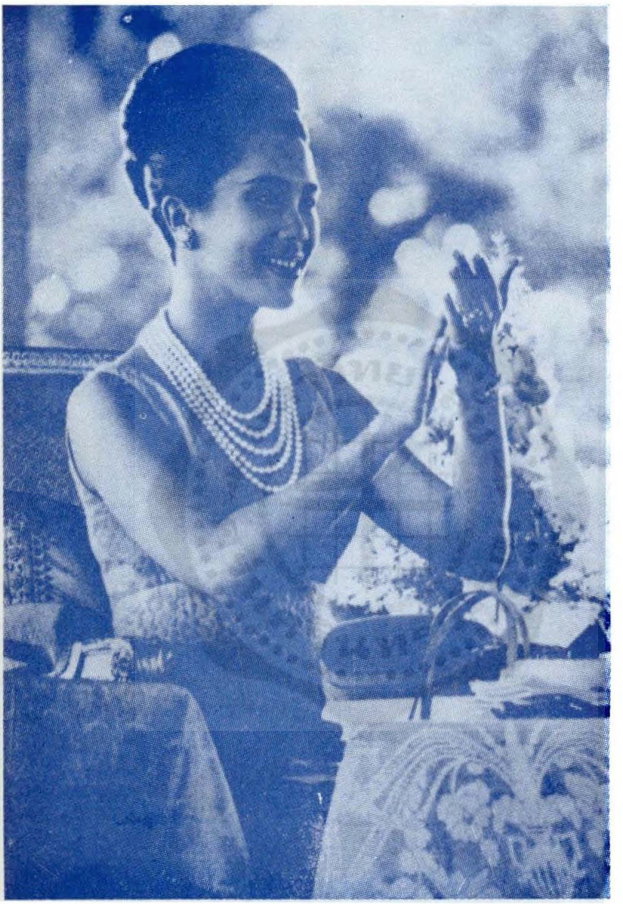

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

ทรงสวมกอดสมเด็จพระศรีนครินทรา บรมราช-
ชนนี ณ ท่าอากาศยานดอนเมือง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อม
ด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ลูกยาเธอ ทั้ง ๔ พระองค์ เสด็จเยือนกองทัพเรือ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า-
วชิราลงกรณ์ เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการฝึกของกองทัพเรือ

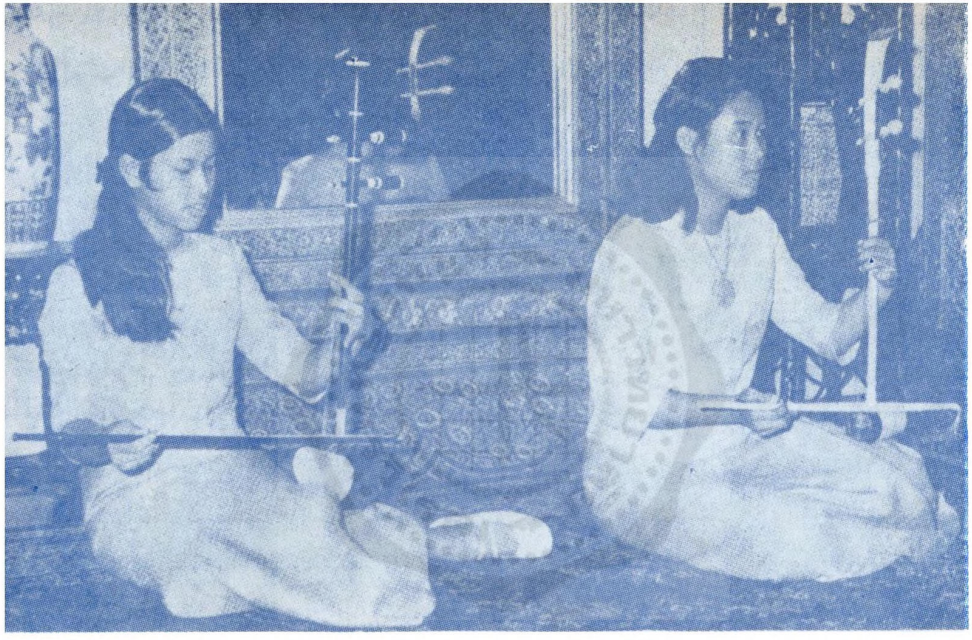

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ทรงซออู้ และซอด้วง บรรเลงเพลงไทยเดิม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแนะนำสมเด็จ ฯ ในการทรงพระแสงปืน
คราวเสด็จ ฯ เยี่ยมศูนย์การทหารราบ ณ ค่ายธนะรัชต์ ปราณบุรี

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ ทรงพระแสงปืน เอ็ม ๑๖
ณ สนามยิงปืน ศูนย์การทหารราบ เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๑

เยาวชนชาวเขาเผ่าทูลละอองธุลีพระบาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ ออกรับเอกอัครราชทูตต่างประเทศ
เฝ้า ฯ ทูลฉวายพระราชสาส์นตราตั้งเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย

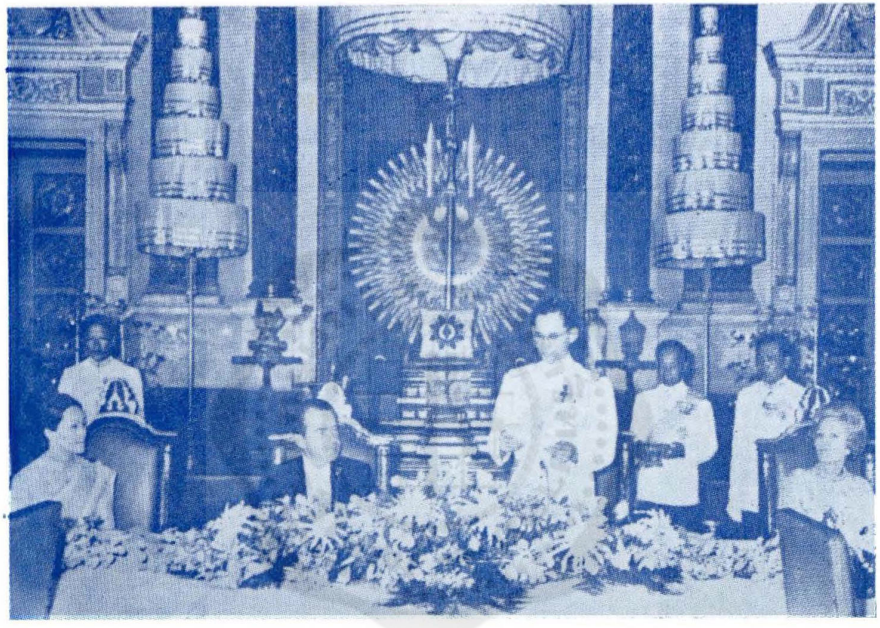

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำ เพื่อเบื้นเกียรติ
แก่ประธานาธิบดี ริชาร์ด เอ็ม. นิกสัน และภริยา ในโอกาสมาเยือน
ประเทศไทย ณ พระที่นั้งจักรีมหาปราสาท

ล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ
แก่ทหาร ตำรวจ และพลเรือน ที่เสียชีวิต

ทรงดนตรีร่วมกับนิสิต นักศึกษา เป็นประจำทุกปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ เยี่ยมราษฎรต่างจังหวัด และ
โปรดเกล้า ฯ ให้ราษฎรเข้าเฝ้า ฯ อย่างใกล้ชิด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน

เครื่องเขียน แบบเรียน แก่เด็กนักเรียน

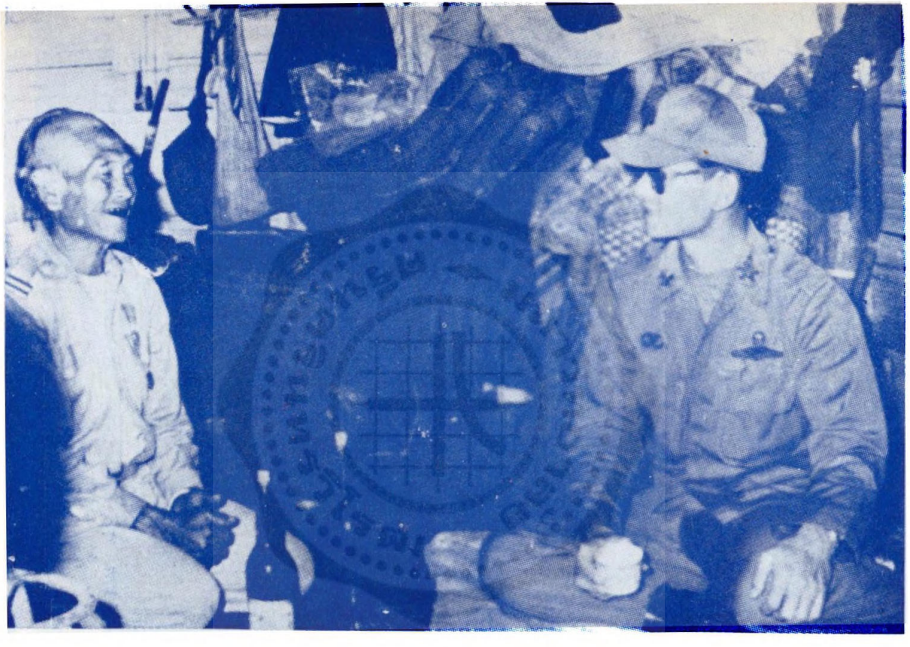

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ เยี่ยมชาวเขา และเข้าประทับในบ้านหัวหน้าชาวเขา โดยไม่เกรงพระองค์

ล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรต่างจังหวัด

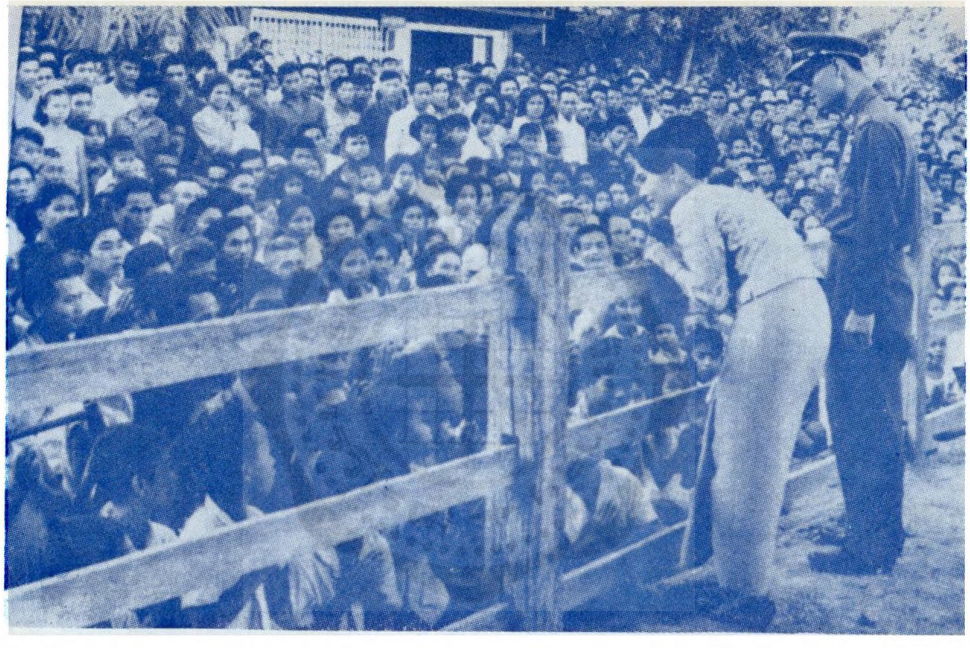

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จ ฯ เยี่ยมราษฎรที่ประสบอุทกภัย

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เสด็จ ฯ เยี่ยมศูนย์
ฝึกการรบในป่า ของหน่วยตำรวจพลร่ม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เยี่ยมทหารที่ปฏิบัติหน้าที่
ในเขตปฏิบัติการชายแดน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ ในพระราช
พิธีขึ้นระวางสมโภชช้างสำคัญ "พระเสวตสุร-
คชาธาร" ที่จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๑๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระคัมภีร์กุรอาน และคำแปลภาษาไทย แก่คณะกรรมการอิสลาม จังหวัดนราธิวาส

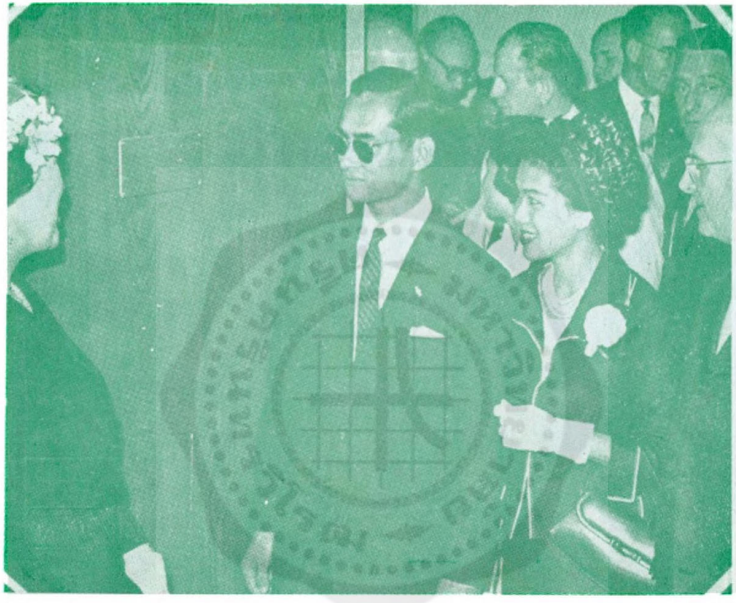

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ ทอดพระเนตรแผ่นป้ายบอก
ห้องซึ่งทรงพระราชสมภพ ณ โรงพยาบาล เม้าท์ ออเบิน
เมืองเคมบริดจ์ สหรัฐอเมริกา

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ประทับยืนให้ช่างภาพถ่ายร่วม
กับประธานาธิบดี และมิสซิสไอเซนฮาวน์

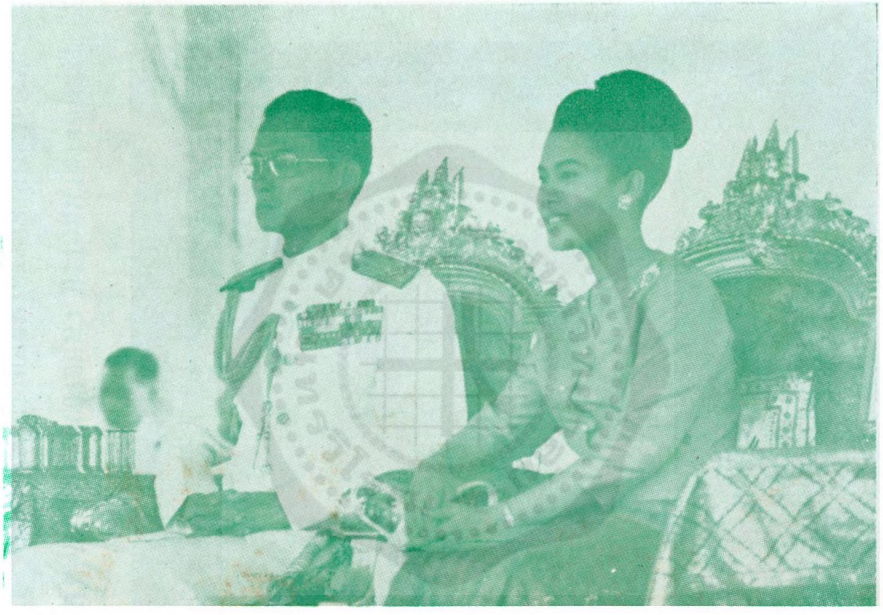

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จ ฯ ในพระราชพิธีพืชมงคล
จรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ณ ท้องสนามหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงดื่มน้ำพระพิพัฒน์-
สัตยา เนื่องในพระราชพิธีพระราชทานเครื่องราช-
อิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี

ทรงทอดพระเนตรการเก็บเกี่ยวข้าว ในบริเวณสวนจิตรลดารโหฐาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทอดพระเนตรการนวดข้าวด้วยเครื่องนวดข้าวขนาดครอบครัว บริเวณสวนจิตรลดารโหฐาน

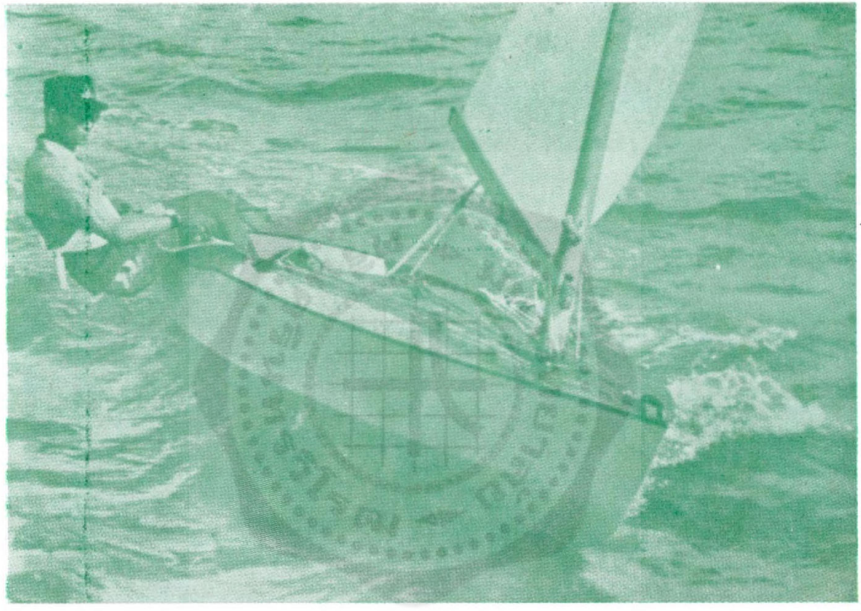

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงบังคับเรือใบ ในการซ้อมของหมวดเรือใบหลวงจิตรลดา

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทูนเกล้า ฯ ถวายถ้วยรางวัล
ชนะเลิศการแข่งขันเรือใบ ประเภท โอ. เค.

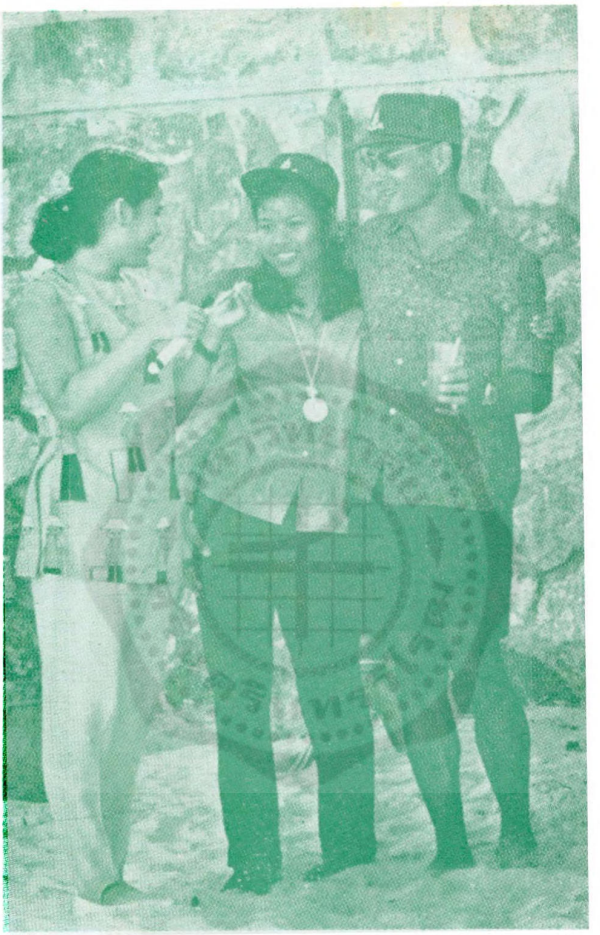

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสวมกอดสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ภายหลังจากทรงชนะเลิศเรือใบประเภท โอ. เค.

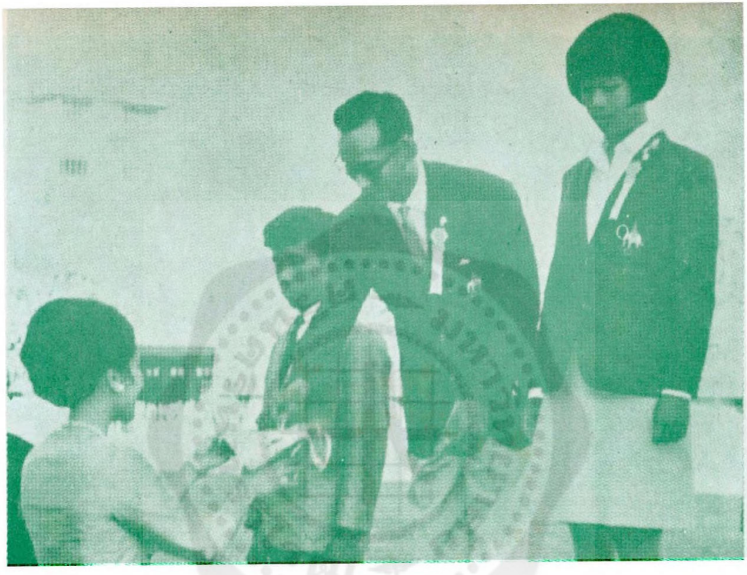

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทูนเกล้า ฯ ถวายเหรียญทองแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่ทรงชนะเลิศการแข่งขันเรือใบร่วมกับ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิง-อุบลรัตน์ราชกัญญา ในการแข่งขันกีฬาแหลมทองครั้งที่ ๔

พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่คณะลูกเสือในพิธี
สวนสนาม เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๖๐ ปี
เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๑๔

ล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จฯ ออกรับการถวายสัตย์ปฏิญาณ และสวนสนาม เพื่อแสดงความจงรักภักดีของหน่วยทหารมหาดเล็ก รักษาพระองค์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งตรวจพลสวนสนาม
ในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๑๔

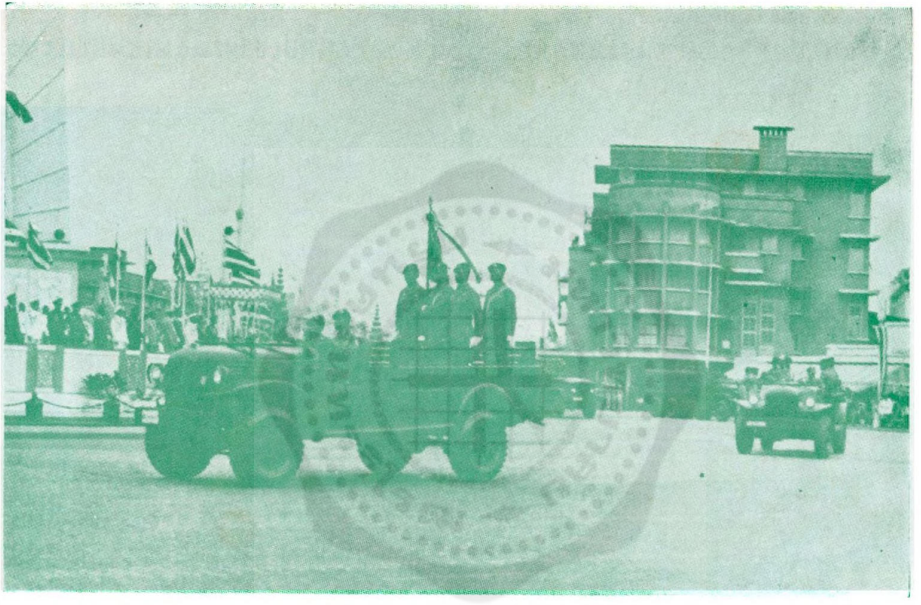

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ ประทับ ณ พระที่นั่งชุมสาย ในการตรวจพล
สวนสนาม เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๑๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ ในการตรวจ
พลสวนสนาม เนื่องในพระราชพิธีรัชดาภิเษก
เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๑๔

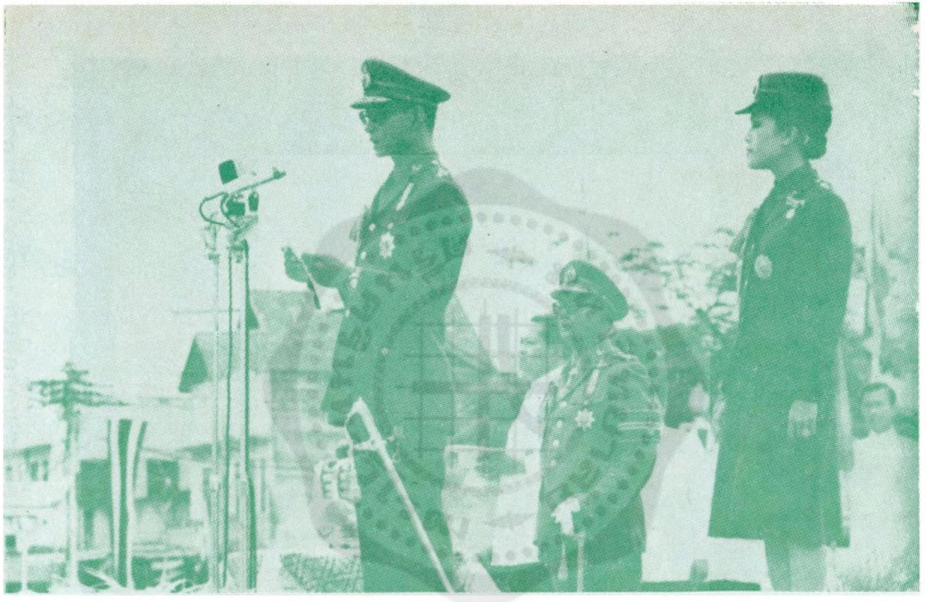

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราโชวาทในการเสด็จฯ
ตรวจพลสวนสนาม เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๑๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ออกรับคำถวายพระพรชัยมงคลในมหามงคลสมัยเฉลิงฉลองวัลยราชสมบัติบรรจบรอบ ๒๕ ปี ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๑๔

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จ ฯ ออกรับคำถวายพระพรจากคณะทูต และผู้แทนฝ่ายกงสุล ณ ห้องพระโรงกลาง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๔

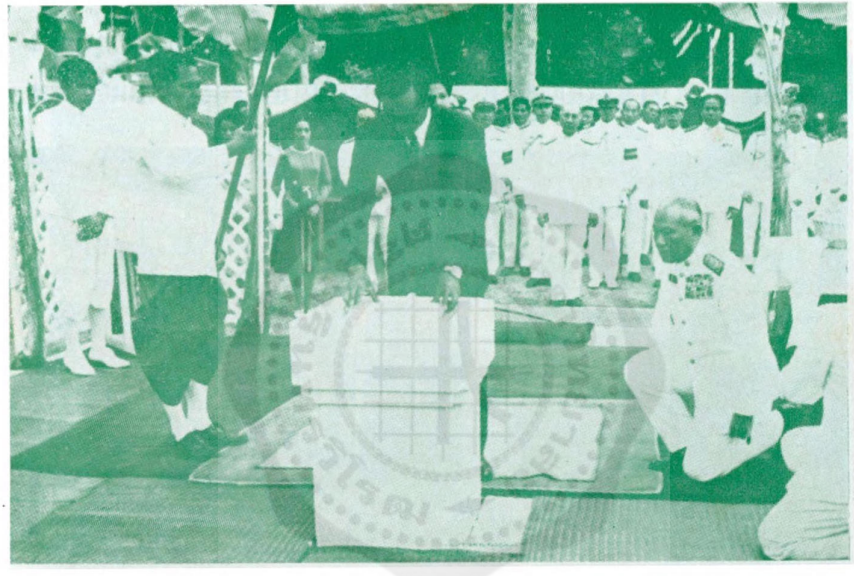

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ วางศิลาฤกษ์ก่อสร้างถนน
รัชดาภิเษก ณ บริเวณแนวต่อจากสะพานกรุงเทพ ตัดกับถนนเจริญกรุง
เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๑๔

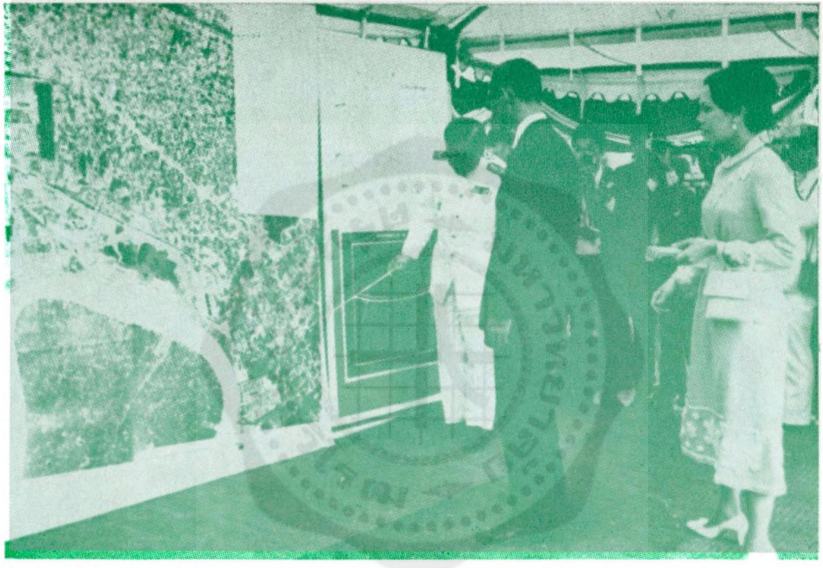

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงทอดพระเนตรแผนที่แสดงการก่อสร้างถนนรัชดาภิเษก เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๑๔

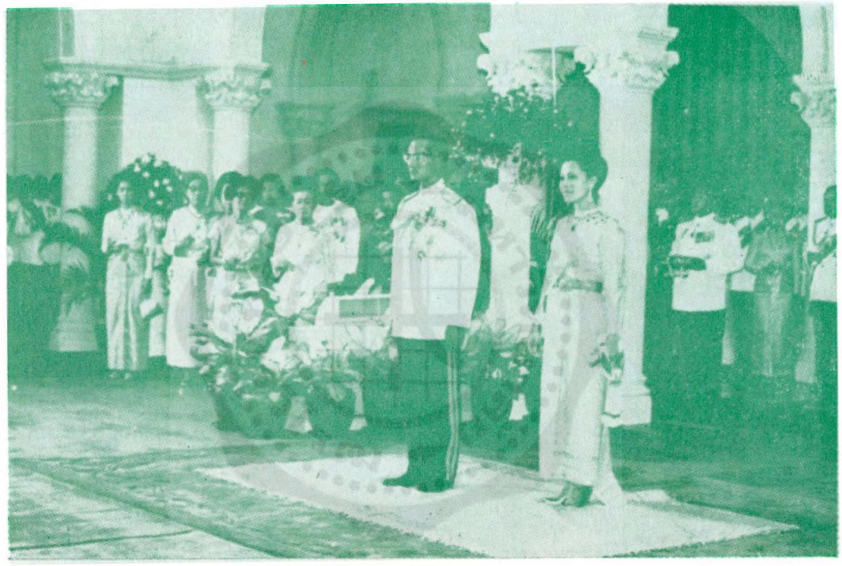

ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จฯ ในงานสโมสรสันนิบาต ซึ่ง
รัฐบาลจัดถวาย ณ ทำเนียบรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๔

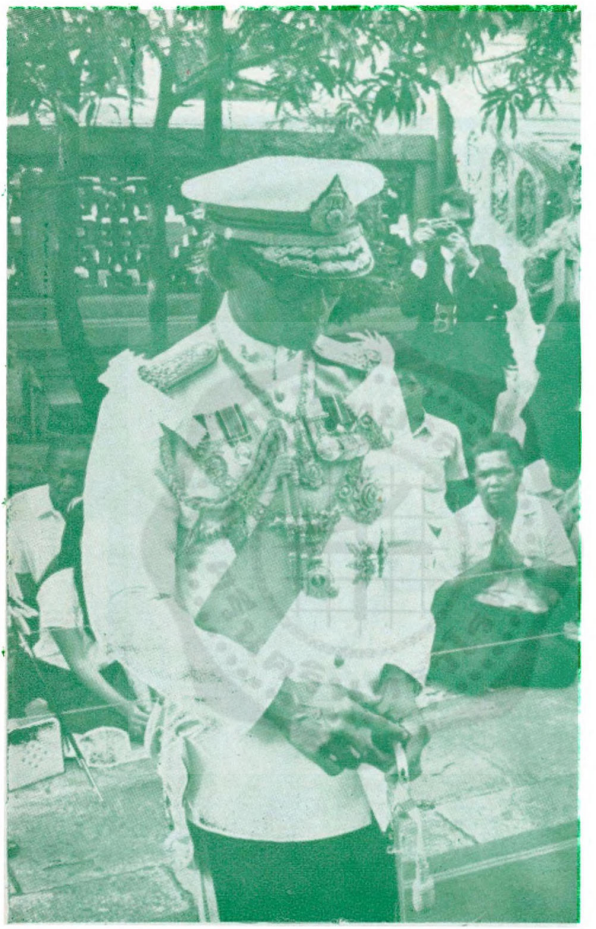

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับคำถวายพระพร เนื่องในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ ทรงบำเพ็ญศาสนกิจ ณ พระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๔

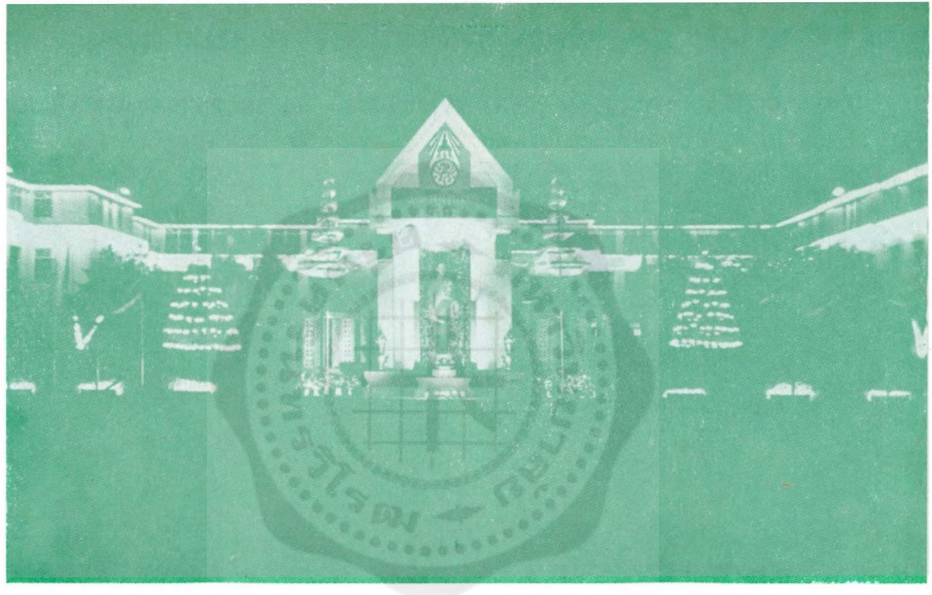

การตกแต่งประดับประทีปโคมไฟ ของการรถไฟแห่งประเทศไทย
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก ๘-๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๕

การตกแต่งประดับประทีปโคมไฟ บริเวณพระบรมมหาราชวัง
ในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก ๘-๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๔

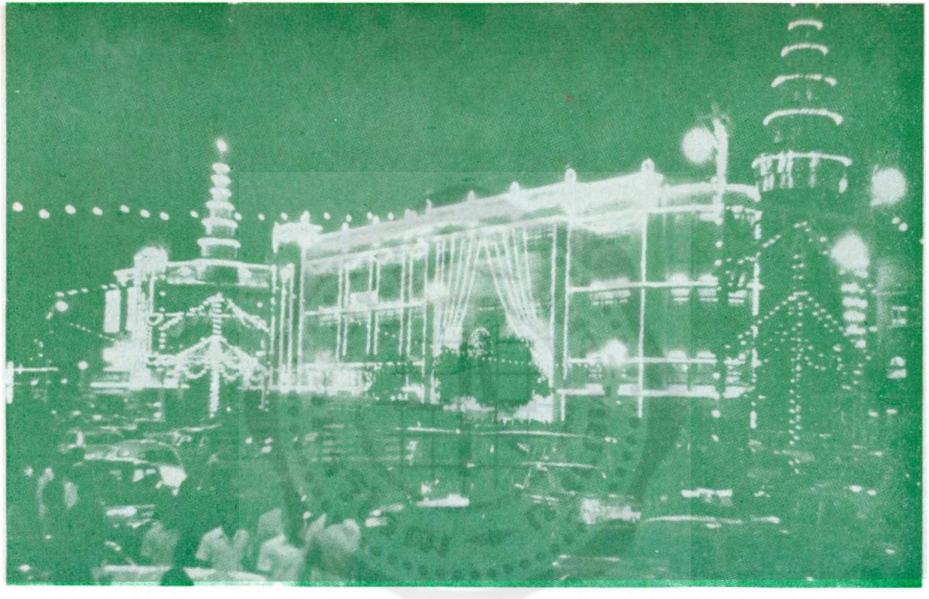

การตกแต่งประดับประทีปโคมไฟ บริเวณถนนราชดำเนินกลาง
ในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก ๙-๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๔

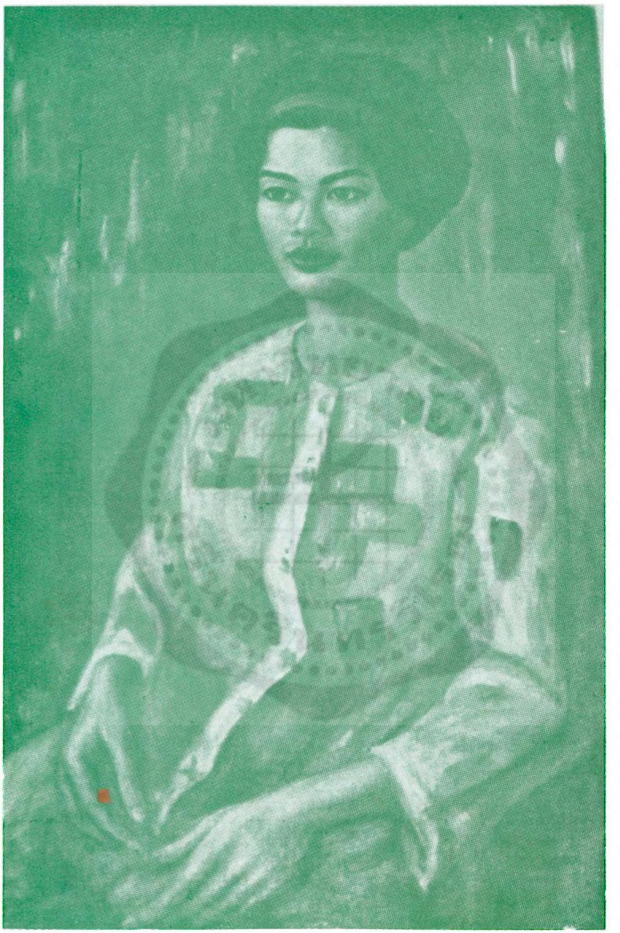

ภาพปีพระหัตถ์

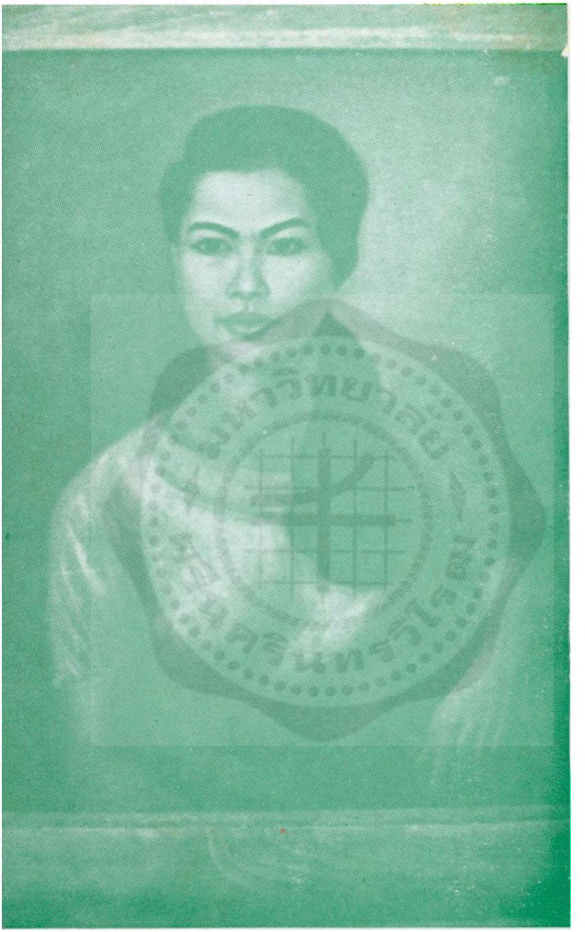

ภาพพระหัตถ์

ภาพยี่พระหัตถ์

ภาพพิมพระพุทธ

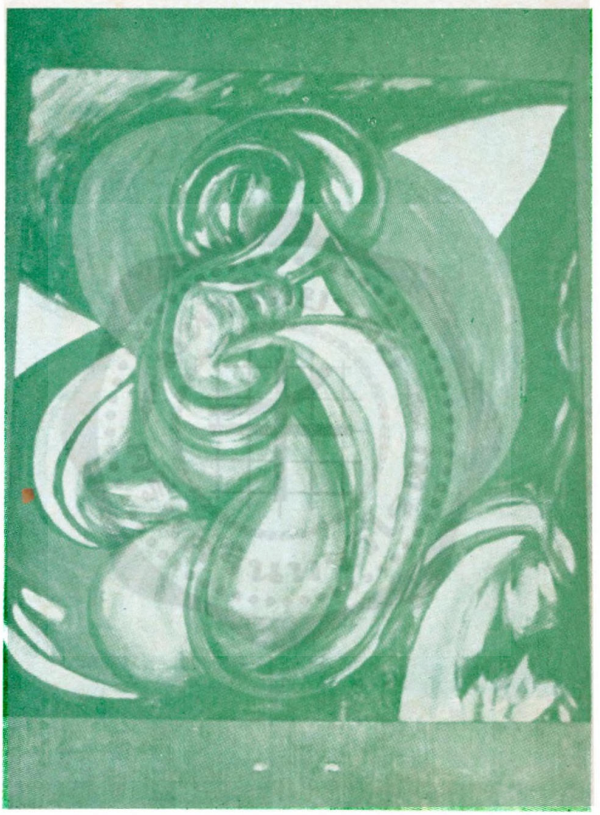

ภาพปีพระหัตถ์

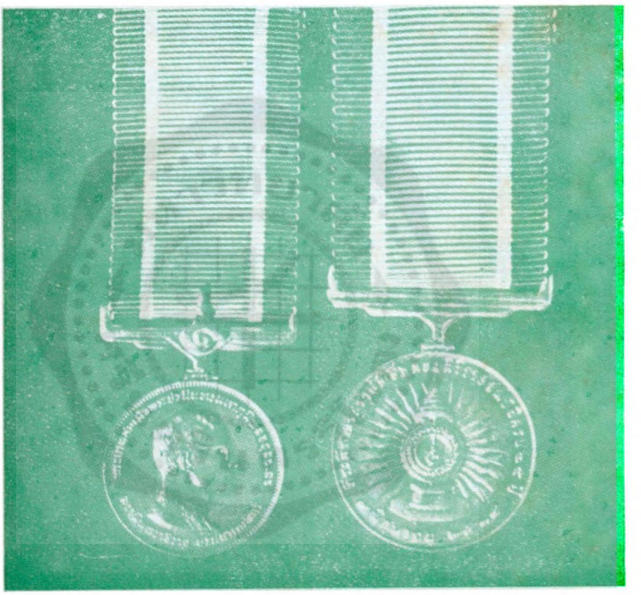

เหรียญรัชดาภิเษกประดับแพรแถบ

1...

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระบรมราชสมภพ ณ วันจันทร์ที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2470 ตรงกับวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้น 12 ค่ำ ($2^{12}_{\uparrow}$ 1 ค่ำ) บีเถาะ จุลศักราช 1289 เวลา 8 นาฬิกา 45 นาที ณ โรงพยาบาลเมานท์ออเบิร์น เมืองเคมบริดจ์ (Cmbridge) มลรัฐแมสซาชูเสตต์ (Massachusetts) สหรัฐอเมริกา โดยมีนายแพทย์วิทมอร์เป็นผู้ถวายการประสูติ

ทรงเป็นพระโอรสลำดับพระองค์ที่ ๓ ของสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร [1,2] C.P.H., M.D. (HAVARD) และสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ มีพระนามในชั้นเดิมว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช

---

* 1 สมเด็จพระราชบิดาได้อภิเษกสมรสกับนางสาวสังวาลย์ ตาละภัฏ ณ วังสระปทุม เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2463 ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2466 สมเด็จพระราชชนนีได้ประสูติพระธิดาองค์แรก คือสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณีวัฒนา ประสูติ ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

ระหว่างที่สมเด็จพระราชบิดาประชวรรักษาพระองค์ ณ ประเทศเยอรมันนี สมเด็จพระราชชนนี ได้ประสูติพระโอรสลำดับองค์ที่ 2 คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ณ เมืองไฮเดลเบิร์ก เมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ 2468

ในขณะที่สมเด็จพระราชบิดา เสด็จไปยังประเทศอเมริกาเพื่อทรงศึกษาต่อ สมเด็จพระราชชนนี ได้ประสูติพระโอรสลำดับองค์ที่ 3 คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันจันทร์ที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2470

* 2 ด้วยพระราชหฤทัย ประกอบด้วยพระกตัญญูกตเวทิตาระลึกถึงพระเดชพระคุณ สมเด็จพระราชบิดาและสมเด็จพระราชชนนี อันได้มีมาเป็นล้นพ้น ทรงมีพระเดชพระคุณเหนือกว่าผู้อื่น จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศเฉลิมพระนามพระอัฐิสมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร ตามที่จารึกในพระราชสุพรรณบัฏ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2513 ว่า "สมเด็จพระมหิดลาธิเบศรดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก"

พร้อมกันนี้ ให้ประกาศเฉลิมพระนาม สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี"

13 ธันวาคม พ.ศ. 2471 ได้ตามสมเด็จพระราชบิดา ฯ เสด็จกลับเข้ามาประทับในประเทศไทย

24 กันยายน พ.ศ. 2472 สมเด็จพระราชบิดาเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร ได้สิ้นพระชนม์ ณ กรุงเทพพระมหานคร ฯ

พ.ศ. 2475 ได้ทรงศึกษาวิชาที่โรงเรียนมาแตร์เดอี ถนนเพลินจิต จังหวัดพระนคร

พ.ศ. 2476 ได้เสด็จไปยุโรป เพื่อทรงศึกษาวิชาการ เสด็จประทับ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิส-เซอร์แลนด์

กันยายน พ.ศ. 2476 ได้เสด็จเข้าทรงศึกษาวิชาชั้นต้น ตามหลักสูตรวิชาชั้นประถมศึกษา ที่โรงเรียนเมียร์มองต์ (Miremont) ณ เมืองโลซานน์

กรกฎาคม พ.ศ. 2478 ได้ทรงรับสถาปนาพระฐานันดรศักดิ์ขึ้นเป็น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ภายหลังที่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์ เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ 8 แห่งราชวงศ์จักรี โดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย

อนึ่ง ได้ทรงย้ายจากโรงเรียนเมียร์มองต์ ไปทรงศึกษาที่โรงเรียนอีกแห่งหนึ่งภาคฝรั่งเศส ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ชื่อโรงเรียนนูเวลล์ เดอ ลา สวิส โรมางด์ (Ecole Nouvelle de la Suisse Romande) ตำบลไชยี (Chailly) เขตเมืองโลซานน์ ทรงเป็นนักเรียนภายนอก คือเสด็จไปกลับ

พฤศจิกายน พ.ศ. 2481 ได้เสด็จกลับมาเยี่ยมประเทศไทยเป็นการชั่วคราวครั้งแรก พร้อมกับสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล และสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณีวัฒนา ประทับอยู่ในราชอาณาจักร ณ พระ

ตำหนักจิตลดารโหฐาน ประมาณ 2 เดือน แล้วจึงเสด็จออกไปยังประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2481 เพื่อทรงศึกษาวิชาการต่อไป

กรกฎาคม พ.ศ. 2488 ทรงสอบไล่บาคคาลอเรีย-อาต์ (Baccalaureat) ที่โรงเรียนยินนาส เดอ โลซานน์ (Gymnase de Lausanne) ได้รับประกาศนียบัตรบาเชอเลียร์ เอส เลตรส์ (Bachelier es Lettres)

ตุลาคม พ.ศ. 2488 เสด็จเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยโลซานน์ แผนกวิทยาศาสตร์ (Universite de Lausanne, Faculte des Sciences)

5 ธันวาคม พ.ศ. 2488 ได้เสด็จมาประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนี สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล และสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณีวัฒนา

ในการเสด็จนิวัติสู่พระมหานครครั้งนี้ ได้เสด็จไปเยี่ยมเยียนราษฎรหลายจังหวัด เช่น สมุทรปราการ

ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรสาคร ลพบุรี และประจวบคีรีขันธ์

9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จสวรรคต ก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปยังประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เพียง 5 วัน

ณ วันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2489 เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติต่อจากสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 ในพระบรมราชจักรีวงศ์ เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช"

19 สิงหาคม พ.ศ. 2489 ได้เสด็จพระราชดำเนินกลับไปยังประเทศสวิสเซอร์แลนด์ พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนี และสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เพื่อทรงศึกษาวิชาการต่อไป

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนิน กลับไปยังประเทศสวิสเซอร์-แลนด์ เพื่อทรงศึกษาต่อ ได้ทรงพระราชนิพนธ์ "เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิสเซอร์แลนด์" พระราชทานแก่หนังสือ "วงวรรณคดี" ฉบับเดือนสิงหาคม 2490 จึงขอพระราชทานอัญเชิญพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่าน มากล่าวไว้ ณ ที่นี้ด้วย

2...

เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวิสเซอร์แลนด์

พระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

"วงวรรณคดี" *ได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องเล็กๆ น้อย ๆ ที่ถนัดมาลงในหนังสือนานมาแล้ว อันที่จริง ข้าพเจ้าก็ไม่ใช่นักประพันธ์ เมื่ออยู่โรงเรียนเรียงความและแต่งเรื่องก็ทำไม่ได้ดีนัก อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าก็ปรารถนาที่จะสนองความต้องการของ "วงวรรณคดี" อยู่บ้าง และเนื่องด้วยไม่สามารถที่จะเขียนเรื่องที่ข้าพเจ้ารู้บ้าง เช่น ดนตรี ศิลป วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือกฎหมาย ฯลฯ ได้ เพราะไม่มีความรู้ในเรื่องเหล่านี้ดีพอ*

ฉะนั้นจึงตกลงใจส่งบันทึกประจำวันที่เขียนไว้ก่อน และระหว่างวันเดินทางจากสยามสู่สวิสเซอร์แลนด์มาให้ และในโอกาสนี้ จึงขอขอบใจ เป็นการส่วนตัวต่อทุก ๆ คนที่มาถวายความจงรักภักดีต่อ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของข้าพเจ้า ณ พระมหาปราสาท ตลอดจนความปรารถนาดีที่มีต่อตัวข้าพเจ้าเอง กับขอขอบใจเหล่าทหารและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการด้วยความจงรักภักดีต่อเราทั้งสองด้วย

วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2489 อีกสามวันเท่านั้น เราก็จะต้องจากไปแล้ว ฉะนั้นจึงตั้งใจจะไปนมัสการพระพุทธชินสีห์ที่วัดบวรนิเวศน์วิหาร รวมทั้งสมเด็จพระสังฆราชด้วย

เมื่อไปถึงวัดบวรนิเวศน์วิหารตอนบ่ายวันนั้น มีประชาชนผู้รู้ว่าข้าพเจ้าจะมา มายืนรออยู่บ้าง แต่ไม่สู้มากนัก เข้าไปในพระอุโบสถ จุดเทียนนมัสการ ฯลฯ แล้วได้มีโอกาส ทูลปฏิสันถาร กับสมเด็จ พระสังฆราช ทรงนำพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์สูงให้มารู้จัก โดยปรกติได้เคยเห็นหน้าท่านเหล่านั้นมาจนชินแล้ว ทรงนำขึ้นไป

นมัสการพระสถูป บนนั้นมีพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ ชื่อพระไพรีพินาศ พระองค์นี้เคยทรงเล่าประวัติให้ฟังมาก่อนหน้านี้แล้วหลายวัน หลังจากนั้นก็นมัสการลา

ตอนนี้มีราษฎรชุมนุมกันหนาตาขึ้น ต่างก็ยัดเยียดเบียดเสียดกันจนรู้สึกเกรงไปว่า รถที่นั่งมาจะทับเอาใครเข้าบ้าง ช่างเคราะห์ดีแท้ๆที่ไม่มีอันตรายอันใดเกิดขึ้นแก่ประชาชนที่มานั้นเลย ในหมู่ประชาชนที่มารอรับกันอยู่วันนี้ จำได้ว่ามีบางคนเคยเห็นที่พระมหาปราสาทเบ็นประจำมิได้ขาด ไม่รู้ว่าหาเวลามาจากไหน จึงไปที่พระมหาปราสาทได้เสมอ เกือบทุกวันอังคาร พฤหัสบดี และวันอาทิตย์ พวกนี้ก็มาที่วัดนี้ด้วยเหมือนกัน

วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2489 เก็บของลงหีบแล้วเตรียมตัว

วันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2489 เราจะต้องจากไปในวันพรุ่งนี้แล้ว อะไรๆก็จัดเสร็จหมด หมายกำหนดการก็มีอยู่พร้อม บ่ายวันนี้เราไปถวายบังคมลาพระบรมอัฐิของพระบรมราชบุพพการีของเรา ทั้งสมเด็จพระ-มหากษัตริย์และสมเด็จพระบรมราชินี ในรัชกาลก่อนๆ แล้วก็ไปถวายบังคมลาพระบรมศพ เราต้องทูลลาให้เสร็จในวันนี้และไม่ใช่พรุ่งนี้ตามที่ได้กะไว้แต่เดิม เพื่อจะรีบไม่ให้ชักช้า เพราะพรุ่งนี้จะได้มีเวลาแล่นรถช้าๆ ให้ราษฎรเห็นหน้ากันโดยทั่วถึง

เมื่อออกจากพระที่นั่งไพศาลทักษิณมายังพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ผู้คนอะไรช่างมากมายเช่นนั้น เมื่อวานนี้เจ้าหน้าที่ได้เข้ามาถามว่า จะอนุญาตให้ประ-ชาชนเข้ามาหรือไม่ ในขณะที่ไปถวายบังคมพระบรมศพ ตอบเขาว่า "ให้เข้ามาซิ" เพราะเหตุว่า วันอาทิตย์เป็นวันสำหรับประชาชน เป็นวันของเขา จะไปห้ามเสียกระไรได้ และยิ่งกว่านั้นยังเป็นวันสุดท้ายก่อนที่เราจะจากบ้านเมืองไปด้วย ข้าพเจ้าก็อยากจะแลเห็น

ราษฎร เพราะกว่าจะได้กลับมาเห็นเช่นนี้ก็คงอีกนานมาก.....วันนี้พวกทหารรักษาการณ์กันอย่างเต็มที่ เพื่อกันทางไว้ให้รถแล่นได้สะดวก ไม่เหมือนอย่างเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ที่มากันคนช้าเกินไป

วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2489 วันนี้ถึงวันที่เราจะต้องจากไปแล้ว..... พอถึงเวลาก็ลงจากพระที่นั่งพร้อมกับแม่ ลาเจ้านายฝ่ายใน ณ พระที่นั่งชั้นล่างนั้นแล้วก็ไปยังวัดพระแก้ว เพื่อนมัสการลาพระแก้วมรกตและพระภิกษุสงฆ์ ลาเจ้านายฝ่ายหน้า ลาข้าราชการทั้งไทยและฝรั่ง แล้วก็ไปขึ้นรถยนต์ พอรถแล่นออกไปได้ไม่ถึง 200 เมตร มีหญิงคนหนึ่งเข้ามาหยุดรถแล้วส่งกระป๋องให้เราคนละใบ ราชองครักษ์ไม่แน่ใจว่าจะมีอะไรอยู่ในนั้น บางทีจะเป็นลูกระเบิด เมื่อมาเปิดดูภายหลังปรากฏว่าเป็นทอฟฟี่ที่อร่อยมาก ตามถนนผู้คนช่างมากมายเสียจริง ๆ ที่ถนนราชดำเนินกลางราษฎรเข้ามาใกล้จนชิดรถที่เรานั่ง กลัวเหลือเกินว่าล้อรถของเราจะไปทับแข้งทับขาใครเข้าบ้าง รถแล่น

ฝ่าฝูงคนไปได้อย่างช้าที่สุด ถึงวัดเบญจมบพิตร รถแล่นเร็วขึ้นได้บ้าง ตามทางที่ผ่านมา ได้ยินเสียงใครคนหนึ่งร้องขึ้นมาดังๆ ว่า "อย่าละทิ้งประชาชน" อยากจะร้องบอกเขาลงไปว่า ถ้าประชาชนไม่ "ทิ้ง" ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะ "ละทิ้ง" อย่างไรได้ แต่รถวิ่งเร็วและเลยไปไกลเสียแล้ว

เมื่อมาถึงดอนเมือง เห็นนิสิตมหาวิทยาลัยผู้จงใจมาเพื่อส่งเราให้ถึงที่ได้รับของที่ระลึก เป็นรูปเครื่องหมายของมหาวิทยาลัย 11.45 นาฬิกาแล้ว มีเวลาเหลืออีกเล็กน้อย สำหรับเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวที่สโมสรนายทหาร ต่อจากนั้นก็ไปขึ้นเครื่องบิน เดินฝ่าฝูงคน ซึ่งเฝ้าดูเราอยู่จนวาระสุดท้าย

เมื่อขึ้นมาอยู่บนเครื่องบินแล้ว ก็ยังมองเห็นเหล่าราษฎร ได้ยินเสียงไชโยโห่ร้องอวยชัยให้พร แต่เมื่อคนประจำเครื่องบินเริ่มเดินเครื่องทีละเครื่องๆ เสียงเครื่องยนต์ดังสนั่นหวั่นไหว กลบเสียงโห่ร้องก้องกังวาลของประชาชนที่ดังอยู่หมด พอถึง 12 นาฬิกา

เราก็ออกเดินทาง มาบินวนอยู่เหนือพระนคร สามรอบ ยังมองเห็นประชาชนแหงนดูเครื่องบินทั่วถนนทุกสาย ในพระนคร

บ่าย หน้า ไป ทางทิศ ตะวันตก มุ่ง ตรงไป ยังเกาะ ลังกา (ซีลอน) เสียงเครื่องบินดังสนั่นหนวกหู หาก ผู้ใดอยากจะพูดก็จะต้องตะโกนออกมาให้สุดเสียง ดัง นั้นจึงไม่มีใครพูดเลย ทางที่ดีที่สุดที่พึงทำ คือหลับตา เสียแล้วนึงคิด.....แปลกดีเหมือนกันที่ใจหวนไปคิดว่า เพียงชั่วโมงเดียวที่ผ่านมาเมื่อตะกี้นี้เอง เรายังห้อม ล้อมไปด้วยประชาชนชาวไทย แต่เดี๋ยวนี้เล่า เรา กำลังเหาะอยู่เหนือท้องทะเลอันกว้างใหญ่ไพศาล แม้ จะมีเสียงเครื่องยนต์ ก็ดูเหมือนเงียบและนึงอยู่กับที่ เพราะเสียงทุกๆ เสียงจากสิ่งที่มีชีวิตได้จางหายไปหมด แล้ว และกำลังชินกับเสียงคราง กระหึ่มของเครื่อง ยนต์นั้น หวนกลับไปนึกดูเมื่อ 9 เดือนที่แล้วมา เรา กำลังบินไปในทิศตรงกันข้าม เพื่อจะเยี่ยมเยียนประ-เทศหนึ่ง เยี่ยมอาณาประชาชนที่เราต้องพรัดพรากจาก

มาถึง 7 บีเต็มๆโดยที่เราเกือบไม่รู้เรื่อง และข่าวคราวของบ้านเมืองและประชาชนของเราเลยแม้แต่น้อย..... เดี๋ยวนี้เรากำลังบินจากประเทศนั้น จากประชาชนพลเมืองเหล่านั้นไปแล้ว การจากครั้งนี้มิได้เพียงแต่จากมาอย่างเดียวเท่านั้น ข้าพเจ้าได้จากเรื่องที่ล่วงแล้วมาด้วย..... สจ๊วตเข้ามาขัดจังหวะเสีย ทำให้ความคิดที่กำลังเพลิดเพลินจางไปเสียจากสมอง เขานำอาหารกลางวันที่มีรสกลมกล่อมเข้ามาให้ การเดินทางในระยะต่อมาช่างเปล่าเปลี่ยวเสียจริง ๆ สิ่งที่มองเห็นในเบื้องหน้าไม่มีอะไรเสียเลย นอกจากท้องทะเลเขียวครามอันแสนลึก นาน ๆ จะแลเห็นเกาะบ้างเป็นครั้งคราว

เรามาถึงเมืองเนแกมโบ (Negambo) ใกล้ๆ กับโคลัมโบเมืองหลวงของเกาะลังกา ภายหลังจากที่ได้บินมาเป็นเวลานานถึง 8 ชั่วโมงกับ 15 นาที เดี๋ยวนี้

18.45 นาฬิกา ตามเวลาของเกาะลังกาแล้ว เมื่อเทียบกับเวลาที่กรุงเทพฯ ที่นี่ช้ากว่า 1 ชั่วโมงกับ 30 นาที พอดี

ข้าหลวงประจำเกาะลังกาคือ เซอร์ยอห์น เฮาเวิรด (Sir John Howard) ได้เดินทางจากโคลัมโบมาเพื่อต้อนรับเรา ข้าพเจ้าขึ้นนั่งรถยนต์มีท่านข้าหลวงตามมาด้วย ส่วนแม่นั้นไปกับภรรยาของเขา ระยะทางจากสนามบิน ไปยังจวน ข้าหลวงในเมือง โคลัมโบต้องนั่งรถไปราว 30 นาที อันเป็นระยะที่กำลังสบายและมีโอกาสได้ชมภูมิประเทศตามถนน ตามที่เห็นมาด้วยตาและตามคำบอกเล่าของ เซอร์ ยอห์น เฮาเวิรดรู้สึกว่าเกาะลังกานี้ ช่างละม้าย คล้ายคลึง กับเมืองไทยเราเสียจริงๆ เป็นเมืองที่อุดมดี แลดูก็งามตา ประชาชนก็สุภาพและพอใจ มาถึงสนามบินเวลาประมาณ 9.00 น. เราลาข้าหลวงและภริยา ผู้มีอัธยาศัยสุภาพ อ่อนโยนและให้ความเอื้อเฟื้อ ท่อเราเป็นอย่างดีแล้ว ขึ้นเครื่องบินจากมา

การเดินทางเป็นไปอย่างปรกติ สจ๊วตนำอาหารมาให้เรากินตามเวลามิได้ขาดบางทีก็ได้รับรายงานจากนักบินแสดงด้วยแผนที่ ให้เห็นว่า เดี๋ยวนี้เราอยู่ตรงไหน บางทีก็รายงานอากาศ ที่เราจะต้องประสบในเบื้องหน้า ตลอดจนความเร็วและระยะสูงของเครื่องบิน ฯลฯ เป็นการเดินทางที่สะดวกและสบายดี.....

ในตอนจวนจะถึง อากาศไม่สู้จะดีเหมือนที่แล้วมา เพราะมรสุมกำลังตั้งเค้า แต่เรากำลังจะถึงการาจีอยู่แล้ว เพราะเครื่องบินบินเร็วทำเวลาได้ดีมาก เมื่อบินอยู่เหนือเมืองมองดูรอบ ๆ ลักษณะเป็นทะเลทรายเราดี ๆ นี่เอง ช่างไม่มีชีวิตจิตใจเสียเลย ที่ตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองขึ้นได้ก็เพราะเป็นท่าเรือใหญ่ อยู่ในทำเลที่เหมาะ เครื่องบินลงถึงพื้นดินเมื่อเวลา 17 นาฬิกา บินมาได้ 8 ชั่วโมง มีพวกข้าราชการมาคอยรับอยู่ขั้นรถตรงไปศาลาว่าการของรัฐบาล เป็นแขกของข้าหลวงเช่นเดียวกับที่เกาะลังกา

พรุ่งนี้เราจะต้องบินเป็นระยะทางไกล ฉะนั้นจึงอยากจะนอนแต่หัวค่ำสักหน่อย แต่ว่าต้องกินข้าวกับข้าหลวงและคณะ จำเป็นต้องสนทนาปราศัยถึงเรื่องที่ไม่มีเรื่องเหมือนที่พวกฝรั่งนิยมกัน กว่าจะได้พักผ่อนหลับนอนก็เกือบสองยาม เราเพลียมากรู้สึกว่าหลับได้อย่างง่ายดาย

วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2489 จากศาลาว่าการรัฐบาลไปสนามบินรถวิ่ง 20 นาที ผ่านเข้าไปในย่านการค้าในเมือง มีข้อที่น่าสนใจและพึงสังเกตอยู่บ้างคือพบคน นอนหลับอย่างสบายอยู่ข้างทาง และตามประตูพวกที่ตื่นลุกขึ้นล้างหน้าที่ท่อน้ำใกล้ ๆ กับที่นอนและเขาทำกันอย่างนี้ในบริเวณที่มีตึกรามตามแบบสมัยใหม่ในย่านการค้าเช่นนั้น

ประชาชน พลเมือง เหล่านี้ แต่งกาย ด้วย เสื้อผ้าที่ขาดวิ่น สีของเสื้อผ้านั้นขาวหรือก็คงต้องเป็นสีขาวมา

ก่อน ที่มาแลเห็นเป็นสีเทาไปมากกว่าสีขาวนั้นก็เพราะระคนปนไปกับฝุ่น นอกจากนี้ยังได้เห็นวัวศักดิ์สิทธิ์เดินท่องเที่ยวหาอาหารอยู่ตามท้องถนนหลวง จะไปไหนมาไหนไม่มีใครกล้าจะขับไล่ ไม่ว่าจะเกิดหิวขึ้นมาเมื่อไร พบร้านขายผัก ก็เดินเข้าไปเลือกกินได้ตามใจชอบ ส่วนเจ้าของร้านนั้นเมื่อวัวเข้าไปก็ถือว่าเป็นมงคล.. .....

ถึงสนามบินเวลา 8.30 นาฬิกา และออกบินทันทีที่มาถึง เครื่องบินบ่ายหัวตรงไปสู่ท้องทะเลด้วยอัตราความเร็ว 320 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ท้องฟ้าแจ่มกระจ่างจนสามารถ มองเห็น เรือหา ปลาเล็ก ๆ ในท้องทะเลได้ถนัด ทั้งๆ ที่บินอยู่สูงถึง 2,500 เมตร ข้าพเจ้าชอบเดินไปที่ ๆ นักบินขับบ่อย ๆ และนั่งลงข้าง ๆ ตรงที่นั่งของนักบินสำรอง ช่างมีเครื่องบังคับหลายอย่างเสียจริง ๆ บังคับบีก บังคับใบพัด เครื่องยนต์ ถังน้ำมัน

และอื่นๆ อีกมาก ในตอนต้นๆ ออกจะงงๆ แต่นักบินเป็นคนที่สุภาพมาก ได้พยายามชี้แจงให้เข้าใจถึงเครื่องทุกๆ ส่วนที่มีอยู่

ที่ข้อมือนักบินสังเกตเห็นว่าผูกนาฬิกาไว้ถึงสองเรือน เรือนหนึ่ง 6 นาฬิกา อีกเรือนหนึ่ง 4 นาฬิกา แต่ของเราเองเป็น 9.30 นาฬิกา เขาอธิบายให้เข้าใจว่า 4 นาฬิกานั้นเป็นเวลาที่กรีนิช(Greenich) 6 นาฬิกานั้นเป็นเวลาที่กรุงไคโรที่เรากำลังจะไป และ 9.30 นาฬิกานั้นเป็นเวลาที่การาจี เราจะไปไคโร จึงเลื่อนเข็มถอยหลังกลับไปสามชั่วโมงครึ่ง

ราวๆ เที่ยงเราบินอยู่เหนือทะเลทรายอาหรับ มีหลุมอากาศหลายแห่งฝรั่งเรียกว่า "Bumps" เป็นลมสูงขึ้น เกิดจากความร้อนของทรายจากเบื้องล่างที่ถูกพระอาทิตย์แผดเผา หลุมอากาศเหล่านี้มีอยู่ตลอดทาง

THE LIBRARY
COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK, THAILAND
รัชดาภิเษก ร. 9

กระทั่งผ่านพ้นเขตของทะเลทรายนั้นไป คือราว 14.30 นาฬิกา การผ่านหลุมอากาศวับ ๆ หวำ ๆ เช่นนี้ไม่มีความสบายเลย และความไม่สบายใจนี้ทวีขึ้นเมื่อพวกประจำเครื่องบินเล่าให้ฟังว่า หากเราจำต้องร่อนลงยังท้องทะเลทรายนี้แล้วออกจะน่าวิตกอยู่มาก ที่ชาวพื้นเมืองเบื้องล่างนี้ มิค่อยจะเป็นมิตรที่ดีของคนแปลกหน้านัก

ล่วงไปอีกชั่วโมงหนึ่งก็ผ่านคลองสุเอซ กำลังมีเรือแล่นเข้าคลอง มีเรือรบขนาดหนักลำหนึ่งจอดอยู่ที่นั่น ขนาดของเรือลำนี้เห็นจะหนักกว่าเรือศรีอยุธยาประมาณ 15 เท่า แม้กระนั้นมองดูช่างเล็กเหลือเกินเมื่อเทียบกับความกว้างใหญ่ไพศาลของท้องทะเล และความเวิ้งว้างของทะเลทรายอันมหึมานั้น

เรามาถึงสนามบินอัลมาซา (Almaza) ใกล้ ๆ กับกรุงไคโร หลังจากที่ทำการบินมาแล้วเป็นเวลา 11 ชั่วโมง 45 นาที เราเหน็ดเหนื่อยเพราะถูกรบกวนด้วย

ร 155014 36679

เสียงสนั่นหวั่นไหวของเครื่องบิน ด้วยหลุมอากาศ และด้วยความสั่นสะเทือนของเครื่องยนต์ ทำเราเอา งงไปหมด.....

เราไปพักอยู่ ณ โรงแรมที่ดีแห่งหนึ่งและได้พักผ่อนอย่างสุขสำราญ ในตอนเย็นสมุหพระราชมณเฑียรของพระเจ้าฟารุค ได้เชิญพระราช ปราศัยของพระองค์มา ข้าพเจ้าก็ได้สนองพระราชอัธยาศัยไปตามสมควร นอกประตูของห้องเรา มีตำรวจอียิปต์ยืนยามอยู่ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลอียิปต์ได้จัดไว้เพื่อความปลอดภัยของเรา

กรุงไคโรเป็นเมืองใหญ่ที่เต็มไปด้วยตึกสมัยใหม่ แต่เบื้องหลัง ของตึกเหล่านี้ มีบ้านกระจอก งอกง่อยอยู่เป็นอันมาก บ้านเหล่านี้เป็นที่อยู่ของคนจน เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่และสัตว์เลี้ยงอื่นๆ อีก ตามถนน รถรางก็เต็มไปด้วยผู้คนเบียดเสียดเยียดยัดห้อยโหนกันจนไม่มีที่ว่าง และล้วนแต่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าปุปะไม่มีชิ้นดี เป็นผู้ชายทั้งนั้น เกือบไม่มีผู้หญิงปะปนอยู่ด้วยเลย

คล้ายๆ กับที่การาจีอยู่มาก ผู้คนหลับอย่างแสนสบาย ตามสนามหญ้าข้างถนน รถยนต์มีมากแต่เบ็นรถรับจ้างที่ขับกันอย่างเร็วปรื๋อโดยมาก

วันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2489 คืนนี้สบายดีแท้ ถ้าไม่คำนึงถึงเสียงที่มาจากโรงหนังใกล้ ๆ ที่พัก กินอาหารเช้าแล้ว ก็ออกเดินทางไปสนามบินด้วยรถยนต์สมุหพระราชมณเฑียรของพระเจ้าฟารุคมาส่ง และเชิญพระพรให้เดินทางโดยสวัสดีของพระองค์มาประทาน.. ข้าพเจ้าตอบ ขอบพระราชหฤทัย และขอให้นำความไปทูลขอให้ทรงพระเจริญสุข กับขออำนวยพรให้ประชาชนพลเมืองของพระองค์มีความสุขสำราญด้วย

รอบ ๆ เครื่องบิน มีตำรวจ อียิปต์ รักษา การณ์ อยู่อย่างกวดขันยิ่งนัก เวลา 8 15 นาฬิกา เริ่มออกเดินทาง ต่อมาอีก 40 นาที ก็ผ่านเมืองอาเลกซานเดรีย เมืองท่าใหญ่ที่สุดของอียิปต์ วันนี้ต้องบินถึง 9 ชั่วโมง กับ 50 นาที จะถึงกรุงเจนีวา ราว ๆ 17.05 นาฬิกา

ไม่น่าจะเป็นไปได้เลย เมื่อสามวันที่แล้วมา เรายังอยู่เมืองไทย และวันนี้เราจะถึงสวิสเซอร์แลนด์แล้ว ระยะทางตั้ง 10,000 กิโลเมตรกว่า เวลา 15.00 นาฬิกา เราต้องบินฝ่ากระแสลมอันแรง ทำให้เครื่องบินต้องช้าลงและช้าไปกว่ากำหนด 15 นาที เมื่อเวลา 16 นาฬิกา ช้ามากขึ้นอีกเป็น 45 นาที เรากำลังบินอยู่เหนือทะเลเมดิเตอเรเนียน บางเวลาก็แลเห็นเกาะต่าง ๆ เกาะใหญ่ที่สุดคือเกาะซาร์ดิเนียและคอร์ซิกา กว่าจะแลเห็นฝั่งก็ 16 40 นาฬิกา เป็นชายฝั่งของฝรั่งเศส อีกชั่วโมงเดียวเท่านั้นเราจะถึงสวิสเซอร์แลนด์แล้ว..... จากขอบฟ้าสลัวๆ ที่บดบังด้วยเมฆหมอกแลเห็นเมืองๆ หนึ่งอยู่ริมทะเลสาบใหญ่ เรากำลังมุ่งหน้าไปสู่เมืองนั้น ๆ คือ เมืองเจนีวา อันเป็นที่หมายปลายทางที่เรามาด้วยเครื่องบิน และเราจะต้องจากพวกประจำเรือไป คนประจำเครื่องบินเหล่านี้เป็นคนที่ดีต่อเรามาก ได้ให้เครื่องถมเป็นที่ระลึกบินอยู่รอบเมืองรอบหนึ่งแล้วก็ร่อนลงสู่พื้นดินเมื่อเวลา 17.55 นาฬิกา

อธิบดีกรมพิธีการแห่งรัฐบาลสวิส ได้มารับรองในนามของรัฐบาล และแนะนำให้รู้จักกับบรรดาข้าราชการที่มารับนักเรียนไทย อัครราชทูตไทย และข้าราชการไทยก็พากันมารับด้วย รัฐบาลสวิสจัดรถยนต์ไว้ส่งเราถึงเมืองโลซานน์ ซึ่งอยู่ห่างจากเจนีวาไปราว 60 กิโลเมตร

อธิบดีกรมพิธีการ และอัครราชทูตไทยนั่งรถไปกับข้าพเจ้าด้วย อธิบดีกรมพิธีการได้เล่าให้ฟังว่า รัฐบาลสวิส มีความยินดีนักที่ข้าพเจ้าเลือกมาอยู่และมาศึกษาที่สวิสเซอร์แลนด์นี้ บอกเขาว่าชอบประเทศนี้มาก เขาได้ชี้ชวนให้ชมสถานที่ต่างๆ ที่ผ่านมาโดยคิดว่าข้าพเจ้าไม่รู้จัก และรู้สึกประหลาดใจมากเมื่อได้ทราบว่า ข้าพเจ้ารู้จักสถานที่เหล่านี้แล้วเป็นอย่างดี เพราะอยู่ที่นี่มาถึง 14 ปีเศษแล้ว เขารับสารภาพว่าเขาเพิ่งเข้ามารับหน้าที่ใหม่ และเพิ่งมาจากอเมริกาใต้ แล้วเราก็คุยกันถึงเรื่องอื่น ๆ ต่อไป ได้ทราบต่อมาว่า

เขาเป็นคน ชอบศึกษา เรื่องราวของเรา ชาวตะวันออก และพระพุทธศาสนาด้วย

พอถึง "*วิลลาวัฒนา*" เขาก็ลากลับ อำนวยพรให้เรามีความสุขความเจริญ ข้าพเจ้าจึงขอให้เขานำคำขอบใจของข้าพเจ้าไปแจ้งต่อท่านประธานาธิบดี พร้อมทั้งคำอวยพร เพื่อความ เจริญรุ่ง เรืองของ ประเทศ นั้นด้วย

เรากลับถึงโลซานน์แล้ว..... ไม่ช้าข้าพเจ้าจะต้องเข้าเรียนต่อไป.....

(*พระปรมาภิไธย*) ภูมิพลอดุลยเดช

*เป็นที่น่าประหลาดว่า ต่อมาอีกประมาณ 20 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพบชายที่ร้องตะ - โกนทูล พระองค์ไม่ให้ทิ้ง ประชาชนนั้น เป็นพลทหาร และในปัจจุบันเขาออกไปทำนาอยู่ในต่างจังหวัด เขากราบบังคมทูลสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ไม่ทรงทิ้งราษฎรเขาทูลว่า ตอนที่ร้องไปนั้น เขารู้สึกว้าเหว่และใจหายที่เห็น พระเจ้าแผ่นดิน จะเสด็จไป จากเมืองไทยกลัวจะไม่เสด็จกลับมาอีก เพราะคงจะทรงเข็ดเมืองไทย เห็นเป็นเมืองที่น่ากลัวน่าสยดสยอง - เขาดีใจมากที่ได้เฝ้าฯ อีก กราบบังคมทูลถามว่า

"ท่านคงจำผมไม่ได้ ผมเป็นคนร้องไม่ให้ท่านทิ้งประชาชน"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งถาม "เรานะรึที่ร้อง"

"ใช่ครับ ตอนนั้นเห็นหน้าท่านเศร้ามาก กลัวจะไม่กลับมา จึงร้องไปเหมือนคนบ้า"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตอบ"นั่นแหละทำให้เรานึกถึงหน้าที่จึงต้องกลับมา ตอนนี้ทำมาหากินอะไรล่ะ"

"ทำนาครับ"

---

*จากสมุดพระบรมฉายาลักษณ์ที่โปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ขึ้นเพื่อพระราชทานเป็นที่ระลึกแก่ผู้มาเฝ้าฯ ละอองธุลีพระบาท เวาเพระพรแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ. 2511

3...

ทรงประสบอุบัติเหตุ

ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินกลับไปยังประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เพื่อทรงศึกษาวิชาการต่อ ได้ทรงเลือกศึกษาวิชาใหม่คือ Licence et Doctorat es Sciences Sociales ณ มหาวิทยาลัยแห่งเมืองโลซานน์

ขณะที่พระองค์ประทับอยู่ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เพื่อทรงศึกษาต่อ พระองค์ทรงโปรดการเสด็จประพาสกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยทางรถยนต์บ่อยครั้ง เพื่อทอดพระเนตรการแสดงดนตรีที่มีชื่อเสียงตามสถานมหรสพต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะนครโลซานน์กับกรุงปารีส มีระยะทางห่างกันเพียง 350 ไมล์ เท่านั้น พระองค์ทรงขับรถยนต์พระที่นั่งถึงกรุงปารีส โดยใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมงเศษ และขณะที่เสด็จพระราชดำเนินไปยังกรุงปารีส ก็ทรงโปรดประทับพำนักที่สถานทูตไทย ประจำประเทศฝรั่งเศส เช่นเดียวกับนักเรียนไทยคนอื่น ๆ ทั่วไป พระองค์ทรงร่วมสังสรรกับหมู่นักเรียนไทยอย่างใกล้ชิด เป็นกันเอง โดยมิได้ถือพระองค์ว่าเป็นกษัตริย์

เหตุการณ์ที่กล่าวมานี้ ได้เป็นจุดเริ่มแห่งการพบและมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับครอบครัวของราช

สกุล "กิติยากร" โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ มรว. สิริกิติ์ กิติยากร ธิดาสาวหม่อมเจ้านักขัตรมงคล และหม่อมบัว กิติยากร เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศฝรั่งเศส ซึ่งขณะนั้นมีพระชนมายุเพียง 15 ชันษาเศษ และแทบทุกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรม ณ สถานทูต หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร พร้อมด้วยครอบครัว ได้เฝ้าถวายปฏิบัติให้เป็นที่ทรงพระเกษมสำราญ ด้วยความจงรักภักดีตลอดเวลาที่ประทับอยู่

เนื่องจากพระองค์ทรง โปรดการดนตรี เป็นพิเศษ ทำให้ พระองค์ทรง โต้เถียง กับหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร เกี่ยวกับเรื่องดนตรีอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร มีความชำนาญทางดนตรี โดยเฉพาะการเล่นเบียนโน และคราวใดที่พระองค์ทรงเข้าร่วมวงบรรเลงกับนักเรียนไทยที่สนใจในการดนตรี พระองค์จะไม่ทรงลืมที่จะรับสั่งให้

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เล่นเบียนโนร่วมวงด้วยเสมอ

พ.ศ. 2491 หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ทรงย้ายจากปารีสมาดำรงตำแหน่ง เอกอัครราชทูตไทยประจำสำนักเซนต์เยมส์ ประเทศอังกฤษ ดังนั้นระยะทางจากนครโลซานน์ที่ประทับ และลอนดอนก็เพิ่มความยาวออกไปอีกหลายร้อยไมล์ แต่พระองค์ก็มิได้ทรงท้อพระทัยต่อระยะทางและเวลาที่สูญเสียไป แม้ไม่อาจจะทรงขับรถยนต์พระที่นั่งไปจนถึงเกาะอังกฤษได้ เพราะมีช่องแคบขวางหน้าอยู่ พระองค์จึงได้ทรงขับรถยนต์พระที่นั่งไปจนสุดทางที่คาเลย์ แล้วเสด็จทางชลมารคข้ามไปยังโดเวอร์ และเสด็จพระราชดำเนินต่อไปยังมหานครลอนดอนด้วยรถยนต์ หรือมิฉะนั้นพระองค์ก็เสด็จประทับเครื่องบิน จากสวิสเซอร์แลนด์ข้ามไปยังเกาะอังกฤษเลยทีเดียว

5 ตุลาคม พ.ศ. 2491 เหตุการณ์อันไม่คาดฝันได้บังเกิดขึ้น สถานีวิทยุ B.B.C. ได้กระจายข่าวด่วนไปทั่วโลกว่า

"พระบาท สมเด็จ พระ เจ้า อยู่หัว ภูมิ พล อดุลย เดช ทรงประสบอุบัติเหตุ ด้วยรถยนต์ ณ ที่แห่งหนึ่งใกล้ ๆ เมืองโลซานน์ เมื่อค่ำวันที่ 5 เดือนนี้ พระอาการค่อนข้างสาหัส"

วันรุ่งขึ้น วิทยุรอยเตอร์ ก็กระจายข่าวไปทั่วโลกเช่นเดียวกันว่า

"พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ภูมิพล อดุลย เดช กษัตริย์ของประเทศไทยองค์ปัจจุบัน ผู้มีชันษา 20 ปี ซึ่งทรงได้รับบาดเจ็บอย่างสาหัส เนื่องจากอุบัติเหตุทางรถยนต์ เมื่อคืนวันที่ 5 ตุลาคม ทรงมีอาการดีขึ้น และพ้นเขตอันตรายแล้ว"

หลังจากนั้นได้มีรายงาน ข่าวทะยอย คืบหน้ามาอีกเป็นระยะ สรุปสาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ภูมิพลอดุลยเดชประสบอุบัติเหตุครั้งนี้ เนื่องจากรถยนต์พระที่นั่งชนกับรถยนต์บรรทุกคันหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กับนายอร่าม รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ พระสวามีของพระพี่นางเธอ ซึ่งร่วมโดยเสด็จไปในรถยนต์พระที่นั่งคันนี้ด้วย สถานที่เกิดอุบัติเหตุนั้นคือ ข้างทะเลสาบเยนีวา เมืองบอนเน สวิสเซอร์แลนด์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับบาดเจ็บสาหัสบริเวณพระพักตร์ และพระเศียร แต่ไม่มีพระอัฐิส่วนใดแตกหรือเคาะเลย ขณะเมื่อนำพระองค์ไปสู่โรงพยาบาล พระโลหิตตกมากอยู่ตลอดเวลา แต่ยังมีพระสติดีอยู่ และสามารถแจ้งพระนามพระองค์ได้ ส่วนนายอร่าม รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ ได้รับบาดเจ็บกระโหลกศีรษะปริ อาการยังน่าวิตกอยู่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และนายอร่าม รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ ทรงเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล ที่ตำบลมอร์เซส โดยมีนายแพทย์ ดร. มาเลียว เกรกซ์ เป็นผู้ถวายการรักษาพยาบาล

ส่วนข่าวในกรุงเทพ ฯ หนังสือพิมพ์ "ศรีกรุง" ฉบับประจำวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2491 ได้พาดหัวข่าวใหญ่ว่า

"ในหลวงประสบภัยในสวิส"

มีรายละเอียดของข่าวด่วนว่า *"ข่าววิทยุ บี.บี.ซี. บ่ายวานนี้ (ที่ 5) แจ้งว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งขณะนี้ทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ได้ทรงประสบภัยจากรถยนต์ พระอาการสาหัสยิ่ง ขณะนี้ยังไม่ได้รับรายละเอียด เหตุเกิดเมื่อค่ำวันที่ 4 เดือนนี้"*

หนังสือพิมพ์ "ศรีกรุง" ฉบับประจำวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2491 ได้พาดหัวข่าวว่า

"พระอาการในหลวงพ้นภัยแล้ว"

มีรายละเอียดเพิ่มเติมว่า "ตามที่ศรีกรุงได้เสนอข่าว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงประสบอุบัติเหตุจากรถยนต์ เมื่อคืนวันจันทร์ที่ 4 เดือน

นี้ และวิทยุกระจายเสียงได้ประกาศว่า พระอาการไม่สาหัสร้ายแรงเท่าใดนัก แต่นายอร่าม รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์ ผู้ที่ร่วมโดยเสด็จในรถยนต์พระที่นั่งด้วย ได้รับบาดเจ็บสาหัส

วิทยุกระจายเสียงสิงคโปร์เมื่อเช้าวานซืนนี้ ได้แจ้งว่า ในหลวงได้ประสบอุบัติเหตุครั้งนี้ เนื่องจากขับรถยนต์ส่วนพระองค์ ไปชนกับรถบรรทุกคันหนึ่ง ซึ่งมุ่งมาจากด้านริมถนน เป็นเหตุให้หน้าหม้อรถพระที่นั่งชนหลังรถบรรทุกอย่างจัง จนยับเยิน และรถบรรทุกก็ได้รับความเสียหายเช่นกัน ในหลวงได้รับบาดเจ็บที่พระเศียรและที่พระพักตร์ ส่วนอื่นไม่ได้รับอันตรายแต่อย่างใด นายอร่ามมีอาการสาหัสน่าวิตก ในหลวงและนายอร่าม ได้ถูกนำส่งไปโรงพยาบาลในโลซานน์ เพื่อถวายการพยาบาลโดยทันทีทันใดนั้น

ตามรายงานของแพทย์ผู้ถวายการรักษาแจ้งว่า ถึงพระอาการจะสาหัสอยู่บ้าง แต่ก็ไม่เป็นที่น่าวิตกมาก

นัก ส่วนอาการของนายอร่ามผู้โดยเสด็จร่วมไปด้วยนั้น ยังอยู่ในระหว่างอันตราย

ข่าวว่าหลังจากที่ได้ทรงทอดพระเนตรการแข่งรถของ "พีะร" พระญาติของพระองค์ในฮอลแลนด์แล้ว ในหลวงโปรดการขับรถยนต์มาก ข้าราชการชาวฮอลแลนด์ผู้หนึ่งได้กล่าวว่า ได้เคยเห็นในหลวงขับรถเร็วมาก ซึ่งดูคล้าย ๆ กับว่า จะได้ทรงกระทำตามอย่างของพระองค์เจ้าพีระ นักขับซึ่งเป็นพระญาตินั่นเอง"

กรณีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประสบอุบัติเหตุโดยรถยนต์ที่ใกล้เมืองโลซานน์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ผู้แทนของรัฐบาลต่างประเทศที่ประจำอยู่ในประเทศไทย อันมีเอกอัครราชทูตอังกฤษ และผู้รักษาราชการสถานเอกอัครราชทูตอเมริกา ได้มีหนังสือมาแสดงความเสียใจทั้งในนามรัฐบาล และในนามของ บรรดาข้าราชการสถานเอกอัครราชทูต กับได้แสดงความหวังให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กลับทรง

พระเกษมสำราญดีโดยเร็ว ซึ่งทั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศได้ตอบขอบใจในความปรารถนาดีแล้ว

7 ตุลาคม พ.ศ. 2491 เวลา 16.00 น. ประชาชนชาวไทยก็ได้รับข่าวด้วยความปลื้มปีติยินดี เมื่อกรมขุนชัยนาทนเรนทร ประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ โทรศัพท์ทางไกล ทูล ถาม พระ อาการ อีกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชดำรัสตอบด้วยพระองค์เอง จากโรงพยาบาลที่พระองค์ประทับรักษาอยู่นั้น มีความที่ยังความซาบซึ้งแก่พสกนิกรชาวไทยเป็นอย่างยิ่งว่า

"ฉันปลอดภัยแล้ว ขอฝากความขอบใจมายังคณะผู้สำเร็จราชการ คณะอภิรัฐมนตรี คณะรัฐบาล และประชาชนของฉัน ที่มีความเห็นใจในอาการป่วยของฉัน"

12 ตุลาคม พ.ศ. 2491 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้พระยาบริรักษ์เวชชการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง

สาธารณสุข พลโทหลวงเสรี เริงฤทธิ์ และหม่อมเจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริ จักรพันธ์ เป็นผู้แทนรัฐบาลไปเฝ้า พระ อาการ ของ พระบาท สมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว พร้อมกับได้มีหนังสือกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชชนนี ฝากไปกับคณะผู้แทนของรัฐบาลด้วย หนังสือกราบบังคมทูลมีข้อความต่อไปนี้

สำนักนายกรัฐมนตรี

11 ตุลาคม 2491

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้ากับคณะรัฐมนตรี ได้ทราบข่าวที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงประสบอุบัทวเหตุ ขณะประทับอยู่ในรถพระที่นั่ง ด้วยความปริวิตกในพระอาการเป็นอย่างยิ่ง แม้ต่อมาจะได้ทราบว่าพระอาการไม่เป็นที่น่าวิตกแล้วก็ตาม ก็หาได้ทำให้ความวิตกกังวลของคณะรัฐมนตรี และส่วนตัวข้าพระพุทธเจ้าหมดไปไม่

ในทันทีที่ได้รับข่าว ข้าพระพุทธเจ้าได้โทรเลขทูลขอให้พลตรีหม่อมเจ้า ปรีดีเทพพงษ์ เทวกุล รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งขณะนี้มาปฏิบัติราชการอยู่ ณ ต่างประเทศ รีบเดินทางกลับมาเผ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่โดยใกล้ชิด เพื่อรับพระราชบริหารและถวายความช่วยเหลือพระราชวงศ์ ซึ่งประทับอยู่ ณ ที่นี้ หากจะต้องพระราชประสงค์สิ่งใดจักได้จัดถวายได้ทันท่วงที แม้กระนั้นก็ตาม บรรดารัฐมนตรี และข้าพระพุทธเจ้าก็ยังหาหมดความกังวลไม่ จึงมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ จัดให้พระยาบริรักษ์เวชชการ รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้แทนรัฐบาล เดินทางจากกรุงเทพฯ มาเผ้าทูลละอองธุลีพระบาท พร้อมด้วยหม่อมเจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริ จักรพันธ์ กับพลโทจรูญ เสรีเริงฤทธิ์ เพื่อสนองพระราชประสงค์ ณ บัดนี้แล้ว

ข้าพระพุทธเจ้าในนามคณะรัฐมนตรี ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ตลอดจนอาณา

ประชาราษฎรของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงช่วยอภิบาล รักษาให้ หายจาก พระ อาการที่ทรงพระประชวรโดยเร็ว ขอจงพระเกษมสุขสวัสดิ์พิพัฒนมงคล เจริญพระชนมายุเสด็จสถิตย์สิริสมบัติยืนนาน ขอเดชะพระพุทธเจ้าผู้ทรงมหิทธิศักดิ์ จงประสิทธิ์ประสาทพรนี้แด่ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ดังข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ตั้งสัตยาธิษฐาน ถวายความจงรักภักดีนี้ทุกประการ

การจะควรประการใดสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

อีกฉบับหนึ่ง เป็นหนังสือกราบทูลสมเด็จพระราชชนนี มีข้อความว่า

สำนักนายกรัฐมนตรี

11 ตุลาคม 2491

ขอพระราชทาน กราบทูล สมเด็จพระราชชนนี

ข้าพระพุทธเจ้ากับคณะรัฐมนตรี ได้ทราบข่าวที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประสบอุบัติเหตุ ขณะประทับอยู่ในรถพระที่นั่ง ด้วยความปริวิตกในพระอาการเป็นอย่างยิ่ง แม้ต่อมา จะได้ทราบว่าพระอาการไม่เป็นที่น่าวิตกแล้ว และขอให้พลตรีหม่อมเจ้าปรีดี เทพพงษ์ เทวกุล และหลวงดิฐการภักดี ไปเฝ้าพระอาการและถวายความสะดวกแล้วก็ตาม คณะรัฐมนตรีก็ยังหาคลายความวิตกกังวลไม่ จึงมีความเห็นเป็นเอกฉันท์จัดให้พระยาบริรักษ์เวชชการ เดินทางจากกรุงเทพ ฯ มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและใต้ฝ่าพระบาท พร้อมด้วยหม่อมเจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริ จักรพันธ์ กับพลโทจรูญ เสรีเริงฤทธิ์ เพื่อสนองพระราชประสงค์ ณ บัดนี้แล้ว

ข้าพระพุทธเจ้าในนามคณะรัฐบาล ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และอานุภาพแห่งสิงศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงช่วยอภิบาลรักษาพระองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้ทรงประสบความเกษมสำราญ ทรงพระเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ สมดังมโนรถปราถนาทุกประการ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้า ฯ

ข้าพระพุทธเจ้า จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

หนังสือพิมพ์ "ศรีกรุง" ฉบับประจำวันที่ 21 ตุลาคม 2491 ได้พาดหัวข่าวว่า

"พระอาการของในหลวงดีขึ้น แพทย์เอาเศษแก้วออกจากพระเนตรได้สองชิ้น พระอาการดีขึ้นเป็นลำดับ"

มีรายละเอียดของข่าวว่า "ตามที่รัฐบาลได้ส่ง พระยาบริรักษ์เวชชการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง สาธารณสุข พร้อมด้วยพลโทหลวงเสรี เริงฤทธิ์ และ หม่อมเจ้าจักรพันธ์ เพ็ญศิริ จักรพันธ์ เดินทางไป ยังโลซานน์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เพื่อเฝ้าเยี่ยม พระอาการประชวรของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องจาก ที่ทรงประสบอุบัติเหตุโดยรถยนต์พระที่นั่งนั้น บัดนี้ พระยาบริรักษ์เวชชการ ได้มีโทรเลขรายงานมาว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเกษมสำราญดีขึ้นเป็น ลำดับ นายแพทย์ได้ทำการตรวจรักษาพระเนตรข้าง ขวาเป็นประจำทุกวัน ต่อมานายแพทย์ได้นำเศษแก้ว ออกมาได้ 2 ชิ้น และได้แถลงความพอใจในผลที่ได้ รับยิ่งขึ้น"

29 ตุลาคม พ.ศ. 2491 พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัว เสด็จฯ กลับจากโรงพยาบาลซึ่งพระองค์ประทับ รักษาพยาบาล สู่ตำหนักที่ประทับ ในระหว่างที่ พระองค์ทรงเข้ารับการรักษาพยาบาล นายแพทย์ได้

ถวายการรักษาพยาบาลอย่างดีที่สุดเป็นพิเศษ และภายหลังที่พระองค์เสด็จออกจากโรงพยาบาลแล้ว ยังจะต้องใช้เวลารักษาพยาบาลอีกหลายเดือน ขณะนี้นายแพทย์ยังไม่ยอมให้ทรงใช้พระเนตร เพราะเกรงว่าจะได้รับการกระทบกระเทือน และพระองค์จะต้องหยุดการศึกษาต่อไปชั่วคราว นายแพทย์ขอให้พระองค์ดำรัสแต่น้อย เพื่อป้องกันมิให้พระเนตรได้รับการกระทบกระเทือน

18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2491 เสด็จเข้าโรงพยาบาลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้นายแพทย์ทำการผ่าพระเนตรข้างขวา

23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2491 เสด็จออกจากโรงพยาบาล ผลของการผ่าตัดเป็นที่พอใจของนายแพทย์

3 มีนาคม พ.ศ. 2492 รัฐบาลได้แถลงว่า พระอาการของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดีขึ้นตามลำดับ เมื่อต้นเดือนมกราคม แพทย์ได้ถอดผ้าปิดพระเนตรข้างขวาออก ให้ฉลองพระเนตรสีมัวเพื่อให้ค่อย ๆ ชินขึ้นเป็นลำดับ ต่อมาในปลายเดือนให้

ฉลองพระเนตรปกติ พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นชัดขึ้น ทรงเล่นดนตรีได้พอสมควร เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ เสด็จฯ ประทับตากอากาศที่ลาโวส ตามคำแนะนำของนายแพทย์

11 มีนาคม พ.ศ. 2492 พระยาจินดารักษ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทย ได้แถลงกับผู้แทนหนังสือพิมพ์ว่า พระอาการของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดีขึ้นเป็นลำดับจนเข้าขั้นปกติแล้ว ทรงพระสำราญและทรงมีพลานามัยอันเลิศ และได้เสด็จฯ ไปประทับพักผ่อนตากอากาศ ณ ภูเขาลูกหนึ่ง ในสวิสเซอร์แลนด์

4...

ทรงหมั้น

ในระหว่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประทับรักษาพระองค์อยู่นั้น หม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ได้แสดงความจงรักภักดีในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท โดยเข้าเฝ้าถวายการรักษาพยาบาลอย่างใกล้ชิด พระองค์ทรงขออนุญาตต่อหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร อยู่เฝ้าฯ ถวาย เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของสมเด็จพระราชชนนี และสมเด็จพระพี่นาง ซึ่งหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ก็อนุญาตตามพระราชประสงค์ด้วยความเต็ม

พระทัย ทั้งพาครอบครัวเดินทางมาเข้าเฝ้าพระอาการอยู่เสมอ พร้อมกันนั้นได้ฝากฝังธิดาไว้ ในความดูแลของสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ด้วย

ขณะที่ข่าวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ และพระอาการเพิ่งหายเป็นปกติ ยังไม่ทันจางหายไปจากความทรงจำ พสกนิกรชาวไทย ก็ได้รับข่าว ดีลือแพร่สะพัด เข้ามายังประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว "ทรงหมั้น" แล้วกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ธิดาคนโตของหม่อมเจ้านักขัตรมงคล และหม่อมบัว กิติยากร แล้วอย่างเงียบๆ ที่กรุงโลซานน์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2492

หนังสือพิมพ์ ฉบับหนึ่ง เสนอข่าว เบื้องหลังการหมั้นครั้งนี้ว่า ในราวเดือนกรกฎาคม 2492 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสสั่งให้ราช-

เลขานุการ ในพระองค์ โทรเลข เชิญหม่อม เจ้านักขัตร มงคล กิติยากร เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอนไปเฝ้าฯ ณ นครโลซานน์ สวิสเซอร์แลนด์ หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร มีเวลาเฝ้าฯ เพียง 3 วัน คือ วันที่ 17-19 กรกฎาคม โดยพักที่โฮเต็ลที่มีชื่อแห่งหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปพบกับหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ที่โฮเต็ลที่พัก ได้รับสั่งถึงเรื่องหมั้นกับหม่อมเจ้า นักขัตรมงคล กิติ-ยากร สองต่อสอง เมื่อการเจรจาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว สมเด็จพระราชชนนีจึงเสด็จตามเข้าไป และทรงรับสั่งขึ้นตอนหนึ่งว่า

"ขอให้ทำกันเฉพาะภายในครอบครัวเท่านั้น เพราะเมื่อกราวฉันเองก็ทำอย่างนี้ จะมีอะไรขัดข้องไหม ?"

หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ทูลว่า *"ตามแต่จะมีพระราชประสงค์"*

12 สิงหาคม พ.ศ. 2492 ซึ่งเป็นวันครบรอบปีที่ 16 ของหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ได้จัดงานวันเกิดให้แก่ธิดาคนโต ที่สถานเอกอัครราชทูตไทย ในกรุงลอนดอน ได้มีพระราชวงศ์ ข้าราชการและนักเรียนไทย ไปร่วมชุมนุมอวยพรอย่างคับคั่ง รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฉลองพระองค์ชุดสีเทาเข้ม พระพักตร์สดชื่น แม้จะทรงเดินทางมาด้วยระยะทางอันไกลก็ตาม

เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น โดยไม่มีใคร คาดคิดในคืนวันนั้นก็คือ ภายหลังจากที่พระองค์ทรงอวยพรแด่หม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ด้วยพระราชดำรัสอันไพเราะและคมคายประทับใจแล้ว พระองค์ทรงพระราชทานแหวนเพชรล้ำค่า แด่หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร และทรงรับสั่งว่า

"สิ่งนี้เป็นของมีค่ายิ่ง และเป็นของที่ระลึกด้วย"

ภายหลังที่งานวันเกิด มรว. สิริกิติ์ กิติยากร ผ่านพ้นไปเพียงวันเดียว หนังสือพิมพ์ทุกฉบับในกรุงลอนดอนพากันพาดหัวข่าวว่า

"กษัตริย์ไทยทรงหมั้นธิดาเอกอัครราชทูตไทยในกรุงลอนดอน เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม"

ในระยะสองสามวันนั้น หนังสือพิมพ์ในต่างประเทศโดยเฉพาะในกรุงลอนดอนได้ลงข่าว "ทรงหมั้น" พาดหัวในหน้าแรก และมีภาพหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ในอิริยาบถต่าง ๆ สุดแต่ฉบับใดจะได้ภาพใหม่ที่สุดมาลงเป็นข่าว

หนังสือพิมพ์ "สตาร์" ได้ขอสัมภาษณ์หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร โดยโทรศัพท์ทางไกล และลงข่าวพระราชพิธีหมั้นอย่างละเอียด และลงข่าวเพิ่มเติมอีกว่า ในระหว่างที่เธอศึกษาอยู่นั้น จะมีโอกาสเข้าเฝ้า ฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันละประมาณหนึ่งชั่วโมง

หนังสือพิมพ์ "ซันเดย์ไทมส์" ซึ่งพิมพ์ออกจำหน่ายในสิงคโปร์ ฉบับประจำวันที่ 18 กันยายน 2492 ได้เสนอข่าวว่า

"หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ธิดาอายุ 17 ปี ของเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน ผู้มีสิริโฉมอันทรงเสน่ห์ ดวงเนตรดำขลับ มีความรักในองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชแห่งประเทศไทย พระชนมายุ 22 พรรษา ซึ่งหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ได้พบเห็นครั้งแรกเมื่อปีกว่าๆ และการหมั้นได้ถูกปกปิดเป็นความลับอยู่พักหนึ่ง"

พร้อมกับสรุปข่าวในตอนท้ายว่า

"ฉันยังเด็ก และไม่เคยมีความรักมาก่อน" หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร กล่าว *"มันทำให้ฉันรู้สึกตื่นเต้นเหมือนกัน"*

ในเรื่องการอภิเษกสมรส เธอกล่าวว่า *"เรายังไม่ได้ตกลง แต่คาดว่าอาจจะเป็นในราวปีนี้หรือต้นปีหน้า"*

หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ได้ให้สัมภาษณ์ต่อไปว่า

"การอภิเษกสมรสจะกระทำกันอย่างง่าย ๆ เพียงแต่จะมีจดทะเบียนเท่านั้น จะไม่มีการทำพิธีรีตองอะไร แต่อาจจะมีการฉลองกันบ้างในระหว่างครอบครัว"

หนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ ทุกฉบับ ต่างพาดหัวข่าวใหญ่เหมือนกันหมด หนังสือพิมพ์ "พิมพ์ไทย" ฉบับประจำวันที่ 6 กันยายน 2492 พาดหัวข่าวใหญ่ว่า

"ในหลวงประกาศหมั้น"

มีข่าวโดยละเอียดว่า.....

ข่าวสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงหมั้นกับ มรว. สิริกิติ กิติยากร ธิดาคนโตของท่านเอกอัครราชทูต ประจำสำนักเซนต์เยมส์ ในกรุงลอนดอน ได้รับการยืนยันมาจากตำหนัก "วิลลาวัฒนา" โลซานน์ เป็นที่แน่นอนแล้ว หลังจากที่ได้มีข่าวลือกันมาเป็นเวลาร่วมครึ่งเดือน แต่วันที่ 12 เดือนที่แล้ว

แจ้งให้รัฐบาลทราบแล้ว

ทั้งนี้ปรากฏตามรายงานข่าว ที่ผู้สื่อข่าวพิเศษของเราประจำโลซานน์ได้ทราบข่าวมาจากวงการใกล้ชิดว่า หลวงประเสริฐไมตรี ราชเลขานุการประจำโลซานน์ ได้มีหนังสือถึง ม.จ. นิกรเทวัญ ราชเลขานุการว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระกระแสรับสั่งให้แจ้งมาทางรัฐบาลให้ทราบเป็นทางการว่า พระองค์ได้ทรงประกอบพิธีหมั้นกับ มรว. สิริกิติ อย่างเงียบๆ แล้วที่โลซานน์ แต่เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม และเข้าใจว่าหนังสือนี้คงมาถึงเมืองไทยแล้ว เป็นที่เชื่อว่า ทางรัฐบาลจะประกาศให้พสกนิกรทราบทั่วกันใน 2-3 วันนี้

เผยเบื้องหลังการหมั้นโดยละเอียด

เบื้องหลังเกี่ยวกับการหมั้นซึ่งกระทำกันก่อนหน้าวันที่ 12 สิงหาคม ซึ่งเป็นวันเกิดของ มรว สิริกิติ ถึง 20 วันครั้งนี้ ปรากฏตามรายงานจากผู้สื่อข่าวพิเศษของเรา ซึ่งทราบมาจากวงการที่ใกล้ชิดกับราชสำนัก ดังละเอียดต่อไปนี้

ในหลวงรับสั่งที่โฮเต็ลตัวต่อตัว

ในราวเดือนกรกฎาคม ในหลวงมีรับสั่งให้ ม.จ. นักขัตฯ ไปเฝ้าที่สวิสส์ ม.จ. นักขัตฯ มีเวลาอยู่ที่สวิสส์เพียง 3 วัน คือ 17–19 ก.ค. ในวันที่ 18 ในหลวงเสด็จไปพบ ม.จ. นักขัตฯ ที่โฮเต็ล ที่ ม.จ.พักอยู่ หลังได้รับสั่งการหมั้นกับ ม.จ.นักขัตฯตัวต่อตัว เมื่อเจรจาเสร็จแล้ว สมเด็จพระราชชนนีจึงเสด็จฯ ตามเข้าไป

เมื่อคราวฉันก็ทำอย่างนี้

ในตอนหนึ่งของการเจรจา สมเด็จพระราชชนนีรับสั่งว่า "ขอให้ทำกันเฉพาะในครอบครัวเท่านั้น เพราะเมื่อคราวฉันเองก็ทำอย่างนี้ จะมีอะไรขัดข้องไหม" ม จ. นักขัตฯ ก็ทูลว่า "ตามแต่จะมีพระราชประสงค์"

รับสั่งว่าเป็นแหวนมีค่า

รุ่งขึ้นวันที่ 19 ก.ค. ก่อนหน้าวันเกิด มรว สิริกิติ 20 กว่าวันนั้น ในหลวงนำแหวนเพ็ชร์ ซึ่งทำหมายเหตุ

เป็นรูปหัวใจ ของพระราชบิดาประทานให้สมเด็จพระชนนี ในหลวงทรงรับสั่งและมอบแหวนว่า "เป็นของที่มีค่าอย่างยิ่งและเป็นของที่ระลึกด้วย"

ที่มาแห่งข่าวสิริกิติ

ข่าวเกี่ยวกับการหมั้นอันสำคัญครั้งนี้ แรกเริ่มเดิมทีมีอนุสนธิมาจากการเสด็จเป็นการส่วนพระองค์จากโลซานน์ที่ประทับเมื่อต้นเดือนสิงหาคม ไปยังกรุงลอนดอนผ่านทางกรุงปารีส โดยที่หนังสือพิมพ์ในลอนดอน มิได้ทรงระแคะระคายอะไรเลย พระองค์ทรงประทับอยู่ที่สถานเอกอัครราชทูตไทย ที่ตำบลแอชเบิร์น อย่างเงียบๆ ตราบจนกระทั่งถึงวันที่ 12 สิงหาคม ซึ่งเป็นวันเกิดครบรอบปีที่ 17 ของ มรว. สิริกิติ

เสด็จกลับโลซานน์ 24 สิงหาคม

ในมงคลดิถีนี้เองตามข่าวเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระธำมรงค์วงหนึ่ง ตาม

ข่าวว่าเป็นวงเดียวกับที่สมเด็จ พระราชบิดาเจ้าฟ้ากรม หลวงสงขลานครินทร์ทรงหมั้นพระราชชนนี ให้เป็นของขวัญในวันเกิด และนี่เองที่เป็นต้นเหตุ ให้เกิดข่าวร่ำลือออกมาอย่างไม่เป็นทางการว่า ในหลวงทรงหมั้น แต่นั้นมา หลังจากเสร็จงานวันเกิดแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังคงประทับอยู่ที่สถานเอกอัครราชทูต - ไทย ประจำกรุงลอนดอน จนกระทั่งถึงวันที่ 24 สิงหาคม จึงได้เสด็จกลับโลซานน์

ไปเมืองนอกอายุ 16

มรว. สิริกิติ เป็นธิดาคนโตของ ม.จ.นักขัตมงคล กิติยากร กับหม่อมบัว เดิมเป็นนักเรียนราชินีแล้วไปเรียนต่อที่เซนต์โยเซฟ และไปศึกษาที่ต่างประเทศเมื่ออายุได้ 14 ปี ธิดาคนรองคือ มรว. บุษบา ขณะนี้กำลังมีอายุได้ 16 ปี ซึ่ง.ดิมมีข่าวว่าทรงพระราชทานพระธำมรงค์ ให้แก่ธิดาคนหลังนี้

เกี่ยวดองเป็นพระญาติกัน

ม.จ.นักขัตรมงคล กิติยากร เป็นโอรสของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ซึ่งทรงเป็นพระเชษฐาของกรมหลวงสงขลานครินทร์ พระราชบิดาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ม.จ. นักขัตฯ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงปารีส และต่อมาได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน สืบต่อมาจากนายดิเรก ชัยนาม ซึ่งลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2491

5 . . .

เสด็จ ฯ นิวัติสู่พระนคร

ในที่สุด หลังจากที่มีข่าวแพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว ในการเสด็จ ฯ กลับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันแล้ววันเล่า ประชาชนต่างก็หวังที่จะได้ชมบุญพระบารมีของพระองค์ และพระบรมราชินีในอนาคต เนื่องจากพระองค์ได้เสด็จ ฯ ไปต่างแดนเป็นเวลาเกือบสามปีมาแล้ว และวันนั้นก็กำลังคืบคลานมาถึง

24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกราบบังคมทูลลาเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ออกจากพระตำหนัก "วิลลาวัฒนา" ขึ้นประทับรถยนต์พระที่นั่ง พร้อมด้วยหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร หม่อมหลวงบัว กิติยากร หม่อมราชวงศ์หญิงบุษบา กิติยากร และข้าราชบริพารที่ตามเสด็จ ฯ ออกจากกรุงโลซานน์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ มุ่งสู่ท่าเรือวิลล์ฟรังซ (Villefranche) ซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของฝรั่งเศส

27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 ประทับเรือ "ซีแลนเดีย" ซึ่งเป็นเรือของบริษัทอีสเอเชียติก ออกจากประเทศฝรั่งเศส

20 มีนาคม พ.ศ. 2493 เรือพระที่นั่งเสด็จ ฯ ถึงสิงคโปร์ ทางราชการอังกฤษ ณ เมืองสิงคโปร์ ได้จัดการต้อนรับเสด็จ ฯ อย่างมโหฬาร สมพระเกียรติ

21 มีนาคม พ.ศ. 2493 เรือพระที่นั่งถอนสมอออกจากท่าเรือสิงคโปร์ บ่ายหน้าสู่น่านน้ำไทย

24 มีนาคม พ.ศ. 2493 เสด็จ ฯ ถึงประเทศไทย

กำหนดการ

รับเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เสด็จพระราชดำเนินนิวัติส่ราชอาณาจักรไทย

2493

วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2493

เวลา 8.00 น. รับเสด็จจากเรือซีแลนเดีย ณ บ้อม พระจุล มาประทับ ร.ล. ศรีอยุธยา

เวลา 10.30 น. ถวายเครื่องยศ จอมพลทหารเรือ ณ ร.ล. ศรีอยุธยา

เวลา 11.30 น. เสด็จฯ ออกจากหน้าบ้อมพระจุล-จอมเกล้า

เวลา 15.00 น. เสด็จพระราชดำเนิน ถึงท่าราชวรดิตถ์

เสด็จฯ เข้าสู่พระบรมมหาราชวัง บรรพชิตญวน และจีนถวายพระพร ทรงนมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

ถวายบังคมพระบรมอัฐิ พระอัฐิ
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
ทรงบูชา พระสยามเทวาธิราช
ถวายบังคมพระบรมศพ ณ พระ
ที่นั่งไพศาลทักษิณ
เสด็จพระราชดำเนินไปสวนจิตร-
ลดา

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ประดับราชอิสริยา
ภรณ์สายสะพายจักรี หรือช้างเผือก

หนังสือสำนักพระราชวังที่ 1/2493 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พุทธ-ศักราช 2493

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 67 ตอนที่ 14 วันที่ 7 มีนาคม 2493 หน้า 994

กำหนดการ

พระราชพิธีสมโภชสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในการเสด็จพระราชดำเนินนิวัติสู่ราชอาณาจักรไทย

2493

นายกรัฐมนตรี ในตำแหน่งบังคับบัญชาสำนักพระราชวัง รับพระบัญชาพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ โปรดให้กำหนดการพระราชพิธีสมโภช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการเสด็จพระราช ดำเนินนิวัติสู่ ราช อาณาจักร ไทย ดังนี้

วันที่ 25 มีนาคม เจ้าพนักงานเตรียมการพระราชพิธี ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยไว้พร้อมสรรพ

เวลา 16 นาฬิกา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินจากตำหนักจิตรลดารโหฐาน โดยรถยนต์พระที่นั่งมายังพระบรมมหาราชวัง เทียบรถพระที่นั่งหน้าพระทวารเทเวศรรักษา เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ประทับเหนือพระอาสน์

หน้าพระราชบัลลังก์ พราหมณ์เบิกแว่น พระบรม วงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท รับแว่นเวียน เทียนสมโภช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการเสด็จพระราช ดำเนินสู่ราชอาณาจักรไทยเสร็จแล้ว เสด็จพระราช ดำเนินกลับ

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบเต็มยศ ประดับ ราชอิสริยาภรณ์ สวมสายสะพายชัตติยราชอิสริยา-ภรณ์มหาจักรี หรือสายสะพายราชอิสริยาภรณ์ ช้างเผือก

หนังสือสำนักราชวังที่ 2/2493 ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พุทธ-ศักราช 2493

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 67 ตอนที่ 14 วันที่ 7 มีนาคม 2493 หน้า 999

ถวายเครื่องยศจอมพล

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จนิวัติสู่ราชอาณาจักรไทยครั้งนี้ กระทรวงกลาโหม ได้ทูนเกล้า ฯ ถวายเครื่องยศจอมพล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่พระองค์ดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

24 มีนาคม พ.ศ. 2493 กองทัพเรือ ทูนเกล้า ฯ ทูนกระหม่อมถวายเครื่องยศจอมพลเรือ

26 มีนาคม พ.ศ. 2493 กองทัพบก ทูนเกล้า ฯ ทูนกระหม่อมถวายเครื่องยศจอมพลทหารบก

26 มีนาคม พ.ศ. 2493 กองทัพอากาศ ทูนเกล้าฯ ทูนกระหม่อมถวายเครื่องยศจอมพลทหารอากาศ

อนึ่ง ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินในพระราชพิธีสมโภช ในการเสด็จพระราชดำเนินนิวัติสู่ประเทศไทย เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2493 ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ได้มีพระราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้สถาปนาพระพี่นางกัลยาณิวัฒนา เป็น "สมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าหญิงกัลยาณิวัฒนา" ตั้งแต่วันที่ 25 มีนาคม 2493 เป็นต้นไป

6...

ถวายพระเพลิง

นับแต่ เมื่อ พระบาท สมเด็จพระ ปรเมนทรมหา อานันทมหิดล สยามินทราธิราช พระบรมเชษฐาธิราช ได้เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2489 เป็นเวลาเนิ่นนานมาแล้ว ยังมิได้ถวายพระเพลิงพระบรมศพ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จนิวัติสู่พระมหานครครั้งนี้ จึงสมควรแก่เวลาที่จะได้ ประกอบ พระราช พิธี ถวาย พระ เพลิง พระบรมศพ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างพระเมรุมาศขึ้น ณ ท้องสนามหลวง เพื่อเป็นที่ถวายพระเพลิงตามราชประเพณี ดังมีกำหนดการดังนี้

กำหนดการ

ถวายพระเพลิงพระบรมศพ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันมหิดลสยามินทรา

ณ พระเมรุมาศ ท้องสนามหลวง

พุทธศักราช 2493

การพระราชกุศลออกพระเมรุ

28 มีนาคม เวลา 17.00 น. เทศน์ 1 กัณฑ์ ศราทธพรต 30 สดับปกรณ์ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

เชิญพระบรมศพ

29 มีนาคม เวลา 7.00 น. สดับปกรณ์ 30 ก่อนเชิญพระบรมศพ

เวลา 7 20 น. เชิญพระ บรมศพ ไปประดิษฐาน ยังพระมหา พิชัยราชรถ จาก พระที่นั่งดุสิต มหา ปราสาทไปหน้าวัดพระเชตุพน

สดับปกรณ์ท้ายเกริน 20

เวลา 9.00 น. แห่เชิญ พระบรมศพสู่ พระเมรุมาศ

เวลา 16.30 น. เทศน์ 1 กัณฑ์ ศราทธพรต 50สดับปกรณ์ถวายพระเพลิง ณ พลับพลาทรงธรรม พระเมรุมาศ

การแต่งกาย

วันที่ 28 มีนาคม แต่งเครื่องแบบเต็มยศ มงกุฎไทย

วันที่ 29 มีนาคม แต่งเครื่องแบบเต็มยศ จักรี หรือช้างเผือก

7 . . .

พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส

ภายหลังจากพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สยามินทราธิราช ผ่านพ้นไปเพียงเดือนเดียว ก็มีข่าวที่ยังความปรีดาปราโมทย์ มาสู่พสกนิกรชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง เมื่อสำนักพระราชวัง รับพระราชกระแสรับสั่งให้จัดเตรียมพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส เป็นอันดับแรก ในวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2493 และพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในลำดับต่อไป สำหรับหมายกำหนดการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสมีดังนี้

การพระราชพิธี

ราชาภิเษกสมรส 2493

วันศุกร์ที่ 28 เมษายน เวลา 9.30 น. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ณ ห้องรับแขกตำหนักสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยิกาเจ้า ในวังสมเด็จพระราชบิดา โอกาสนั้นหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร จะได้ทรงพาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธยในทะเบียนสมรส และโปรดให้หม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ในหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ลงนามในทะเบียนนั้น ทั้งทรงพระกรุณาโปรดให้ราชสักขีลงนามด้วยแล้ว เสด็จฯ ขึ้นประทับห้องพระราชพิธี บนตำหนัก

ระหว่างเวลา 10.24 น. ถึงเวลา 12.10 น. สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยิกาเจ้า

เสด็จออกห้องพระราชพิธีถวายน้ำพระพุทธมนต์ เทพมนตร์แด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และทรงรดน้ำพระพุทธมนต์ เทพมนตร์ แด่หม่อมสิริกิติ์ ในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสตามโบราณราชประเพณี เสร็จแล้ว เสด็จลงห้องรับแขก โปรดเกล้าฯ ให้อาลักษณ์อ่านประกาศสถาปนาสมเด็จพระอัครมเหสี เป็น สมเด็จพระราชินี

อนึ่ง ในศุภมงคลการนี้ จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานขัตติยราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ แด่สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ด้วย

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สวมสายสะพายราชอิสริยาภรณ์จุลจอมเกล้า

ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 23 เล่ม 67 วันที่ 25 เมษายน 2493 หน้า 1690–1691

พระบรมมหาราชวัง

วันศุกร์ที่ 28 เมษายน 2493

วันนี้เวลาเช้า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประกอบการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส กับ หม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ในหม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ณ ห้องรับแขกตำหนัก สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ในวังสมเด็จพระราชบิดา โอกาสนั้น หม่อมเจ้านักขัตรมงคล กิติยากร ได้ทรงพาหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร ไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ทูลเกล้า ฯ ถวายทะเบียนสมรส เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงลงพระปรมาภิไธย ในทะเบียนสมรส และทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ลง

นามในทะเบียนนั้น ท่ามกลางพระบรมวงศานุวงศ์ นายก รัฐมนตรี ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปในงานพระราชพิธีนี้ ครั้นแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เสด็จพระราชดำเนินขึ้นบนตำหนัก เพื่อเฝ้าสมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ซึ่งได้ถวายน้ำพระพุทธมนต์ เทพมนตร์ แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และทรงรดน้ำพระพุทธมนต์เทพมนตร์ แด่หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส เสร็จแล้ว เสด็จพระราชดำเนินลงห้องรับแขก พร้อมด้วยหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้อาลักษณ์อ่านประกาศสถาปนาหม่อมราชวงศ์ สิริกิติ์ กิติยากร เป็นสมเด็จพระราชินี และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

พระราชทานขัตติยราชอิสริยาภรณ์มหาจักรีบรมราชวงศ์ แก่สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ด้วย

เวลาบ่าย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินี เสด็จออกประทับเหนือพระราชอาสน์ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งมีพระบรมวงศานุวงศ์ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ ณ ที่นั้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ในพระบรมวงศานุวงศ์ กราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคล ในการที่ได้ทรงประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ทรงมีพระดำรัสตอบแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินี เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ซึ่งมีคณะรัฐมนตรี คณะทูต สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท อยู่ ณ ที่นั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสถึงการที่ทรงประกอบการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส ให้ผู้ที่มาเฝ้าทูล

ละอองธุลีพระบาทในมหาสมาคม ทราบเกล้าทราบกระหม่อม ครั้นแล้วจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้กราบบังคมทูลพระกรุณา แสดงความชื่นชมยินดีและถวายพระพรชัยมงคล ในนามของบรรดาผู้ที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่นั้น เสร็จแล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินี เสด็จขึ้น

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 67 ตอนที่ 27 วันที่ 9 พฤษภาคม 2493 หน้า 1002

ประกาศที่อาลักษณ์อ่าน มีข้อความดังนี้

สถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เป็นราชินี

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า โดยที่ได้ทรงประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส กับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ถูกต้องตามกฎหมายและราชประเพณีโดยสมบูรณ์ทุกประการแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งให้สถาปนา หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ พระอัครมเหสี เป็นสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ทรงดำรงตำแหน่งพระอิสริยยศฐานันดรศักดิ์ แห่งพระราชวงศ์ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 28* เมษายน พุทธศักราช 2493 เป็นปีที่ 5 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

---

* 5 พฤษภาคม 2493 โปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศสถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศ สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ ขึ้นเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี

* 5 ธันวาคม 2499 โปรดเกล้า ฯ ให้เฉลิมพระอภิไธยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ว่า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

อนึ่งในการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสครั้งนี้ มีข้อน่า สังเกตอยู่ อย่างหนึ่ง ซึ่งไม่ปรากฏ บ่อย ครั้งนัก กล่าวคือ เพื่อนเจ้าสาวอุ้มไก่ขาว ถือไม้เท้าผีสิง หญิงรูปงามอุ้มแมวสีสวาท และเชิญพระแสงศาสตราวุธเพื่อนเจ้าสาวตามตำแหน่งที่กล่าวมานั้น พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กับสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 เป็นผู้ทรงคัดเลือก สาวงามที่ทรงพระคัดเลือกได้ มีรายพระนามดังนี้

หม่อมเจ้าหญิงเพื่องฉัตรสุดา ฉัตรไชย พระธิดาเสด็จในกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เป็นผู้เชิญไม้เท้าผีสิง

หม่อมเจ้าหญิงรังษีนพคล ยุคล พระธิดาพระองค์เจ้าภาณุพันธ์ ยุคล เป็นผู้เชิญพระแสงศาสตราวุธ

หม่อมเจ้าหญิงวุฒิเฉลิม วุฒิชัย พระธิดากรมขุนสิงหวิกรมเกรียงไกร เป็นผู้เชิญพระแสงศาสตราวุธ

หม่อมราชวงศ์หญิงกิติวัฒนา ไชยยันตร์ พระธิดาหม่อมเจ้าวิวัฒนไชย ไชยยันตร์ เป็นผู้อุ้มแมวสีสวาท

หม่อมราชวงศ์หญิงพวงแก้ว ชุมพล พระธิดาหม่อมเจ้าอุปสีสาณ ชุมพล เป็นผู้เชิญพานพระศรี

29 เมษายน พ.ศ. 2493 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินี เสด็จพระราชดำเนินประทับพักผ่อน ณ พระที่นั่งไกลกังวล หัวหิน โดยขบวนรถไฟพระที่นั่งพิเศษ

3 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 เสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟพระที่นั่งจากสถานีหัวหิน กลับคืนสู่พระมหานคร

8...

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

ตามหลักเดิมของไทยนั้น เมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จสวรรคตลง ที่ประชุมอำมาตย์ผู้ใหญ่เลือกพระมหากษัตริย์ใหม่ แต่พระองค์ทรงเป็นแต่ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินไปก่อนจนกว่าจะได้ทรงรับราชาภิเษก ในระหว่างที่ยังไม่ได้รับนั้น เครื่องยศบางอย่างก็ต้องลด เช่น พระเศวตฉัตร มีเพียง 7 ไม่ใช่ 9 ชั้น คำสั่งของพระองค์ไม่เป็นโองการ ฯลฯ เหตุฉะนั้น จึงมักต้องรับทำพิธีนี้เสีย สิ่งเหล่านี้ในสมัยปัจจุบันนี้มิได้ถือเคร่งครัด การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ ส่วนการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ได้ดำเนินตามแบบครั้งรัชกาลที่ 7 จะมีผิดแผกแตกต่างกันบ้างก็เพียงเล็กน้อย ตามหมายกำหนดการดังนี้

กำหนดการ

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

สยามินทราธิราช

และ

พระราชพิธีเฉลิมพระมณเฑียร

พ.ศ. 2493

---

1. พิธีทำน้ำอภิเษก

18 มีนาคม 2493

16 00 น. – ประธานสงฆ์ประกาศเทวดาในการทำน้ำอภิเษก ณ พุทธเจดีย-สถานสำคัญตามภูมิภาค 18 แห่งในราชอาณาจักรไทย

15.06–17.04 น. - จุดเทียนชัย

19 มีนาคม 2493

10 00 น. - ดับเทียนชัย เลี้ยงพระ

12.00 น. - เวียนเทียนสมโภชน้ำอภิเษก

2. การจารึกพระสุพรรณบัฏ ดวงพระราชสมภพ และพระราชลัญฉกร

20 เมษายน 2493

16 30 น. - พระสงฆ์ 10 รูป เจริญพระพุทธมนต์ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

21 เมษายน 2493

9 26–10.38 น. - จารึกพระสุพรรณบัฏ ดวงพระราชสมภพ และพระราชลัญฉกร เลี้ยงพระ และเวียนเทียน

3. การทรงถวายราชสักการะสมเด็จพระบรมราชบุพพการี

3 พฤษภาคม 2493

19.00 น. – ถวายบังคมพระบรมอัฐิ และพระอัฐิ ณ หอพระธาตุมณเฑียร

4. การพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

4 พฤษภาคม 2493

10.00 น. – เชิญพระสุพรรณบัฏ ดวงพระราชสมภพ และพระราชลัญฉกร จากวัดพระศรีฯ มายังพระราชมณเฑียร

18.00 น. – เริ่มการพระราชพิธี ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

18.50–19.40 น. – จุดเทียนชัย ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

- พระภิกษุทรงสมณศักดิ์ ประกาศการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
- เจริญพระพุทธมนต์ พระ 5 รูป ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน
- เจริญพระพุทธมนต์ พระ 30 รูป ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
- เจริญพระพุทธมนต์ พระ 45 รูป ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

5. บรมราชาภิเษก

5 พฤษภาคม 2493

10.00-11.46 น. - สรงพระมุรธาภิเษก ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน
- รับน้ำอภิเษกราชกกุธภัณฑ์ขัตติยราชวราภรณ์ และพระแสง ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

- เลี้ยงพระ พระสงฆ์ดับเทียนชัย ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

14 00 น. - เสด็จออกมหาสมาคม เพื่อรับคำถวายพระพรชัยมงคล ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

- เสด็จ ประทับ พระ ที่นั่ง ภัทร บิฐ สถาปนาสมเด็จพระบรมราชินี ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

16.00 น. - เสด็จ ฯ กระบวนราบใหญ่ไปทรงนมัสการพระศรีรัตนตรัย ประกาศ พระ องค์ เป็น อัคร ศาสนูปถัมภก พระสงฆ์ 80 รูป ถวายพระพร ณ พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตน-ศาสดาราม

- ถวายบังคมพระบรมอัฐิ พระอัฐิ สคับปกรณ์ ณ พระที่นั่งดุสิต

18 00 น. – เจ้าพนักงานเวียนเทียนสมโภช พระราชมณเฑียร ณ พระราชมณเฑียร

6. เฉลิมพระราชมณเฑียร

6 พฤษภาคม 2493

19 54-22 02 น. – เถลิงพระแท่นพระบรรทม ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน

7 พฤษภาคม 2493

11 00 น. – คณะทูตเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัย-มงคล ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

16 30 น. – ประชาชนเฝ้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์

17.00 น. – ฝ่ายในถวายดอกไม้ธูปเทียน ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

- เฉลิมพระนามสมเด็จพระสังฆราช และตั้งสมณศักดิ์
- ผ่าย หน้า ถวาย ดอกไม้ ธูป เทียน เทศน์มงคลสูตร รัตนสูตร เมตตสูตร 1กัณฑ์ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

8 พฤษภาคม 2493

16 30 น. - ผ่ายในถวายดอกไม้ธูปเทียน ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
- สถาปนา พระฐานันดร ศักดิ์พระบรมวงศานุวงศ์
- ผ่ายหน้าถวายดอกไม้ธูปเทียน
- เทศน์ ทศพิธราชธรรม, จักรวรรดิวัตร, เทวตาทิสนกถา 1 กัณฑ์ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

การทำน้ำอภิเษก

การทำน้ำอภิเษก ณ พุทธเจดีย์สถานสำคัญตามส่วนภูมิภาค 18 แห่ง ในราชอาณาจักรไทย มีดังนี้

1. สระบุรี	ตั้งที่พระพุทธบาท
2. พิษณุโลก	ตั้งที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ
3. สุโขทัย	ตั้งที่วัดพระมหาธาตุ(สวรรคโลก)
4. นครปฐม	ตั้งที่พระปฐมเจดีย์
5. นครศรีธรรมราช	ตั้งที่วัดพระมหาธาตุ
6. ลำพูน	ตั้งที่พระธาตุหริภุญชัย
7. นครพนม	ตั้งที่พระธาตุพนม
8. น่าน	ตั้งที่พระธาตุแช่แห้ง
9. ร้อยเอ็ด	ตั้งที่บึงพระลานชัย
10. เพชรบุรี	ตั้งที่วัดมหาธาตุ
11. ชัยนาท	ตั้งที่วัดบรมธาตุ

12. ฉะเชิงเทรา	ตั้งที่วัดโสธร
13. นครราชสีมา	ตั้งที่วัดพระนารายณ์มหาราช
14. อุบลราชธานี	ตั้งที่วัดศรีทอง
15. จันทบุรี	ตั้งที่วัดพลับ
16. สุราษฎร์ธานี	ตั้งที่วัดพระมหาธาตุ (ไชยา)
17. ปัตตานี	ตั้งที่วัดตานีนรสโมสร
18. ภูเก็ต	ตั้งที่วัดพระทอง

การจารึกพระสุพรรณบัฏ ดวงพระราชสมภพ และพระราชลัญฉกร

หลวงบรรเจิดอักษรการ(ทับ สาตราภัย)อาลักษณ์จารึกอักษรพระปรมาภิไธยลงในพระสุพรรณบัฏ

พระยาโหราธิบดี (แหยม วัชรโชติ) เป็นผู้จารึกดวงพระบรมราชสมภพ ลงในแผ่นทอง

หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร ศิลปิน เป็นผู้แกะพระราชลัญฉกร ประจำรัชกาล

พระราชครูวามเทพมุนี(สวาสดิ์ รังสิพราหมณกุล) เจิมพระราชลัญฉกร

พระสุพรรณบัฏ ซึ่งหลวงบรรเจิดอักษรการ (ทับ สาตราภัย) หัวหน้ากองประกาศิต ในหน้าที่อาลักษณ์ จารึกอักษรพระปรมาภิไธย

"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลย-เดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร"

เป็นแผ่นทองเนื้อ 8 กว้าง 17 เซนติเมตร ยาว 31 5 เซนติเมตร หนัก 192.500 กรัม

เครื่องราชกกุธภัณฑ์

เครื่องราชกกุธภัณฑ์ ในวันพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ซึ่งพระมหาราชครูได้ถวายมี 5 อย่างด้วยกัน จึงเรียกว่า "เบญจราชกกุธภัณฑ์" จากหลายตำรามีแตกต่างออกไปบ้าง แต่ที่ได้ถวายในพิธีบรมราชาภิเษก คือ

1. พระมหาพิชัยมงกุฎ ทรงรับมาสวม ถือว่าเป็นตอนสำคัญที่สุดของพิธี พราหมณ์เป่าสังข์ขับบัณเฑาะว์ชาวประโคมประโคมแตรสังข์ ดุริยดนตรี ทหารยิงปืนใหญ่ถวายคำนับ พระสงฆ์ย่ำระฆังและสวดชัยมงคลคาถาทั่วพระราชอาณาจักร

2. พระแสงขรรค์ชัยศรี ถือว่าเป็นพระขรรค์ของพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์แห่งเขมรโบราณ เป็นพระ–แสงคู่บ้านคู่เมือง

3. พระแส้จามรี ถือว่าเป็นของสูงคู่พระองค์พระมหากษัตริย์มาแต่อินเดียโบราณ

4. ธารพระกร และพระแส้หางช้างเผือก

5. ฉลองพระบาทเชิงงอน

เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม

ขณะที่ทหารบก ทหารเรือ ยิงปืนใหญ่เฉลิมพระราชอิสริยยศ พระสงฆ์เจริญพระพรชัยมงคลคาถา และ

ย่ำระฆังตามพระอาราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหลั่งน้ำทักษิโณทก ตั้งพระสัตยาธิษฐาน จะทรงปฏิบัติ พระราช กรณียกิจ ปกครอง ราชอาณา จักรไทย โดยทศพิธราชธรรม ทรงเปล่งพระราชดำรัสแด่ประชาชนชาวไทยว่า

"บัดนี้ เราทรง ราชภาระ ครองแผ่นดิน โดยธรรม สม่ำเสมอ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสุขแห่งมหาชน เราแผ่อาณาเหนือท่านทั้งหลายกับโภคสมบัติ เบื้องหน้า พึงจัดการบ้านกันอันเป็นธรรมสืบไป ท่านทั้งหลาย จงวางใจอยู่ตามสบายเถิด"

พระราชดำรัสตอบ

อาณาประชาราษฎรชาวไทย

ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก 7 พฤษภาคม 2493

ข้าพเจ้าขอบในในไมตรีจิต ที่ท่านทั้งหลายได้มาร่วมชุมนุมกัน อำนวยพรแก่ข้าพเจ้าทั้งสองในวันนี้ และรู้สึกปีติยินดี ที่ได้เห็นความสามัคคีพร้อมเพรียงของท่านทั้งหลาย ที่แสดงความจงรักภักดี และความปรารถนาอันดีแก่ข้าพเจ้า ขอให้ท่านทั้งหลาย จงเชื่อเถิดว่า ข้าพเจ้ามีความอาลัยห่วงใย และตั้งใจที่จะช่วยทำนุบำรุงความสุขความเจริญ ให้แก่อาณาประชาราษฎรชาวไทย โดยจริงใจอยู่เสมอ หากแต่ในขณะนี้ข้าพเจ้ายังอยู่ ในระหว่าง ที่ยัง จะต้อง ได้รับการ พิทักษ์รักษาของแพทย์ เพื่อให้กลับมีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ จึงจำจะต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์ผู้ที่ได้ทำการรักษาข้าพเจ้ามาแต่ต้นนั้น ต่อไปอีกก่อน และ

ในโอกาสนั้นก็จะได้ศึกษาและดูกิจการไปด้วย เพื่อจะได้นำมาประกอบความดำริ ในการบริหารราชการแผ่นดินต่อไป ข้าพเจ้ารู้สึกซาบใจมาก ที่ท่านทั้งหลายได้ต้อนรับข้าพเจ้า ตั้งแต่วันที่ได้กลับมาสู่พระนคร และยิ่งได้มาเห็นไมตรีจิต อันสำแดงแก่ข้าพเจ้าในวันนี้ ก็ยิ่งมีความปลาบปลื้มเบื้นทวีคูณ ด้วยความโสมนัสยินดี ขออวยพรให้อาณาประชาราษฎรชาวไทยทั้งหลาย จงประสพความสุขความเจริญโดยทั่วกัน

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 67 ตอนที่ 29 วันที่ 23 พฤษภาคม 2493 หน้า 2199–2200

5 มิถุนายน 2493 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อรักษาพระองค์และทรงศึกษาต่อ

5 เมษายน 2494 ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับอยู่ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ประสูติพระราชธิดาพระองค์แรก คือ "สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี" ณ โรงพยาบาลมองต์-ซัวซี ในเมืองโลซานน์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เมื่อเวลา 17 นาฬิกา 28 นาที (เวลาในโลซานน์)

4 พฤศจิกายน 2494 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระราชธิดา ได้เสด็จพระราชดำเนินจากเมืองโลซานน์ ไปประทับเรือพระที่นั่ง "มิโอเนีย" ที่

เมืองเยนัว เมื่อเสด็จฯ กลับสู่พระราชอาณาจักร และเรือได้ออกจากท่าเมืองเยนัวเวลาประมาณ 13 นาฬิกา (ประมาณเวลากรุงเทพฯ 19 นาฬิกา)

เรือพระที่นั่ง "มิโอเนีย" ได้ผ่านเกาะสตรอมบอลี ช่องแคบเมสสินา ปอร์ตซาอิด คลองสุเอซ ทะเลแดง เมืองเมดินา หมู่เกาะซุแบร์ เอเดน แหลมกวาดาฟุย หรือราสอ.ซีย เข้าสู่ทะเลอะเรเบีย

2 ธันวาคม 2494 เสด็จกลับถึงประเทศไทย เวลา 8.00 น. เรือ ต. เข้าเทียบเรือพระที่นั่ง มิโอเนีย ผู้บัญชาการกระบวนเรือรับเสด็จฯ กราบบังคมทูล พระกรุณาอัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินจากเรือมิโอเนีย ลงสู่เรือ ต. ไปขึ้นประทับเรือรบหลวงแม่กลอง และเรือพระที่นั่งเทียบท่าราชวรดิฐ เมื่อเวลา 14.00 น.

พระราชโอรสธิดา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชโอรสและพระราชธิดา 4 พระองค์ คือ

1. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ประสูติ ณ โรงพยาบาลมองท์ซัวซี ในเมืองโลซานน์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2494 เวลา 17 นาฬิกา 28 นาที (เวลาในโลซานน์)

2. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ บรมจักรยาดิสร สันตติวงศ์เทเวศร ธำรงสุบริบาล อธิคุณปการมหิศราดุลยเดช ภูมิพลนเรศวรางกูร กิตติสิริสมบูรณ์ ศลางวัฒน์ บรมขัตติยราชกุมาร ประสูติ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2495

3. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินทรเทพรัตนสุดา กิตติวัฒนาดุลโสภาคย์ ประสูติ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2498

4. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์วลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ประสูติ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2500

9...

ทรงผนวช

ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติมาแล้วสิบปีเศษ พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์จะได้ทรงผนวชในบวรพระพุทธศาสนา ทรงตกลงพระทัยที่จะทรงผนวชเป็นเวลา 15 วัน ระหว่างวันที่ 22 ตุลาคม- 5 พฤศจิกายน 2499 จึงมีพระราชดำรัสให้นายกรัฐมนตรีเข้าเฝ้า ฯ ทรงแจ้งพระราชประสงค์ให้ทราบ นายกรัฐมนตรีได้นำกระแสพระราชดำริแจ้งให้รัฐสภาทราบ เพื่อที่จะทรงตั้งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระหว่างที่ทรงผนวช และรัฐสภาได้ลงมติเห็นชอบด้วย ส่วนหมายกำหนดการทรงผนวช สำนักพระราชวังได้ออกประกาศให้ประชาชนทราบ ดังนี้

หมายกำหนดการ

พระราชพิธีทรงผนวช

ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ตุลาคม พุทธศักราช 2499

วันที่ 18 เวลา 16 00 น.

- บูชาพระสยามเทวาธิราช ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
- กราบถวายบังคมลาพระบรมอัฐิ ณ หอพระธาตุมณเฑียร
- เสด็จฯ ออกให้พระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการเฝ้า ฯ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

การแต่งกาย - แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สาย สะพาย มหาจักรี หรือจุลจอมเกล้า

- ประชาชนเฝ้าฯ ณ พระที่นั่งสุทไธ-สวรรย์

การแต่งกาย - ข้าราชการ แต่ง เครื่อง แบบเต็มยศ และประชาชน แต่งกายสุภาพตามประเพณีนิยม

วันที่ 22 เวลา 14.00 น.

- เจริญพระเกศา (เป็นการภายในเฝ้าฯ เฉพาะเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ ณ พระ อุโบสถวัด พระศรีรัตนศาสดาราม

เวลา 15.00 น.

- ทรงผนวช ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
- ทรงผนวชแล้ว เสด็จฯ ไปพระอุโบสถพระพุทธรัตนสถาน (เฝ้าฯ เฉพาะ เจ้า พนักงาน ผู้มี หน้าที่) ณ พระบรมมหาราชวัง

– เสด็จ ฯ ไปทรงนมัสการพระพุทธชินสีห์ (เผ้า ฯ เฉพาะเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่) ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศ

การแต่งกาย – แต่งเครื่องแบบเต็มยศสายสะพายนพรัตน หรือช้างเผือก

นายกรัฐมนตรี ในตำแหน่งบังคับบัญชาสำนักพระราชวัง รับสนองพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ สั่งว่า ทรงมีพระราชหฤทัยศรัทธา จะอุปสมบทในพระบวรพระพุทธศาสนา จึงทรงพระกรุณาโปรดกล้าฯ ให้กำหนดวันทรงผนวชในวันที่ 22 ตุลาคม 2499 มีกำหนดการพระราชพิธี ดังรายการต่อไปนี้

วันที่ 18 ตุลาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่หอพระธาตุมนเทียร ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะกราบถวายบังคมลาพระบรมอัฐิและ

พระอัฐิ สมเด็จพระบรมราชบูรพการีในการที่จะทรงผนวช แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี เสด็จ ฯ ออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทางพระทวารเทวราชมเหศวร ไปยังพระราชอาสน์หน้าพระแท่นนพปฎลมหาเศวตรฉัตร ขณะนั้นชาว พนักงาน ประโคม กระทั่งแตร มโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี พระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อสุดเสียงประโคมและสรรเสริญพระบารมีแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานกระแสพระราชดำรัสในการที่จะทรงผนวช จบแล้ว เสด็จ ฯ ขึ้น ชาวพนักงานประโคมแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

ครั้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระมหามนเทียร ไปยังพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท เสด็จ ฯ ออกสีหบัญชร ชาวพนักงานประโคมมโหระทึกแตรฝรั่ง ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสแก่ประชาชน แจ้งการที่จะ ทรงผนวช แล้วเสด็จ ฯ กลับ ชาวพนักงานประโคมมโหระทึก แตรฝรั่ง ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

วันที่ 22 ตุลาคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต ไปยังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นการภายใน

เวลา 14 นาฬิกา เสด็จพระราชดำเนินขึ้นศาลาหลังพระอุโบสถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เข้าในพระฉากทรงเจริญพระเกศา และทรงเครื่องอย่างจะทรงผนวช

ครั้นเวลา 15 นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกไปทรงจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระสัมพุทธพรรณีพระพุทธรูปฉลองพระองค์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย และทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ แล้วถวายพุ่มดอกไม้และทรงจุดเทียนทองบูชาพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เพื่อทรงผนวช แล้วทรงรับผ้าไตรจากสมเด็จพระราชชนนี มีสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงถวายเครื่องสักการะและขอบรรพชาต่อสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งสมเด็จพระสังฆราช

จะได้ทรงแสดงคุณพระรัตนตรัย และถวายโอวาท แล้วทรงสวมอังสะถวาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ เข้าในพระฉาก ทรงครองกาสาวพัสตร์ตามเพศบรรชิต ชาวพนักงานประโคมฆ้องชัย สังข์แตร-ดุริยางค์ แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปถวายเครื่องสักการบูชาแด่สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราช เพื่อทรงรับสรณคมน์และทศศีล แล้วทรงขอนิสัยและขออุปสมบทเป็นพระภิกษุต่อสมเด็จพระสังราช พระอุปัชฌาย์ แล้วพระองค์จะได้กระทำอุปสมบทกรรม โดยพระสาสนโสภณทำหน้าที่พระกรรมวาจาจารย์ และสมเด็จพระวันรัต ถวายอนุสาสน์ พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประเคนไตร แพรและย่าม แด่สมเด็จพระสังฆราช พระอุปัชฌาย์ และพระสงฆ์ในสังฆสมาคมนั้นด้วยรวม 30 รูป แล้วเสด็จ ฯ ไปประทับ ณ พระแท่นท้ายอาสนสงฆ์ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทรงประเคนผ้าไตรเครื่องบริขาร

ในลำดับนี้ พระราชทานโอกาสให้สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนในพระนามพระบรมวงศานุวงศ์ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนในนามคณะองคมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนในนามคณะรัฐมนตรี และข้าราชการทุกกระทรวงทบวงกรม พลเอก พระประจนปัจจนึก ประธานสภาผู้แทนราษฎร ทูลเกล้า ฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนในนาม สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรและ ประชาชน เสร็จแล้ว พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอติเรก ออกจากพระอุโบสถ

พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ ไปประทับรถยนต์พระที่นั่งที่ประตูเกยหลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไปทรงประกอบการพระราชพิธีตามขัตติยราชประเพณี ณ พระอุโบสถพระพุทธรัตนสถาน ในพระบรมมหาราช

วัง แล้วเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง พร้อมด้วยสมเด็จพระสังฆราช จากพระพุทธรัตนสถาน ออกจากพระบรมมหาราชวังทางประตูสวัสดิโสภา ไปยังวัดบวรนิเวศวิหาร เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระพุทธชินสีห์ แล้วเสด็จ ฯ ไปประทับ ณ พระตำหนักบั๊นหย่า เป็นเสร็จการพระราชพิธีทรงผนวช

หนังสือสำนักพระราชวังที่ 15/2499 ลงวันที่ 12 ตุลาคม 2499 ราชกิจจานุเบกษาเล่ม 73 ตอนที่ 84 วันที่ 16 ตุลาคม 2499 หน้า 3180-3185

พระราชดำรัสแก่ปวงประชาราษฎร
ในการบรรพชาอุปสมบท

"ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ท่านทั้งปวงได้มาร่วมประชุมกัน ณ ที่นี้ ขอถือโอกาสแจ้งดำริที่จะบรรพชาอุปสมบทให้บรรดาอาณาประชาราษฎรทราบทั่วกัน

อันพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติของเรานี้ ตามความอบรมที่ได้รับมาก็ดี ตามความศรัทธาเชื่อถือส่วนตัวข้าพเจ้าก็ดี เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง มีคำสั่งสอนให้คนประพฤติตนเป็นคนดี ทั้งเพียบพร้อมด้วยบรรดาสัจจธรรมอันชอบด้วยเหตุผลน่าเลื่อมใสยิ่งนัก ข้าพเจ้าจึงเคยคิดอยู่ว่าถ้าโอกาสยังอำนวย ก็น่าจักได้อุปสมบทในพระศาสนาตามพระราชประเพณีสักวันหนึ่ง ซึ่งจักเป็นการสนองพระเดชพระคุณพระราชบุพพการี ตามคตินิยมอีกโสดหนึ่งด้วย และนับตั้งแต่ข้าพเจ้าได้ขึ้นครองราชย์สืบสันตติวงศ์มา

ก็เป็นเวลาช้านานพอสมควรแล้ว น่าจะเป็นโอกาสที่จะทำความตั้งใจไว้นั้นได้แล้วประการหนึ่ง อนึ่งการที่สมเด็จพระสังฆราช ซึ่งทรงมีพระคุณูปการในส่วนตัวข้าพเจ้า ได้หายประชวรในครั้งหลังนี้ก่อให้เกิดความปีติยินดีแก่ข้าพเจ้าเป็นอันมาก มาคำนึงดูเห็นว่า ถ้าในการที่ข้าพเจ้า จะได้อุปสมบทนี้ ได้พระองค์ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์ด้วยแล้ว ก็จะเป็นการแสดงออกซึ่งความศรัทธาเคารพของข้าพเจ้า ที่มีอยู่ในพระองค์ท่านได้อย่างเหมาะสมอีกประการหนึ่ง อาศัยเหตุเหล่านี้จึงได้ตกลงใจที่จะอุปสมบทในวันที่ 22 เดือนนี้

ส่วนกิจการบ้านเมืองนั้นก็หวังว่า ในระยะเวลาที่ข้าพเจ้าบวชนี้คงไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดขัดข้อง โดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร ข้าพเจ้าก็ได้แต่งตั้งสมเด็จพระราชินี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ขอให้ท่านทั้งหลายจงช่วยกันรักษาความสงบสุขในกิจการบ้านเมืองของเราให้ดำเนินไปด้วยดีเถิด

ขอคุณพระศรีรัตนตรัย ได้อภิบาลคุ้มครองท่าน ทั้งปวงให้มีความสุขสวัสดี ขอทุกๆท่านจงมีส่วนได้รับกุศลความดี อันจักพึงมีจากการที่ข้าพเจ้าเข้าอุปสมบทในพระศาสนาครั้งนี้โดยทั่วกันเทอญ"

ในการเสด็จออกทรงผนวชของพระบาทสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับฉายาว่า "ภูมิโลภิกขุ" และทรงประทับจำพรรษา ณ พระตำหนักบัวหย่า วัดบวรนิเวศวิหาร ในขณะที่ทรงเพศบรรพชิตนี้ พระภิกษุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงบำเพ็ญพระจริยาวัตรเยี่ยงพระภิกษุทั้งหลายทุกประการ โดยเฉพาะการเสด็จออกรับบิณฑบาตรจากประชาชน เป็นที่ปลาบปลื้มแก่พสกนิกรเป็นอย่างยิ่ง

10...

เสด็จเลียบพระนคร

เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช พระชนมพรรษาครบ 3 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม 2506 พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดพระราชพิธีพยุหยาตราสถลมารค หรือการเสด็จเลียบพระนคร ขึ้นในวันที่ 7 ธันวาคม 2506 โดยจัดเป็นขบวนพยุหยาตราใหญ่ ถูกต้องตามพระราชประเพณีทุกประการ ดังมีหมายกำหนดการดังนี้

หมายกำหนดการ

เสด็จฯ กระบวนพยุหยาตราสถลมารค

วันเสาร์ที่ 7 ธันวาคม เวลา 14 นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ทรงพระมหามาลา เสด็จฯ ออกเกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ปราสาท ประทับพระที่นั่งราชยานพุดตานทอง ทหารบกยิงปืนใหญ่เฉลิมพระเกียรติ 21 นัด เสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวนพยุหยาตราตามโบราณราชประเพณี มีกองทหารแห่นำตามเสด็จฯ ออกจากพระบรมมหาราชวังทางประตูวิเศษไชยศรี ไปตามถนนหน้าพระลาน ถนนราชดำเนิน ข้ามสะพานผ่านภิภพลีลา เลี้ยวไปตามถนนจักรพงศ์ เลี้ยวขวาถนนพระสุเมรุ เทียบพระที่นั่งราชพุดตานทองที่เกยพลับพลาหน้าวัดบวรนิเวศวิหาร เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะผู้ใหญ่ และพระสงฆ์วัดบวรนิเวศวิหารเจริญชัยมงคลคาถา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถวายทรงสะพักตาดติดขลิบครุยทองและธูป

เทียนแพ ต้นไม้ทองต้นไม้เงินบูชาพระพุทธชินสีห์ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัย แล้วทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะถวายบังคมพระบรมราชสริรางคาร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงจุดธูปเทียนเครื่องทองน้อย ถวายสักการะพระรูปสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส พระอัฐิสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์พระราชอุปัชยาจารย์ พระสงฆ์ถวายอดิเรก เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถเกยยังพลับพลาหน้าวัดบวรนิเวศวิหาร ประทับพระที่นั่งราชยานพุดตานทอง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยาตรากระบวนไปตามถนนพระสุเมรุ เลี้ยวขวาถนนราชดำเนิน ถนนหน้าพระลาน เข้าสู่พระบรมมหาราชวังทางประตูวิเศษไชยศรี เทียบพระที่นั่งราชยานพุดตานทอง ที่เกย พระที่นั่งอาภรณ์ พิโมกข์ ปราสาท เสด็จฯ ขึ้น

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษเล่มที่ 80 ตอนที่ 16 วันที่ 1 ธันวาคม 2506 หน้า 19

ร้วกระบวน แห่ไน ครั้งนี้ ประกอบ ด้วย กระบวน ทหาร กระบวนพระราชอิสริยยศ จากข้าราชการชั้น ผู้ใหญ่ พนักงานชาวที่ นิสิตนักศึกษา และนักเรียน แต่งกายตามโบราณราชประเพณี ดูงามสง่าน่าชมเป็น อย่างยิ่ง ซึ่งในชีวิตของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะหาชม ได้ไม่ง่ายนัก นอกจากนี้ตามเส้นทางที่เสด็จพระราช ดำเนินผ่าน ประชาชนได้จัดโต๊ะหมู่บูชาถวายสักการะ เป็นระยะ ๆ ดังเช่นที่เคยทำมาแต่โบราณ

ในการเสด็จฯ พยุหยาตราสถลมามารคครั้งนี้ พระ บรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐมนตรีข้าราชการทหาร พล-เรือน นิสิต นักศึกษา นักเรียน พ่อค้า และ ประชาชน นับจำนวนแสนเผ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรชัยอย่างทั่วถึง

เสด็จเยี่ยมราษฎรภาคต่าง ๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยมาแล้วทั่วประเทศ บางครั้งเสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งบางครั้งก็เสด็จโดยเครื่องบิน และบางแห่งต้องประทับเรือไปก็มี หนทางใดที่การคมนาคมไม่สะดวก การรถไฟฯ ก็ได้จัดรถไฟพระที่นั่งถวาย การเสด็จ ฯ ไปตามจังหวัดต่าง ๆ ของล้นเกล้าฯทั้งสองพระองค์นอกจากจะเพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรแล้ว ก็เสด็จฯ เพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เช่น เสด็จ ฯ ทอดผ้าพระกฐินต้นตามวัดต่าง ๆ เสด็จ ฯ ไปทรงเวียนเทียนตามวัดสำคัญในพระ – พุทธศาสนา เสด็จฯ ไปพระราชทาน "พระพุทธนวราชบพิตร" เพื่อเป็นมิ่งมงคลแก่จังหวัดนั้น ๆ การเสด็จเยี่ยมราษฎรภาคต่าง ๆ ได้ทรงเริ่มจากจังหวัดต่างๆในภาคกลางก่อนตามลำดับดังนี้

กันยายน 2498 เสด็จเยี่ยมราษฎรจังหวัดต่างๆ ในภาคกลางโดยรถยนต์พระที่นั่ง ผ่านนครปฐม จนถึงสุพรรณบุรี

2 พฤศจิกายน 2498 เสด็จ ฯ อีสานเป็นครั้งแรก โดยรถไฟพระที่นั่ง ซึ่งการรถไฟฯ จัดถวาย จากสถานีสวนจิตรลดา ไปถึงจังหวัดนครราชสีมา แล้วเสด็จ ฯ เยี่ยมราษฎรอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และขอนแก่น

7 พฤศจิกายน 2498 เสด็จฯ จากขอนแก่น โดยเครื่องบินของกองทัพอากาศ ไปยังจังหวัดอุดรธานี และจากนั้นได้เสด็จ ฯ ต่อไปยังจังหวัดชัยภูมิ เลย หนองคาย นครพนม สกลนคร กาฬสินธ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี

10 พฤศจิกายน 2498 เสด็จฯ จากอุบลราชธานี ไปจังหวัดศรีสะเกษ ทรงแวะเยี่ยม 1 วัน แล้วเสด็จกลับกรุงเทพ ฯ

27 กุมภาพันธ์ 2501 เสด็จฯ โดยรถไฟพระที่นั่งจากสถานีจิตรลดา ผ่านอยุธยา ลพบุรี นครสวรรค์ พิจิตร จนถึงจังหวัดพิษณุโลก และจากพิษณุโลก เสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังจังหวัดสุโขทัย ตาก ลำปาง ลำพูน จนถึงเชียงใหม่

17 มีนาคม 2501 เสด็จนิวัติพระนคร

ต่อมาในเดือนมีนาคม 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ เยือนจังหวัดต่างๆ ทางภาคใต้ โดยเริ่มที่จังหวัดชุมพรเป็นแห่งแรกจากนั้นเสด็จ ฯ ไปยัง ระนอง และภูเก็ต

14 มีนาคม 2502 เสด็จฯ นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง สงขลา สตูล และปัตตานี และจากจังหวัดปัตตานี เสด็จ ฯ ไปยังจังหวัดยะลา นราธิวาส และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

27 มีนาคม 2502 เสด็จนิวัติพระนคร

นอก จาก การเสด็จ พระ ราช ดำเนิน เยี่ยม ราษฎร ครั้งใหญ่ 3 ครั้งแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเยี่ยมราษฎร ทหาร ตำรวจ ตามจังหวัดต่างๆ อีกหลายครั้งทุกปี แม้ท้องถิ่นที่เสด็จฯ จะเป็นไปด้วย ความยากลำบาก ทุรกันดาร พระองค์ก็มิได้ทรงย่อท้อ บางครั้ง ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อ บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ พระมหา-กรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่นี้จะจารึกอยู่ในหัวใจของชาวไทย ทุกคนตลอดชั่วกาลนาน

ขอประมวล การเสด็จ พระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ทหาร ตำรวจ ฯลฯ ตามจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

20 พฤศจิกายน 2497 เสด็จฯ ทอดพระเนตร การยกพลขึ้นบก ณ หาดบางแสน จังหวัดชลบุรี

13 ตุลาคม 2499 เสด็จฯ เปิดโรงเรียนนายร้อย ตำรวจ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

7 กุมภาพันธ์ 2500 เสด็จฯ เปิดเขื่อนเจ้า พระยา จังหวัดชัยนาท

25 มกราคม 2502 เสด็จฯ เปิดอนุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

17 พฤษภาคม 2507 เสด็จฯ เปิดเขื่อนภูมิพล อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

25 มกราคม 2508 เสด็จฯ วางศิลาฤกษ์ โรงพยาบาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดพิษณุโลก

9 มีนาคม 2511 เสด็จฯ ในพระราชพิธีขึ้นระวางสมโภชช้างสำคัญ"พระเศวตสุรคชาธาร"ที่จังหวัดยะลา

27 พฤษภาคม 2511 เสด็จฯ ทอดพระเนตรการทดลองจรวดของกองทัพบก ณ ศูนย์การทหารราบ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

30 ธันวาคม 2511 เสด็จฯพระราชทานยานพาหนะ เครื่องเวชภัณฑ์ และยารักษาโรค ที่สถานีอนามัย อำเภอ อำเภอหล่มศักดิ์ และอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ และเสด็จฯ ทอดพระเนตรการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจในเขตปฏิบัติการ

12 มกราคม 2512 เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมทหารและตำรวจที่ได้รับบาดเจ็บ เนื่องจากการปราบปรามผู้ก่อการร้าย ที่อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

4 มีนาคม 2512 เสด็จฯ ไปทรงประกอบพิธีสวมพระเกศมาลาพระพุทธโคดม ซึ่งเป็นพระพุทธรูปหล่อที่ใหญ่ที่สุดในโลก ณ วัดโพธาราม (ไผ่โรงวัว) ตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

1 สิงหาคม 2512 เสด็จฯ ทอดพระเนตรการผึก "ทักษิณ 12" ของกองทัพเรือ ที่จังหวัดนราธิวาส

8 กันยายน 2512 เสด็จฯ ทอดพระเนตรการทดลองอาวุธจรวดขนาดต่างๆ ซึ่งกรมสรรพาวุธทหารบกผลิตขึ้น ณ ศูนย์การทหารปืนใหญ่ เขาพุโลน จังหวัดลพบุรี

5 พฤศจิกายน 2512 เสด็จฯ ทอดพระเนตรบริเวณที่ประสบอุทกภัย จังหวัดราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์

16 ธันวาคม 2512 เสด็จฯ ทรงเป็นประธานร่วมกับสมเด็จพระเจ้ามหาชีวิตแห่งราชอาณาจักรลาว ในพิธีเปิดสายส่ง ไฟฟ้าแรงสูงเชื่อมโยง ระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรลาว ทรงประกอบพิธี ณ พลับพลาบนแพกลางลำน้ำโขง

5 กุมภาพันธ์ 2513 เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมทหารบ่วยของกองพันทหารม้าที่ 10 กรมทหารม้าที่ 2 ที่โรงพยาบาลจังหวัดน่าน

7 กุมภาพันธ์ 2513 เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมทหารกองพันทหารราบที่ 1 กรมผสมที่ 7 ซึ่งประจำอยู่ ณ อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย และเสด็จฯ ทอดพระเนตรบ่อปลาที่ได้พระราชทานไว้ ที่ตำบลบ้านใหม่ร่มเย็น

6 พฤษภาคม 2513 เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรที่ประสบวาตภัยที่บ้านหนองโสน ตำบลเนินคอ อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

24 มิถุนายน 2513 เสด็จ ฯ ไปทรงเบิดพระราช-อนุสาวรีย์พระเจ้าอู่ทอง กษัตริย์ผู้สร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งประดิษฐานอยู่หน้าพระวิหารพระ-มงคลบพิตร จังหวัดอยุธยา

17 กรกฎาคม 2513 เสด็จ ฯ ไปทรงพระราชทานพระคัมภีร์กุรอานและคำแปลภาษาไทย แก่คณะกรรมการอิสลาม จังหวัดนราธิวาส

1 สิงหาคม 2513 เสด็จฯ ไปทรงเบิดเขื่อนวชิราลงกรณ์ ที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์

31 ตุลาคม 2513 เสด็จฯ พระราชทานเครื่องนุ่งห่มแก่ราษฎรและนักเรียนที่ประสบอุทกภัย ที่กิ่งอำเภอสังคม บ้านนาง้ิว จังหวัดหนองคาย

3 พฤศจิกายน 2513 เสด็จฯ ไปทรงเบิดอนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งรายมหาราชที่จังหวัดเชียงราย และเสด็จ ฯ ไปทรงวางพวงมาลาที่หลุมฝังศพ พันตำรวจเอก ศรีเดช ภูมิประหมัน อดีตผู้กำกับการตำรวจภูธร

จังหวัดเชียงราย ซึ่งเสียชีวิตในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

16 พฤศจิกายน 2513 เสด็จ ฯ ไปทรงเยี่ยมข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ที่ปฏิบัติการอยู่ ณ ภาคใต้ที่จังหวัดสงขลา

27 กุมภาพันธ์ 2514 เสด็จฯ ไปทรงวางศิลาฤกษ์เขื่อนสิริกิติ์ ที่บ้านผาซ่อม อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

26 มีนาคม 2514 เสด็จ ฯ เยี่ยมกองพันทหารราบที่ 301 บนภูพาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

21 พฤษภาคม 2514 เสด็จฯ พระราชทานพระพุทธนวราชบพิตร แก่จังหวัดบุรีรัมย์

เสด็จเยือนต่างประเทศ

นับแต่ปี พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินต่างประเทศเป็นทางราชการตามคำทูลเชิญของประมุขประเทศต่างๆ หลายครั้งหลายคราว ทรงเริ่มจากประเทศในอาเซียก่อน แล้วจึงเสด็จไปยังประเทศภาคพื้นยุโรป และอเมริกา ประเทศต่างๆ ที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไป มีดังนี้

18-21 ธันวาคม 2502 เสด็จ ฯ เยือนสาธารณรัฐเวียดนามเป็นครั้งแรก ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของประธานาธิบดีโงดินห์เดียม

8-16 กุมภาพันธ์ 2503 เสด็จ ฯ เยือนประเทศอินโดนีเซีย ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของประธานาธิบดี ซูการ์โน

2-5 มีนาคม 2503 เสด็จ ฯ เยือนสหภาพพม่า ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของประธานาธิบดี อูวิน-หม่อง

14 มิถุนายน 2503 – 18 มกราคม 2504 เป็นการเสด็จ พระราชดำเนินต่างประเทศครั้งใหญ่ และยาวนานที่สุด คือการเสด็จ ฯ เยือนสหรัฐอเมริกา และประเทศต่าง ๆ ทางภาคพื้นยุโรป 15 ประเทศ (รวมทั้งรัฐวาติกัน) มีรายละเอียดเสด็จประเทศต่าง ๆ ดังนี้

14 มิถุนายน – 14 กรกฎาคม 2503 เสด็จ ฯ ฮาวาย ลอสแอนเจลิส วอชิงตัน วิลเลียมส์เบิกรัฐเวอร์-จิเนีย นิวยอร์ค บอสตัน น็อกสวิลล์ เทนเนสซี่ โคโร-ราโดสปริงส์ โคโลราโด และซานฟรานซิสโก รวมระยะเวลาที่เสด็จ ฯ อเมริกา ถึง 1 เดือนเต็ม

14 กรกฎาคม 2503 เสด็จกลับมาประทับ ณ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เป็นเวลา 4 วัน

19–23 กรกฎาคม 2503 เสด็จ ฯ ประเทศอังกฤษ

26 กรกฎาคม – 2 สิงหาคม 2503 เสด็จ ฯ เยอร–มันตะวันตก

22 – 25 สิงหาคม 2503 เสด็จ ฯ ประเทศโปรตุ–เกส

29 – 31 สิงหาคม 2503 เสด็จฯประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เป็นทางการ

6 – 9 กันยายน 2503 เสด็จ ฯ ประเทศเดนมาร์ก

17 – 20 กันยายน 2503 เสด็จ ฯ ประเทศนอร์เวย์

21 – 25 กันยายน 2503 เสด็จ ฯ ประเทศสวีเดน

28 – 30 กันยายน 2503 เสด็จ ฯ ประเทศอิตาลี

1 ตุลาคม 2503 เสด็จ ฯ รัฐวาติกัน

4 – 7 ตุลาคม 2503 เสด็จประเทศเบลเยี่ยม

11 – 14 ตุลาคม 2503 เสด็จ ฯ ประเทศฝรั่งเศส

17 – 19 ตุลาคม 2503 เสด็จ ฯ ประเทศลักเซม–เบิร์ก

23 - 27 ตุลาคม 2503 เสด็จ ฯ ประเทศเนเธอร์-แลนด์

3 – 8 พฤศจิกายน 2503 เสด็จ ฯ ประเทศสเปญ

18 มกราคม 2503 เสด็จ ฯ นิวัติพระนคร

11 - 22 มีนาคม 2505 เสด็จ ฯ ประเทศปากีสถาน

20 – 27 มิถุนายน 2505 เสด็จ ฯ ประเทศสหพันธรัฐมลายา

18 – 26 สิงหงคม 2505 เสด็จ ฯ ประเทศนิวซี-แลนด์

26 สิงหาคม-12 กันยายน 2505 เสด็จ ฯ ประเทศออสเตรเลีย

27 พฤษภาคม — 4 มิถุนายน 2506 เสด็จ ฯ ประเทศญี่ปุ่น

5 – 8 มิถุนายน 2506 เสด็จ ฯ สาธารณรัฐจีน

9 - 14 มิถุนายน 2506 เสด็จ ฯ สาธารณรัฐพิลิปปีนส์

29 กันยายน – 5 ตุลาคม 2507 เสด็จ ฯ ประเทศออสเตรีย

15 – 19 กันยายน 2507 เสด็จ ฯ ประเทศกรีซ เนื่องในการอภิเษกสมรสของพระมหากษัตริย์กรีซ

23 – 30 กันยายน 2510 เสด็จประเทศอิหร่าน

6 – 29 มิถุนายน 2510 เสด็จ ฯ ประเทศสหรัฐอเมริกา และแคนาดา

ในการเสด็จ พระราชดำเนินเยือน ประเทศต่าง ๆ ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ได้รับการต้อนรับจากประมุข และประชาชนของประเทศนั้นเป็นอย่างดี และสมพระเกียรติยิ่ง แม้บางประเทศบางขณะที่เสด็จ ฯ จะเป็นเวลากลางคืน หรือเป็นระยะเวลาที่ฝนตก ประชาชนที่มาเฝ้ารับเสด็จ ฯ ก็มิได้ท้อถอย เป็นที่น่าปลาบปลื้มในไมตรีจิตและมิตรภาพ ซึ่งจะติดตาตรึงใจแก่ผู้ที่ได้พบเห็นอย่างยากที่จะลืมเลือน

13...

ความทรงจำ
ในการเสด็จต่างประเทศทางราชการ

พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

อันที่จริง การที่เราไปเยียมออสเตรเลียก็ได้ผลคุ้มค่าไม่แพ้กับที่ไปนิวซีแลนด์เลย ทั้งรัฐบาลและประชาชนต่างก็ต้อนรับเราเต็มที่ทุกหนทุกแห่ง เหมือนกัน แต่ที่ประเทศนี้มีเหตุการณ์บางอย่างซึ่งทำให้เราชุ่มชื่นใจไม่ได้เต็มที่

วันแรกที่ถึงออสเตรเลียเราก็โดนทันที พอพิธีต้อนรับเสด็จที่สนามบินเมืองแคนเบอราเสร็จแล้ว พระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จขึ้นประทับรถยนต์พระที่นั่งพร้อมด้วยข้าพเจ้ามีเซอร์คัลลัส และเลดี้บรุกส์ผู้ว่าราชการแทนผู้สำเร็จราชการ ออสเตรเลีย และภริยาตามเสด็จไปในรถคันที่ 2 ทันใดนั้นก็มีเสียงพึ่บ ๆ พับ ๆ ดังออกมาจากกลุ่มราษฎรกลุ่มหนึ่ง ข้าพเจ้าหันไปดูอย่างแปลกใจ ก็เห็นตำรวจกับประชาชนที่ยืนอยู่แถวนั้นช่วยกันปล้ำคว้าตัวชายผู้หนึ่งไว้ แต่ก็ไม่ทัน ชายผู้นั้นได้ยกมือ 2 ข้างขึ้นแล้ว คลี่บ้ายและข้าพเจ้าก็ได้เห็นเข้าพอดี บ้ายนั้นมีใจความเป็นภาษาไทยว่า *"เราไม่ต้องการต้อนรับผู้เผด็จการเมืองไทย"*

ครั้งนั้นเป็นครั้งแรก ที่ข้าพเจ้าได้เห็นคนเรียกพระเจ้าอยู่หัวว่าผู้เสด็จการ และแสดงว่าไม่ยินดีต้อนรับเมื่อเสด็จมาถึงบ้านเมืองเขา ข้าพเจ้ารู้สึกว่าใจหายวาบไปหมด พอคลี่บ้ายเสร็จเมื่อรถพระที่นั่งจะแล่น

ผ่านไป ข้าพเจ้าชำเลืองดูก็เห็นตำรวจและราษฎรที่อยู่แถวนั้นทำสีหน้าโกรธ จึงแย่งป้ายจากมือชายผู้นั้นไปทิ้งเสีย ใจของข้าพเจ้ายังเต้นผิดปกติอยู่ และมือก็สั่นเมื่อนึกถึงถ้อยคำในป้ายนั้น กระซิบทูลถามพระเจ้าอยู่หัวว่าทอดพระเนตรเห็นป้ายไล่ผู้เสด็จการหรือไม่ รับสั่งว่าทอดพระเนตรเห็น พลางหันไปทรงยิ้มและโบกพระหัตถ์กับประชาชนที่มาโห่ร้องรับเสด็จไปตลอดทาง จนถึงทำเนียบรัฐบาลอันเป็นที่ประทับ ไม่ทรงแสดงความรู้สึกแม้แต่น้อย ส่วนข้าพเจ้าทั้ง ๆ ที่โบกมือและยิ้มไปตลอดทางเช่นเดียวกัน แต่ยิ้มนั้นออกจะแหยเต็มที

ข้าพเจ้าเห็นว่า พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระทัยเย็นที่สุด ข้าพเจ้าเองรู้สึกว่าใจยังสั่นด้วยความน้อยใจปนความโกรธ นึกสงสารตัวเองเป็นกำลังว่า เรามาเหนื่อย ๆ เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศเรา

กับประเทศเขา กลับมาโดนคลี่บ่ายไล่ทันทีที่มาถึง ใช่ว่าเราขอมาเมื่อไร เขาเชิญเรามาต่างหาก พระเจ้าเจ้าอยู่หัวกลับรับสั่งปลอบว่าให้เฉยไว้ ทำใจเย็นเข้าสู้ อย่าได้แสดงความรู้สึกเช่นเสียใจ หรือน้อยใจออกมาให้ทางฝ่ายบ้านเมืองเห็นเป็นอันขาด อันที่จริงก็เป็นการกระทำของผู้ก่อกวนเพียงคนเดียว หรือส่วนน้อย รัฐบาลออสเตรเลียได้ถวายพระเกียรติเต็มที่และราษฎรก็ต้อนรับเราด้วยความไมตรีอันดียิ่ง อาจจะเป็นความประสงค์ของคนส่วนเดียวก็ได้ที่จะแกล้งทำให้เราโกรธจนหัวเสียไปตลอดเวลา 18 วัน ที่ท่องเที่ยวอยู่ในประเทศออสเตรเลีย พระเจ้าอยู่หัวทรงย้ำไม่ให้ข้าพเจ้าลืมว่า เมื่อก็เป็นการกระทำของคนส่วนน้อย ไม่ใช่เป็นการกระทำของประชาชนทั่วประเทศ

ตลอดเวลาที่เสด็จครั้งนี้ จะเป็นที่นิวซีแลนด์หรือออสเตรเลียก็ดี เวลาที่ทางเทศบาลถวายการต้อนรับทางราชการ มักจัดทำถอนกลางคืนในหอประชุม

ที่ใหญ่ที่สุดในเมือง หรือไม่ก็มีที่โรงละคร เพราะเป็นหน้าหนาว ประชาชนต่างก็ไปนั่งพึ่งกันเต็มโรงเหมือนคุละคร หรืออย่างพึ่งคอนเสิร์ต พึ่งการอภิปรายหรือสุนทรพจน์ ตามความรู้สึกส่วนตัวของข้าพเจ้า เท่าที่สังเกตดูระหว่างที่ตามเสด็จประเทศต่างๆ หลายสิบประเทศว่าพวกฝรั่งทั้งที่อเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ล้วนสนใจในการพึ่งดนตรีดี ๆ และการพึ่งอภิปรายหรือสุนทรพจน์ของนักพูดที่เก่ง ๆ ยิ่งกว่าการไปดูการประกวดนางงามหรือแฟชั่นโชว์อะไรพวกนั้นเสียอีก

ทุกครั้งที่ทางเทศบาลเมืองต่าง ๆ ถวายการต้อนรับพระเจ้าอยู่หัว และข้าพเจ้ามักต้องนั่งอยู่บนเวทีด้านหนึ่งพร้อมด้วยผู้ตามเสด็จทางราชการ ฝ่ายเจ้าของบ้านก็นั่งอีกด้านหนึ่งไฟสว่างจ้า พิธีมักเริ่มด้วยนายกเทศมนตรีกล่าวถวายคำต้อนรับอย่างสด ๆ แนะนำให้คนดูรู้จักพระเจ้าอยู่หัว โดยเล่าถึงพระองค์ท่าน

และบทบาทของท่านในบ้านเมืองเรา บางทีก็มีการเล่าถึงเมืองไทยให้คนพ่ังรู้จัก บางครั้งก็มีการเย้าแหย่พระเจ้าอยู่หัวนิดหน่อยฉันท์มิตร ซึ่งคนพ่ังก็หัวเราะชอบใจถึงทบมือกันกราวๆ การเสด็จ 2 ประเทศครั้งนี้นอกจากพระเจ้าอยู่หัว จะทรงกระทำหน้าที่เป็นประมุขของประเทศเราแล้ว ยังต้องทรงอยู่ในบทบาทของนักพูดที่ถึงใจพระเดชพระคุณคนพ่ัง โดยไม่ทันรู้พระองค์ล่วงหน้าอีกเล่า พระราชดำรัสที่เตรียมมาส่วนมากไม่เข้ากับคำและข้อความที่เขากราบบังคมทูลสด ๆ บนเวทีเพราะชาว 2 ประเทศนี้ภาคภูมิใจในบทบาทของนักพูดที่คมคาย ไม่ใช่นักอ่านคำที่เตรียมมาล่วงหน้า พระเจ้าอยู่หัวจึงต้องทรงแต่งพระราชดำรัสขึ้นใหม่ในทันทีทันใดนั้นเอง เพื่อจะได้โต้ตอบกับเขาให้ถูกเรื่องและทันท่วงที บางทีก็ทรงเย้าตอบเขาอย่างขำ ๆ เมื่อตามเสด็จกลับมาเมืองไทยแล้ว ผู้ที่ดูหนังข่าวเสด็จนิวซีแลนด์กับออสเตรเลียได้เข้ามาซักถามข้าพเจ้าว่า ระหว่างที่เสด็จ 2 ประเทศครั้งนี้ เวลาที่พระเจ้าอยู่หัว

ทรงมีพระราชดำรัสกลางเวที เหตุใดข้าพเจ้าจึงนั่งก้มหน้าทุกครั้ง ข้าพเจ้าตอบเขาว่า *เพราะไม่สบายใจ* เวลามีสายตาเป็นพัน ๆ คู่จ้องเขม็งมาที่ท่านเช่นนี้ ถ้าพระราชดำรัสเป็นที่พอใจเขา เขาก็ตบมือและหัวเราะด้วยความชื่นชม แต่ถ้าพระราชดำรัสไม่เป็นที่พอใจเขาเล่า ฯ ข้าพเจ้าแทบจะสั่นไปหมดด้วยความเป็นห่วง แต่เท่าที่ได้ผ่านมาก็เห็นผู้พึงพอใจในพระราชดำรัสทุกแห่งที่เสด็จ นอกจากพึงอย่างสนใจที่สุดแล้ว บางทีก็มีการหัวเราะอย่างครื้นเครงขึ้นมากลางคัน ถึงต้องหยุดรับสั่งไปครู่หนึ่งแล้วจึงรับสั่งต่อไป บางทีก็มีการปรบมือถวายเสียงสนั่นหวั่นไหวไปทั้งหอประชุม ข้าพเจ้าก็โล่งใจหายเป็นห่วง รู้สึกว่าได้กำลังใจและความเชื่อมั่นในตนเองกลับคืนมา

ระหว่างเวลา 18 วันที่เสด็จท่องเที่ยวอยู่ในรัฐ 6 รัฐ และดินแดนของออสเตรเลีย มีเหตุการณ์ที่ทำให้ข้าพเจ้าไม่สบายใจเกิดขึ้นถึง 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 ตอนที่

เสด็จถึงดังที่ได้เล่ามาแล้ว ครั้งที่ 2 ที่เมืองซิดนีย์ เมืองหลวงของรัฐนิวเซ้าท์เวลส์

วันที่เสด็จถึงซิดนีย์ เผอิญเป็นวันที่อากาศดี ไม่หนาวเกินไปอย่างบางเมือง เทศบาลจึงถวายการต้อนรับที่ยกพื้นกลางแจ้งหน้าศาลาเทศบาล ซึ่งมีประชาชนมาคอยรับเสด็จแน่นขนัด ทันทีที่รถพระที่นั่งเทียบหน้าศาลาเทศบาล ก็มีการคลี่ป้ายไล่ผู้เผด็จการกันขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง มีเสียงใครไล่ตะครุบผู้ก่อกวนดังตุบตับ ๆ อยู่ใกล้รถคันหลังเราไปเพียงสองคันเท่านั้น คนคลี่ป้ายนี้ตอนแรกก็ยืนรวมอยู่กับหมู่ประชาชนดี ๆ พอรถพระที่นั่งแล่นผ่านมาก็ยกมือสองข้างขึ้นเพื่อชูป้าย ราษฎรที่อยู่ใกล้ ๆ และเจ้าหน้าที่ช่วยกันรีบตะครุบตัวและแย่งป้ายไปเสีย แต่ก็ไม่ทัน เราได้เห็นเสียแล้ว

ต่อมาสักครู่ ขณะที่พระเจ้าอยู่หัวและข้าพเจ้ายืนอยู่บนยกพื้นหน้าศาลาเทศบาลเพื่อให้คนเห็นและนายกรัฐมนตรีเมืองซิดนีย์ กล่าวถวายการต้อนรับและเล่าถึงเมืองไทยในเครื่องขยายเสียง เมื่อจบลงพระเจ้าอยู่หัว

ก็เสด็จไปทรงยืนหน้าเครื่องขยายเสียง เพื่อรับสั่งตอบขอบใจนายกรัฐมนตรี และประชาชนที่มาคอยรับเสด็จ ข้าพเจ้ายืนเยื้องไปเบื้องพระขนองหน่อยหนึ่ง ทันใดนั้นเองก็มีอะไรขาว ๆ ตกพรูลงมาที่พื้นใกล้กับเท้าของข้าพเจ้าโดยไม่ทันรู้ตัว ข้าพเจ้ารีบหันขึ้นไปมองดู ก็เห็นหลายมือกำลังโปรยโบปลิวลงมาจากหน้าต่างตึกซึ่งสูงมากแห่งหนึ่งที่อยู่ข้างหลังศาลาเทศบาลพอดี พระเจ้าอยู่หัวก็ทรงทอดพระเนตรเห็นเหมือนกัน แต่ทรงทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ มีพระราชดำรัสต่อไปจนจบ เมื่อเสร็จงานเสด็จกลับทำเนียบรัฐบาลเมืองซิดนีย์แล้ว ก็มีผู้นำใบปลิวนั้นมาถวายในห้องประทับ ข้อความในใบปลิวก็ซ้ำอย่างเดิม ไลผู้เผด็จการกลับเมืองไทย แต่มีข้อความเพิ่มเติมกล่าวโทษรัฐบาลเราเมื่อสมัย 2505 ว่าเป็นฆาตกร เพราะประหารชีวิตผู้บริสุทธิ์ หากผู้ที่ไม่รู้เรื่องเมืองไทยได้อ่านในใบปลิวนี้คงจะต้องคิดว่าเมืองเราไม่มีขื่อมีแปเลยราวกับหนังเรื่องแก๊งอันธพาล พวกนักเรียนไทยในเมืองซิดนีย์แอบกระซิบเล่าให้พวก

เราพึ่งว่า ประเทศนี้มีองค์การลับใหญ่ของพวกแดงที่มีทุนรอนมาก ข้าพเจ้าอดที่จะนึกไม่ได้ว่าคงจะต้องเป็นองค์การใหญ่มีเงินมากแน่นอน จึงมีทุนทรัพย์และหนทางที่จะสืบเรื่องเมืองไทยได้อย่างละเอียดลออ และยังลงทุนพิมพ์ใบปลิวมากมายไว้โปรยเล่น ตอนเราได้รับเชิญมาเยี่ยมเมืองนี้ เหตุผลของเขาในการตำหนิรัฐบาลของเราก็พึ่งไม่ค่อยขึ้นคนที่เขาเรียกว่าผู้บริสุทธิ์ในใบปลิว ก็คือพวกที่โคนประหารชีวิตเพราะวางเพลิงกับพวกที่กระทำจารกรรมและอาชญากรรมต่าง ๆ ในเมืองเรานั่นเอง

หลังจากวันนั้น ไม่ว่าจะไปไหนข้าพเจ้าออกจะประสาทเสียจนขนาดเกร็งตัว คอยมองหาว่าผู้ใดในกลุ่มประชาชนจะลุกขึ้นคลี่ป้ายขึ้นมาอีก พระเจ้าอยู่หัวต้องทรงเตือนตลอดเวลาว่าให้คุมสติไว้ไม่ให้โกรธ ตกใจ หรือแสดงว่ากลัวเป็นอันขาดไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ข้าพเจ้าก็มัวแต่นั่งคุมสติจนรู้สึกตัวว่า จะยิ้มกับใครก็ออกจะแข็ง ๆ ไม่เป็นธรรมชาติ ยิ่งไม่เป็นตัวเองหนักขึ้นไปอีก

เรื่องที่ 3 ที่ออสเตรเลียอันนำความหนักใจมาให้ข้าพเจ้าเป็นอันมาก เกิดขึ้นที่เมืองเมลเบิร์น เมืองหลวงของรัฐวิกตอเรีย

วันที่มหาวิทยาลัยเมลเบิร์น ถวายปริญญานิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แด่พระเจ้าอยู่หัว พอเราไปถึงมหาวิทยาลัยก็ต้องเดินผ่านกลุ่มชาย หญิง ซึ่งเข้าใจว่าเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งนั้น มีพวกหนึ่งยืนอยู่นอกหอประชุมด้านที่เป็น ประตูกระจกเปิด อยู่เป็นระยะ ๆ ทำให้มองเข้าไปเห็นและได้ยินเสียงจากเวทีข้างในได้ กลุ่มนี้บางคนแต่งกายไม่เรียบร้อยเลย แต่กลุ่มอื่น ๆ บางพวกก็ดูดี เมื่อข้าพเจ้าตามเสด็จผ่านจะเข้าในหอประชุม บางพวกก็ปรบมือให้ บางพวกก็มองดูเฉย ๆ ไม่ยิ้มไม่บึ้ง แต่บางพวกมองดูด้วยสายตาประหลาด และมีการหันไปพูดซุบซิบและหัวเราะกันก็มี ตัวข้าพเจ้าเองก็คงอดที่จะมองดูเขาอย่างประหลาดใจไม่ได้เหมือนกัน เพราะเห็นว่าท่วงทีที่คนบางคนยืนช่างไม่

น่าดูเลย การแต่งเนื้อแต่งตัวก็ดูจะเป็นเครื่องแต่งกาย ของพวกที่อยากจะเรียกร้องความสนใจมากกว่าที่จะให้นึกว่าเป็นนักศึกษาอันควรจะเป็นบัญญาชน

เมื่อเราเข้าไปถึง ในหอประชุมนั้นมีผู้คนเต็มไปหมดเกือบทุกที่นั่ง เป็นนักศึกษา ศาสตราจารย์ คนสำคัญของเมืองเมลเบิร์น และนักหนังสือพิมพ์เป็นต้น เขาจัดให้ข้าพเจ้าและผู้ติดตามนั่งอยู่ ตรงที่คนดูข้างล่างแถวหน้า ส่วนพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นไปบนเวทีพร้อมด้วยอธิการบดี คณบดี และกรรมการของมหาวิทยาลัย เมื่อพิธีเริ่มต้น อธิการบดีก็ลุกขึ้นไปอ่านคำสดุดีพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัวก่อนที่จะถวายปริญญา ทันใดนั้นเอง ข้าพเจ้าได้ยินเสียงเอะอะเหมือนโห่ปนฮาอยู่ข้างนอก คือจากกลุ่ม "*บัญญาชน*" ซึ่งยืนท่าต่าง ๆ ที่ไม่น่าดูเช่น เอาเท้าพาดบนต้นไม้บ้าง ถ่างขามือท้าวสะเอวบ้าง เสียงโห่ปนฮาของเขาดังพอที่จะรบกวน

เสียงที่อธิการบดีกำลังกล่าวอยู่ทีเดียว ข้าพเจ้ารู้สึกว่าความโกรธพุ่งขึ้นมาทันทีเกือบจะระงับสติอารมณ์ไว้ไม่ไหว มองขึ้นไปบนเวทีเห็นบรรดาศาสตราจารย์และกรรมการมหาวิทยาลัยที่นั่งอยู่บนนั้นต่างก็หน้าจ๋อย ซีดแทบไม่มีสีเลือด ท่าทางกระสับกระส่ายด้วยความละอายไปด้วยกันทั้งนั้น ถ้าคนกลุ่มนั้นเป็นเด็กเล็ก ๆ ก็คงจะมีผู้ใหญ่ลุกขึ้นออกไปตีคนละเผียะสองเผียะ เพื่อสั่งสอนอบรมให้รู้จักมารยาทของเจ้าของบ้าน แต่นี่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งสมติว่าเป็น *"บัณฑิตชน"* ด้วยกันทั้งนั้น ที่ส่งเสียงไม่น่าพึงออกมาอย่างผิดเวลา ผิดกาลเทศะที่สุด

ข้าพเจ้าชำเลืองดูพวกเราเห็นนั่งตัวแข็งไปตามๆ กัน ครั้นอธิการบดีอ่านคำสดุดีพระเกียรติจบลง ก็ถวายปริญญา ต่อจากนั้นก็ถึงเวลาที่พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จไปพระราชทานพระราชดำรัส ที่เครื่อง ขยายเสียงกลางเวที ยังไม่ทันจะอะไร ก็มีเสียงโห่ปนฮาดังขึ้น

มาจากกลุ่ม "บัญญาชน" ข้างนอกอีกแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกมือเย็นเฉียบ หัวใจก็หวิว ๆ อย่างไรพิกล รู้สึกสงสารพระเจ้าอยู่หัวจนทำอะไรไม่ถูก ไม่กล้าแม้แต่จะเงยหน้าขึ้นดูพระพักตร์ท่านด้วยความสงสาร และเห็นพระทัย ในที่สุดก็ผืนใจมองขึ้นไปเพื่อถวายกำลังพระทัย แต่แล้วข้าพเจ้านั่นเองแหละที่เป็นผู้ได้กำลังใจกลับคืนมา เพราะมองดูท่านขณะที่ทรงพระดำเนินไปยืนกลางเวทีเห็นพระพักตร์สงบเฉย ทันใดนั้นเอง คนที่อยู่ในหอประชุมทั้งหมดก็ปรบมือเสียงสนั่นหวั่นไหวคล้ายจะถวายกำลังพระทัยท่าน พอเสียงปรบมือเงียบลงคราวนี้ ข้าพเจ้ามองขึ้นไปบนเวทีอีก ก็เห็นพระเจ้าอยู่หัว ทรงเบิดพระมาลาที่ทรงคู่กับฉลองพระองค์ครุยแล้วหันพระองค์ไปโค้งคำนับ คนกลุ่มที่ส่งเสียงอยู่ข้างนอกอย่างงดงามน่าดูที่สุด พระพักตร์ยิ้มนิด ๆ พระเนตรมีแววเยาะหน่อยๆ แต่พระสุรเสียงราบเรียบยิ่งนัก

"ขอขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอันมาก ในการต้อนรับอันอบอุ่นและสุภาพเรียบร้อย ที่ท่าน แสดง ต่อแขกเมืองของท่าน"

รับสั่งเพียงเท่านั้นเองแล้วก็หัน พระองค์ มารับสั่งต่อกับผู้ที่นั่งพั่งอยู่บนหอประชุม

ตอนนี้ข้าพเจ้าอยากจะหัวเราะออกมาดัง ๆ ด้วยความสะใจเพราะเสียงฮานั้นเงียบลงทันทีราวกับปิดสวิช แล้วตั้งแต่นั้นก็ไม่มีอีกเลย ทุกคนทั้งข้างนอกข้างในต่างนั่งพั่งพระราชดำรัสเฉย ท่าทางดูชบคิด ข้าพเจ้าเห็นว่า พระราชดำรัสวันนั้นดีมาก รับสั่งสด ๆ โดยไม่ทรงใช้กระดาษเลย ทรงเล่าถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของไทยเราว่าเรามีเอกราช มีภาษาของเราเอง มีตัวหนังสือซึ่งคิดค้นขึ้นใช้เอง เราตั้งบทกฎหมายการปกครองของเราเองให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมา 700 ปีกว่ามาแล้ว ตอนนี้ข้าพเจ้าขำแทบแย่ เพราะหลังจากรับสั่งว่า.....700 ปีกว่ามาแล้ว ..... ทรงทำท่าเหมือนเพิ่งนึกออก ทรงสะดุ้งนิด ๆ และทรงโค้งพระองค์

อย่างสุภาพเมื่อตรัสว่า ..... ขอโทษลืมไป.....ตอนนั้นยังไม่มีประเทศออสเตรเลียเลย..... .. แล้วทรงเล่าต่อไปว่า แต่ไหนแต่ไรมาคนไทยเรามีน้ำใจกว้างขวาง พร้อมที่จะให้ โอกาสคน อื่น และฟังความ เห็น ของ เขา เพราะเรามักใช้ปัญญาขบคิด ไตร่ตรอง หา เหตุผล ก่อน จึงจะตัดสินว่าสิ่งไรเป็นอย่างไร .....

จากพระราชนิพนธ์ ในวัน.ฉลิมพระชนมายุครบ ๓ รอบ

การฟื้นฟูพระราชพิธีต่าง ๆ

พระราชพิธีต่าง ๆ ที่ได้เคยมีมาแต่ครั้งโบราณกาล ภายหลังจากที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แล้วได้ถูกระงับไปสิ้น เนื่องจากพระราชพิธีบางอย่าง เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความภาคภูมิแก่คนไทย และเป็นสมบัติในทางวัฒนธรรมประจำชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และทรงพระกรุณาให้เปลี่ยนแปลงบ้าง เพื่อให้เหมาะกับยุคและสมัย

พระราชพิธีต่าง ๆ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง มีอยู่หลายพิธีด้วยกัน คือ

พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

เป็นพระราชพิธีดั้งเดิมมาแต่โบราณกาล ซึ่งได้ระงับมิได้จัดทำขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477-2502 เป็นเวลา

เกือบ 30 ปี พระองค์ได้ทรงฟื้นฟูขึ้นมาใหม่นับแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา เรียกว่า "รัฐพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ" ต่อมาในปี พ.ศ. 2506 ได้จัดเป็นพระราชพิธี ฯ ตามประเพณีเดิมตลอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งนับเป็นพระราชพิธีที่สำคัญและใหญ่ยิ่งกว่าที่เคยจัดมาแต่ดั้งเดิม ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวแก่พระราชพิธีนี้ว่า

"งานพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนั้น ต้องทำให้ประชาชนคนไทยรู้สึกว่าเป็นประเพณีที่มีค่าควรจะรักษาไว้ต่อไป เพราะเมืองเราเป็นเมืองเกษตรกรรม และมีการทำนาเป็นหลักมากกว่าอาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ ตลอดทั้งมีชาวต่างประเทศอยากดูอยากชมมาก ฉะนั้น พิธีนี้จึงต้องทำอวดชาวต่างประเทศได้ด้วย"

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พระราชทานข้อสังเกตว่า

"คนไทยบางคนอาจเห็นเป็นเรื่องไม่เหมาะสมกับกาลสมัย และเป็นเรื่องไม่สอดคล้องกับวิทยาการบางอย่าง เพราะการทำนายที่เกี่ยวกับเรื่องพระยาแรกนาหยิบผ้านุ่งก็ดี หรือเกี่ยวกับพระโคกินของอย่างนั้นอย่างนี้ก็ดี ดูจะไม่มีหลักวิชาแต่อย่างใด แต่อย่าลืมว่าเป็นประเพณีที่ทำมาในสมัยโบราณ ซึ่งเป็นสมัยที่วิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญก้าวหน้าเหมือนในสมัยนี้ ย่อมได้ผลทางจิตใจและทางบำรุงขวัญของประชาชน โดยเฉพาะแก่ชาวนาซึ่งเป็นคนกลุ่มมาก ที่เราจัดทำในสมัยนี้เพราะเป็นประเพณีที่ได้ผลดีในอดีตมาแล้ว เราจึงรักษาไว้ จึงควรจะได้พิจารณาทำความเข้าใจแก่คนไทย และชาวต่างประเทศในข้อนี้ด้วย"

พระองค์ได้ทรงพิจารณาปรับปรุงและแก้ไขพระราชพิธีนี้ เพื่อให้เห็นความสำคัญของการฟื้นฟูพระราชประเพณีนี้ยิ่งขึ้น อาทิ ได้พระราชทาน "พันธ์

ข้าวทรงปลูกพระราชทาน" ที่ทรงปลูกในแปลงนา สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต สำหรับใช้ในพิธีแรกนาขวัญภายหลังเมื่อเสร็จพิธี ณ ท้องสนามหลวง พระยาแรกนา พร้อมด้วย เทพีก็นำ ไปปลูกในแปลงนา สวนจิตรลดา ตามพระราชประสงค์ และได้ถือเป็นประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาทุกปีเป็นประจำ และเพื่อเป็นการบำรุง ขวัญแก่ พสกนิกรที่ มิได้มี โอกาสมาร่วมเข้าเผ้า ฯ ในงานพระราชพิธีนี้ จึงได้มีพระราชดำริจัดทำพันธ์ข้าวทรงปลูกพระราชทานแจกจ่ายทั่วราชอาณาจักร เพื่อเป็นสิริมงคล และเป็นมิ่งขวัญในการประกอบอาชีพให้เจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

นอกจากนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดวันพระราชพิธีพืชมงคลของทุกปีเป็น "วันเกษตรกร" เริ่มแต่ปี พ.ศ. 2509 ทรงยกย่องชาวนาเป็นบุคคลสำคัญอาชีพหนึ่ง ในด้านการเกษตรกรรมของชาติ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กระทรวงเกษตร

เบิกตัวชาวนาผู้ชนะเลิศการประกวดผล ผลิตข้าวสูงสุดของแต่ละภาค เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานประกาศนียบัตรรางวัลจากพระหัตถ์ ณ พลับพลาบริเวณพิธีมณฑลแรกนาขวัญ ภายหลังจากพระราชพิธีนี้ได้สิ้นสุดลงแล้ว

พระราชพิธี ทรงบำเพ็ญ พระราชกุศลถวายผ้า พระกฐินทางชลมารค

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปที่ โรงเก็บเรือพระราช พิธี ในคลอง บางกอกน้อย ทอดพระเนตรเห็นเรือพระราชพิธีอยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม จึงทรงพระราชดำริว่า ถ้าจะโปรดให้มีการฟื้นฟู ประเพณี การเสด็จ พระราชดำเนิน ถวายผ้าพระกฐิน โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้นก็คงจะไม่เป็นการสิ้นเปลืองมากนัก เพราะผีพายก็จะใช้ทหารเรือได้ และเสื้อผ้าสร้างขึ้นครั้งเดียวก็คงจะใช้

ได้ต่อไปอีกหลายปี ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นนั้นมีหลายทางด้วยกัน ทางหนึ่งก็คือเรือพระราชพิธีอันสวยงามมีคุณค่าทางศิลปที่หาไม่ได้อีกแล้ว จะได้รับการดูแลรักษาและซ่อมแซมให้ดีอยู่เสมอ อีกทางหนึ่ง จะทำให้คนไทยได้ภาคภูมิใจไปชั่วกาลนาน

นอกจากนี้ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐินต้นเป็นประจำทุกปี ในการเสด็จ ฯ ไปถวายผ้ากฐินต้นที่วัดใดวัดหนึ่ง ทรงมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. เป็นวัดที่ยังไม่เคยเสด็จ ฯ ถวายผ้าพระกฐินมาก่อน

2. ประชาชน ในท้องถิ่น มีความศรัทธาเลื่อมใสในวัดนั้นมาก

3. ประชาชนในท้องถิ่นนั้นไม่ค่อยจะมีโอกาสได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อเสด็จไปจะได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุรีพระบาทอย่างใกล้ชิด

พระราชพิธีพยุหยาตราทางสถลมารค (เสด็จเลียบพระนคร)

จัดขึ้นในพระราชวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 3 รอบ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2506 พระราชพิธีนี้จัดเป็นขบวนพยุหยาตราใหญ่ ถูกต้องตามโบราณราชประเพณีทุกประการ (ดูเรื่อง"เสด็จเลียบพระนคร" ประกอบ)

พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา หรือพระราชพิธีศรีสัจจปานกาล หรือการดื่มน้ำสาบาน เป็นพระราชพิธีใหญ่สำหรับแผ่นดินมีสืบมาแต่โบราณกาล ไม่เคยว่างเว้นตลอดมา เพราะนับถือกันว่าเป็นพิธีระงับยุคเข็ญของบ้านเมืองได้ประการหนึ่ง พระราชพิธี ฯ นี้กระทำครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2473 หลังจากที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว พระราชพิธีนี้ได้เลิกล้มไป

พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ได้ฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในรัชกาลปัจจุบันเมื่อวันที่ 24-25 มีนาคม 2512 หลังจากที่ได้ว่างเว้นมาเป็นเวลานาน พระราชพิธีนี้ ได้ประกอบรวมเข้า ในพระราชพิธีพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี แก่ข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน ณ พระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2512 และผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาด้วย

พระราชพิธีในรัชกาลปัจจุบันได้จัดขึ้น 2 วัน วันแรกเป็นวันเสกน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วันที่สองพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ณ ท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท แล้วเสด็จฯ ไปยังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในการพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

สำหรับรายละเอียด พระราชพิธี ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รื้อฟื้นขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2512 เพื่อประกอบพระราชพิธีพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี 4 นาย ตำรวจวีรบุรุษภูลมโล เป็น "อัศวิน" อย่างแท้จริง โดยการดื่มน้ำพระพิพัฒน์สัตยาต่อหน้าพระแก้วมรกต เริ่มขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จ ฯ พระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง คณะองคมนตรี นายกรัฐมนตรี ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา สมาชิกเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ข้าราชการทหาร พลเรือน และครอบครัวผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดังกล่าวเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกท้องพระโรงลง

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ประทับพระราชอาสน์หน้าพระราชบัลลังก์มหาเศวตฉัตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานสำนักราชเลขาธิการอ่านประกาศเกียรติคุณผู้ซึ่งจะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีตักดิ์รามาธิบดี ตามลำดับ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องอิสริยาภรณ์แก่ผู้ได้รับทั้งหมดแล้วเสด็จขึ้น ผู้เข้าเฝ้า ฯ ทั้งหมดออกจากท้องพระโรงกลางไปเฝ้า ฯ ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินจากพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ไปยังพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระพุทธรูปฉลองพระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนาง.เจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถทรงจุดธูปเทียนนมัสการบูชาพระรัตนตรัยทรงศีล พระราชครูวามเทพมุนี ฯ อ่านโองการแช่งน้ำแล้วเชิญ พระแสงศร และพระแสงราชศัสตราชุบในน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์สัจจคาถา พราหมณ์เป่าสังข์ พนักงานแกว่งบัณเฑาะว์ ประโคมฆ้องชัย สังข์ แตรคุริยางค์ เมื่อสุดเสียงประโคมแล้ว สมาชิกเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีผู้อาวุโสกล่าวนำถวายคำสัตย์ปฏิญาณสาบาน ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้งหมดว่าตามความว่า

"ขอพระราชทานกระทำสัตย์ ปฏิญาณสาบานตนต่อประเทศชาติ และประชาชนชาวไทยเฉพาะพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เฉพาะพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรว่า จะภักดีต่อชาติบ้านเมือง จะซื่อสัตย์ต่อประ-

ชาชนและต่อหน้าที่ จะปฏิบัติการทุกอย่างโดยเต็มกำลัง สติปัญญาความสามารถ และโดยความเสียสละเพื่อความเจริญ ความสงบสุข และความมั่นคงไพบูลย์ของประเทศชาติ จนตราบเท่าชีวิตร่างกายจะหาไม่

หากปพฤติปฏิบัติฝืนคำสัตย์ปฏิญาณนั้น เมื่อใด ขอให้เกิดความวิบัติแก่ตนเมื่อนั้นโดยฉับพลันทันที อย่าให้มีความสุขสวัสดีด้วยประการใด ๆ หากดำรงมั่นในสัตย์ปฏิญาณนี้ยั่งยืนไป ขอให้อานุภาพพระรัตนตรัยและเทพยดาอารักษ์ มีพระสยามเทวาธิราชเป็นต้น บันดาลให้เกิดความสุข ความสวัสดีแก่ตนทุกเมื่อ ให้มีความเจริญในหน้าที่ราชการ เป็นกำลังทะนุบำรุงประเทศชาติสืบไปได้สมตามความตั้งใจปรารถนาทุกประการ"

จบแล้ว พระราชครูวามเทพมุนี ฯ เชิญน้ำพระพิพัฒน์สัตยาทูลเกล้า ฯ ถวาย แล้วผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี ซึ่งได้

กล่าวคำถวายคำสัตย์ปฏิญาณสาบานตน ดื่มน้ำพระพิพัฒน์สัตยาตามลำดับ เสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอติเรก แล้วสมเด็จพระราชดำเนินกลับ เป็นอันเสร็จพิธี.

พระราชกรณียกิจด้านต่าง ๆ

การเกษตร

- ทรงนำเอากรรมวิธีทำฝนเทียมมาใช้ แก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ
- ทรงวิจัย ในการประดิษฐ์เครื่องทุ่นแรงในการเกษตรหลายอย่าง
- ทรงสร้างแปลงนาข้าวทดลอง เพื่อใช้ใน พระราช พิธี จรด พระนังคัล แรกนาขวัญ และพระราชทานพันธ์ข้าวแจกจ่ายแก่ชาวนาทั่วราชอาณาจักร
- ทรงเลี้ยงปลานิล เพื่อแจกจ่ายพันธ์แก่ราษฎร
- ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างโรงสีข้าวตัวอย่าง ที่มีราคาไม่สูงนัก ณ บริเวณสวนจิตรลดารโหฐาน ซึ่งเปิดเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2514

- ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างโรงงานนมผง "สวนดุสิต" ณ บริเวณสวนจิตรลดารโหฐาน ซึ่งเปิดเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2512
- ทรงเลี้ยงโคนม ฯลฯ

การศึกษา

- ทรงสนับสนุน การศึกษา ของชาตินับตั้งแต่ขั้นอนุบาลไปจนถึงขั้นอุดมศึกษา
- ทรงตั้งทุนการศึกษาขึ้นหลายทุน เช่น ทุนอานันทมหิดล, ทุนนวฤกษ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นทุนส่งเสริมการศึกษาระดับสูงสุดและระดับต่ำลงมา
- ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดทำสารานุกรมไทย เพื่อให้เด็กและผู้ใหญ่ได้ใช้ศึกษาค้นคว้าเองได้ทั้งในและนอกโรงเรียน ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่องสารานุกรมนี้ว่า

"จุดประสงค์ขั้นสำคัญที่สุดของสารานุกรมนี้ ก็ไม่ใช่จุดประสงค์ที่จะให้ความรู้แก่เด็ก

จุดประสงค์สำคัญที่สุด คือ ให้เด็กเข้าใจและผู้ใหญ่เข้าใจว่า หลักวิชาทุกสาขานี้ร่วมกัน อันนี้เป็นหลักที่จะสร้างความสามัคคี และสร้างพลังแก่ประเทศชาติ สร้างพลังแก่มวลมนุษย์"

- ทรงสละเวลาส่วนพระองค์ เสด็จ ฯ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทรงดนตรีร่วมกับนิสิต นักศึกษา และพระราชทานพระบรมราชโอวาท

การสาธารณสุข

- ทรงริเริ่มและพระราชทานหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ในท้องที่ทุรกันดาร

- ทรง พระ ราชทาน ทรัพย์ ส่วน พระ องค์ สร้างตึก และเครื่องมือแพทย์
- ทรงจัดตั้งทุน "โปลิโอสงเคราะห์" เพื่อต่อต้านโรคโปลิโอ และทุน "ปราบอหิวาตกโรค" เพื่อต่อต้านอหิวาตกโรค
- ทรงจัดตั้ง "มูลนิธิราชประชาสมาสัย" และพระราชทาน ทุนวิจัย โรคเรื้อนเพื่อสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคเรื้อน

การป้องกันประเทศ

- พระองค์ ทรง ใช้ เวลาว่าง คิดค้น อาวุธสำหรับให้ทหาร และตำรวจ ใช้ป้องกันและปราบปรามผู้ก่อการร้าย และทรง คิด บิน กล ติด เฮลิคคอป เตอร์ ขึ้นสำเร็จ แต่ก่อนเฮลิคปเตอร์ทั้งทหาร และตำรวจไม่มีอาวุธติด เวลาลงปฏิบัติการในพื้นที่ปฏิบัติการ จึงถูกยิงเอา

ฝ่ายเดียว เนื่องจากเฮลิคอปเตอร์เป็นอากาศยาน อันสำคัญ ใน การ สนับสนุนการรบภาคพื้นดิน และการลำเลียงคนเจ็บ อาวุธ และเสบียง ฯลฯ เมื่อทรงคิดค้นได้จึง พระราชทาน ให้ติด ตั้งและทดสอบการใช้ จนเป็นที่พอพระราชหฤทัย การคิดค้นของพระองค์ท่านครั้งนี้ทำให้นักบินมีความอบอุ่นใจ ที่มีอาวุธสำหรับ กราดยิง สะกัด และตอบ โต้ศัตรูได้ โดยไม่ต้องถูกยิงฝ่ายเดียว

- ทรงเสด็จ ฯ เยี่ยมเยียนแก่ทหาร และตำรวจ ที่บาดเจ็บจากการต่อสู้กับผู้ก่อการร้าย
- ทรงเสด็จ ฯ เยี่ยมเยียนแก่ทหาร และตำรวจ ที่ปฏิบัติการอยู่ในเขตผู้ก่อการร้าย ทำให้เกิดความอบอุ่นและขวัญดีขึ้น

การศาสนา

- ทรงประกอบ ศาสนกิจ ในวัน สำคัญทางศาสนาเป็นประจำ
- ทรงบำรุงและส่งเสริมการศึกษา และการปฏิบัติ พระธรรม วินัย ของพระสงฆ์
- ทรงอุปถัมภ์ศาสนาอื่น ๆ เช่นเดียวกับพุทธศาสนา
- โปรดเกล้า ฯ ให้สร้าง "พระพุทธนวราชบพิตร" ซึ่งเป็นพระบูชา เพื่อพระราชทานไปประดิษฐานไว้ ณ ศาลากลางจังหวัดต่าง ๆ
- เสด็จพระราชดำเนินผั้งลูกนิมิต ยกช่อฟ้า วางศิลาฤกษ์พระอุโบสถ เททองหล่อพระประธาน หล่อเทียนพรรษาฯลฯ

สังคมสงเคราะห์

- ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์สภาสังคมสงเคราะห์ สมาคม มูลนิธิต่าง ๆ จำนวนมากมาย

- ทรงเบิ่น องค์ อุปถัมภ์ สถาน สงเคราะห์ คนพิการ และผู้บ่วยเจ็บ

- ทรงริเริ่มการบรรเทาสาธารณภัยขึ้นเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัย ให้ชื่อว่า "หน่วยบรรเทาสาธารณภัย" ขึ้นที่กองตำรวจดับเพลิง เพื่อช่วยผู้ประสบภัยทั่วประเทศ

- เสด็จพระราช ดำเนิน เยี่ยมเยียน ประชาชนผู้ประสบอุทกภัย วาตภัย ฯลฯ พร้อมทั้งพระราชทานสิ่งของต่าง ๆ ให้

ศิลปและวัฒนธรรม

- ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมศิลปกรรม และนักแสดงต่าง ๆ

- ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานดนตรีทางสถานีวิทยุ อส.
- ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรางวัลแก่นักร้อง นันแสดง และผู้ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง

14...

พระราชจริยานุวัตร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากจะทรงมีพระราชภารกิจเพื่อประเทศชาติ และราษฎรแล้ว ยังทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านอื่นอีกหลายด้าน เช่น การถ่ายภาพ การเล่นดนตรี การวาดภาพสีน้ำมัน การช่างฝีมือ และการกีฬา นับได้ว่าพระองค์ท่านทรงเป็นศิลปินผู้เยี่ยมยอดพระองค์หนึ่ง

การถ่ายภาพ

พระองค์ทรงสนพระราช หฤทัยมา ตั้งแต่ พระชนมายุได้ 8 พรรษา ทรงถ่ายภาพได้ทั้งภาพนิ่งและภาพยนตร์ พระองค์ทรงเป็นนักถ่ายรูปที่มีความสามารถยอดเยี่ยม พระบรมฉายาลักษณ์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ในพระอิริยาบถต่าง ๆ ที่พระราชทานแก่หนังสือพิมพ์ และภาพที่โปรดเกล้า ฯ ให้จำหน่ายในงานกาชาด เป็นภาพที่ทรงถ่ายโดยผีพระหัตถ์แทบทั้งสิ้น ในการแสดงภาพถ่ายประกวด ของสมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคย พระราชทาน ภาพถ่ายผีพระหัตถ์ไปตั้งแสดงด้วยหลายครั้ง

การดนตรี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดการดนตรีเป็นพิเศษ เพราะนอกจากจะทรงสนพระราชหฤทัย

แล้ว ยังทรงเป็นนักดนตรีและนักแต่งเพลงอีกด้วย เครื่องดนตรีที่โปรด และทรงได้ดีมากคือ แซคโซโฟน และแคลริเนต นอกจากนี้ก็มีทรัมเป็ต และเปียนโน จะเห็นได้ว่าทุกปี พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงดนตรีพระราชทาน ณ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอีกอย่างหนึ่งที่ ทำความปลื้มปีติให้แก่คณาจารย์ และนิสิตนักศึกษามาก ในการเสด็จฯ แต่ละครั้ง นอกจากจะทรงดนตรีร่วมกับวงดนตรีของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ แล้วพระองค์ยังได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่นิสิตนักศึกษาอีกด้วย

พระองค์ ได้ พระ ราช นิพนธ์ เพลงไว้ หลายเพลง ซึ่ง แต่ละ เพลงมี ความ ไพเราะ และ ประ ทับ ใจทั้ง สิ้น เพลงพระราชนิพนธ์ทั้งสิ้นมีจำนวนประมาณ 40 เพลง อาทิ

1. เพลงแสงเทียน
2. เพลงยามเย็น

3. เพลงสายฝน
4. เพลงใกล้รุ่ง
5. เพลงลมหนาว
6. เพลงชีวิต
7. เพลงมหาจุฬาลงกรณ์
8. เพลงอาทิตย์อับแสง
9. เพลงยิ้มสู้
10 เพลงเทวาพาคู่ผัน
11. เพลงดวงใจกับความรัก
12. เพลงความผันอันสูงสุด
13. Hunter Story
14. Kinnaaree Waltz
15. Love Story
16. Blue day
17. Echo
18. Still on my mind

การวาดภาพสีน้ำมัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรง วาดภาพที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ภาพผีพระหัตถ์ที่ทรงเขียนสวยประณีตและเหมือนของจริงก็มี เช่นภาพสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ภาพสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ฯ ภาพสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินทร ฯ หลายต่อหลายภาพเป็นภาพประเภท AbStracts ภาพผีพระหัตถ์ของพระองค์ท่านคณะกรรมการประกวดศิลปแห่งประเทศไทย ขอพระราชทานนำออกแสดงให้ประชาชนได้ชมทุกปี (ดูภาพผีพระหัตถ์ประกอบ)

การช่างฝีมือ

พระองค์มีความสามารถทางช่างฝีมือมาก ในระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่ในต่างประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2490 ได้เคยทรงต่อเรือใบเล่นในทะเลสาบ ได้ทรงจำลองเรือรบหลวงธนบุรี ด้วยพระองค์เองทุกส่วนตลอดจนการไสกบ และได้ทรงนำไปแล่นได้ดีโดยไม่

ต้องแก้ไขเลย ในคราวที่โดยเสด็จนิวัติสู่พระนครเมื่อ พ.ศ. 2489 ได้ทรงจำลองเรือรบหลวงศรีอยุธยาจนเป็นผลสำเร็จ และพลเรือเอกเจ้าพระยารามราฆพ ได้ทูลขอพระราชทานไปให้พ่อค้า ประชาชนประมูลราคาเพื่อนำรายได้ไปบำรุงสมาคมปราบวัณโรค ปรากฏว่า น ส. เลอลักษณ์ เศรษฐบุตร ได้ประมูลไปได้ในราคาถึง 20,000 บาท แม้ในปัจจุบันพระองค์ก็ทรงต่อเรือใบด้วยพระหัตถ์อยู่เสมอ

การกีฬา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยในกีฬาประเภทต่าง ๆ หลายชนิด โดยเฉพาะกีฬาประเภทที่ใช้ความกล้าหาญ และออกกำลังกายมาก ๆ เช่นสกี แบดมินตัน เทนนิส สเก็ตน้ำแข็ง และการแข่นขันเรือใบเป็นกีฬาที่ทรงโปรดมากอีกอย่างหนึ่ง พระองค์ได้เสด็จไปทรงแข่งเรือใบที่อ่างเก็บน้ำบางพระ สัตหีบ พัทยา และหัวหินหลายครั้ง ในการ

แข่งขันกีฬาแหลมทอง ครั้งที่ 4 เมื่อปี พ.ศ. 2510 ซึ่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขัน พระบาทสมเด็จ พระเจ้า อยู่หัว ได้ ทรงเข้า ร่วมการ แข่งขัน ด้วย และทรงชนะเลิศร่วมกับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้า อุบลรัตน์ราชกัญญา ทรงได้รับเหรียญทองจากพระหัตถ์ของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ นับเป็นพระเกียรติประวัติของพระองค์ท่าน และประเทศชาติเป็นอันมาก

ความฝันอันสูงสุด

□

๏ *ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื่อ*
ขอสู้ศึกทุกเมื่อไม่หวั่นไหว
ขอทนทุกข์รุกโรมกายใจ
ขอฝ่าฟันผองภัยด้วยใจทน

๏ *จะแน่วแน่แก้ไขในสิ่งผิด*
จะรักชาติเป็นชีวิตเป็นผุยผง
จะยอมตายหมายให้เกียรติดำรง
จะปิดทองหลังองค์พระปฏิมา

๏ *ไม่ท้อถอยคอยสร้างสิ่งที่ควร*
ไม่เรรวนพะว้าพะวังคิดถังขา
ไม่เคืองแค้นน้อยใจในโชคชะตา
ไม่เสียดายชีวาถ้าสิ้นไป

๏ *นี่คือปณิธานที่หาญมุ่ง*
หมายผดุงยุติธรรม์อันสดใส
ถึงทนทุกข์ทรมานนานเท่าใด
ยังมั่นใจรักชาติองอาจครัน

๏ *โลกมนุษย์ย่อมจะดีกว่านี้แน่*
เพราะมีผู้ไม่ยอมแพ้แม้ถูกหยัน
คงยืนหยัดสู้ไปใฝ่ประจัญ
ยอมอาสัญก็เพราะปองเหอดผองไทย

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน
แก่บรรดาผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประเทศชาติ

15...

พระราชพิธีรัชดาภิเษก สมัย ร. 5

เมื่อเอ่ยถึงคำว่า "พระราชพิธีรัชดาภิเษก" อาจจะยังไม่เป็นที่เข้าใจของชนทุกผู้ทุกนามนัก ทั้งนี้มิใช่ว่าคำนี้เป็นคำใหม่ หากเป็นคำที่หาโอกาสยากยิ่งจะเวียนมาบรรจบครบรอบเป็นพิเศษสักวาระหนึ่ง ฉะนั้นในสุภวโรกาสที่ชาติไทยของเรา ได้กำหนด วันที่ 9 มิถุนายน ศกนี้ เป็นวันเฉลิมฉลองพระราชพิธีรัชดาภิเษก จึงควรที่ปวงชนชาวไทยผู้มั่นคงจงรักและภักดีในองค์ พระ ประมุข ของชาติ จะพึง ทำความ เข้าใจถึงความหมายของพระราชพิธีนี้ เพื่อเพิ่มพูนความปีติโสมนัส ต้อนรับวันสำคัญของชาติอันใกล้มาถึงต่อไป

พระราชพิธีรัชดาภิเษก หมายถึงพระราชพิธีเฉลิมฉลอง เนื่องในโอกาสที่องค์พระมหากษัตริย์เสด็จดำรงสิริราชสมบัติยั้งยืนมาครบ 25 ปีบริบูรณ์ โดยกำหนดนับจากวัน แรกเริ่มที่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราช-สมบัติไปจนบรรจบครบรอบ 25 ปี ของวันที่เดียวกัน

สำหรับคำว่า "*รัชดาภิเษก*" นั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเป็นผู้พระราชทานนามบัญญัติ โดยความหมายคำว่า "รัชต" แปลว่า "เงิน" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า ซิลเวอร์ จูบิลี่ (Silver Jubilee) อันถือเป็นโลหะใช้เป็นสัญญลักขณ์รอบปีที่ 25 ของโอกาสอันเป็นมงคลต่าง ๆ

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นว่า รอบปีที่ 25 ของโอกาสมงคลต่างๆ นั้น ไม่ใช่สภาวะที่จะเกิดขึ้นง่ายดายนัก โดยเฉพาะในสภาวะของการเป็นประมุขของชนทั้งชาติ ที่ต้องพ่นผ่า อุปสรรคนานาประการ รวมทั้งสร้างสรรค์ความเจริญต่าง ๆ ในอันที่จะดำรงชาติให้คงอยู่ เวลา 25 ปี จึงเป็นเวลายาวเหยียดที่จารึกพระราช

กรณียกิจ และพระเกียรติคุณ ไว้มากมายสุด คณานับได้ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติในวันที่ 1 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ ศก 88 ตรงกับพุทธศักราช 2411 ไปบรรจบครบรอบ 25 ปี ในวันที่ 1 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ ศก 112 ตรงกับพุทธศักราช 2436 ณ โอกาสนั้นพระองค์ทรงพระราชดำริว่า รอบ 25 ปี ของการดำรงยั่งยืนอยู่ในสิริราชสมบัติ ควรนับเป็นมงคลการ และหากจะมองย้อนไปในทุกสมัยของแผ่นดินไทย นับแต่กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนรัชสมัยแห่งพระองค์นี้ ไทยมีพระเจ้าแผ่นดินที่เสด็จครองราชสมบัติยั่งยืนเสมอหรือยิ่งกว่าพระองค์เพียง 9 พระองค์เท่านั้น ด้วยพระราชดำรินี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงเห็นสมควรที่จะเฉลิมฉลองวาระอันเป็นมหามงคลที่ได้เวียนมาถึง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่

พระมหาเศวตฉัตร และเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศลอุทิศถวายพระมหากษัตริย์ในอดีตทั้ง 9 พระองค์ดังกล่าวด้วย*

กำหนดการเฉลิมฉลองพระราชพิธีรัชดาภิเษกครั้งนั้น ทรงแบ่งออกเป็น 2 ภาค ภาคแรกทรงกำหนดให้ไปจัดการพระราชพิธีที่พระราชวังบางปะอิน มีกำหนด 3 วัน คือ วันที่ 30 กันยายน ต่อวันที่ 1 และ 2 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก 112 หรือพุทธศักราช 2436 อีกภาคหนึ่งทรงกำหนดให้จัด ณ พระบรมมหาราชวัง มีกำหนดเวลา 8 วัน คือ ระหว่างที่ 1—8 ธันวาคม บีเดียวกัน จะขอนำพระราชพิธีรัชดาภิเษกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มากล่าวไว้พอสมควร.....

---

* บทความพิเศษของกรมประชาสัมพันธ์ เนื่องในพระราชพิธีรัชดาภิเษก 9 มิถุนายน 2514

การพระราชกุศลในวันบรรจบรอบ
ซึ่งได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ
ครบ 25 ปี บริบูรณ์

ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติตั้งแต่วันพฤหัสบดี เดือน 11 ขึ้น 15 ค่ำ ปีมโรงสัมฤทธิศก จุลศักราช 1230 มา จนถึงวันอาทิตย์ที่ 1 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ ศก 112 นี้ นับตามสุริยคติกาลบรรจบคำรบ 25 ปี เต็มบริบูรณ์ ทรงพระอนุสรคำนึงถึงมหามงคลพิเศษสมัยเช่นนี้ ได้มีมาแล้ว ในรัชกาลของพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชวงษ์ต่างๆ ณ กรุงทวาราวดี ศรีอยุธยาโบราณ และกรุงธนบุรี ทั้งในพระบรมราชวงษ์บัดยุบันนี้ ซึ่งประดิษฐานและดำรงกรุงรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยาบรมราชธานี ณ ประเทศบางกอก ซึ่งเป็นพระบรมราชบรรพบุรุษ นับเรียงลำดับพระเจ้าแผ่นดิน ถึง 38 พระองค์มาแล้ว กาลราชสมบัติที่เสมอและยิ่งกว่ารัชกาล

บัจจุบันนี้ก็เพียง 9 พระองค์เท่านั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีการพระราชกุศลทรงพระราชอุทิศถวายจำเพาะพระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์ ดังจะกล่าวการที่เป็นไปแล้วต่อไปนี้ กับโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลละอองธุรีพระบาทฝ่ายน่าที่ตามเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชวังบางปะอิน 39 พระองค์ แลท่านทำซุ้มลับแลไฟเป็นเครื่องประดับสำหรับสักการะ ทรงพระราชอุทิศถวายจำเพาะพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ละซุ้ม กับซุ้มสำหรับรัชกาลบัจจุบันนี้ซุ้มหนึ่ง ส่วนพระบรมวงษานุวงษ์ข้าทูลละอองธุลีพระบาท นอกจากที่ทำลับแลเพลิงนี้ ทั้งพระบรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการฝ่ายใน และภริยาข้าราชการที่ตามเสด็จพระราชดำเนินนั้น โปรดเกล้าฯ ให้ทำโคมรูปต่างๆเป็นเครื่องตกแต่งเพิ่มเติมซุ้มลับแลเพลิง ทรงพระราชอุทิศถวายแลพระราชทาน แก่บรรพบุรุษแลบรรพสัตรี พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายน่าและฝ่ายใน ที่ได้รับราชการฉลอง

พระเดชพระคุณ มีความสวามิภักดิ์ในพระเจ้าแผ่นดินทุกรัชกาล แลได้ปฏิบัติราชการแลรับอาษามีความดีแลชื่อเสียง ปรากฏ ในพระ ราช พงษาวดาร เป็นลำดับ มา บรรดาที่ล่วงลับไปแล้วนั้น

อนึ่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเหรียญที่ระลึก ในมหามงคลพิเศษสมัยนี้ พระราชทานชื่อ "เหรียญรชฎาภิเษกมาลา" สำหรับพระราชทานพระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ฝ่ายน่า ฝ่ายใน ดังจะได้ลงประกาศต่อข่าวนี้ไป

26

วันที่ 30 กันยายน รัตนโกสินทร์ ศก 112 เป็นวันสวดพระพุทธมนต์ เจ้าพนักงานได้เชิญพระพุทธ-ปฏิมากรปางต่าง ๆ ซึ่งทรงพระราชอุทิศสำหรับพระเจ้าแผ่นดินทุกๆรัชกาล ประดิษฐานเหนือพระแท่นภายใต้พระมหาเสวตฉัตร ณ พระที่นั่งวโรภาษพิมานแบ่งเป็นสองแผนกๆ หนึ่งประจำรัชกาลกรุงทวาราวดี แลกรุงธนบุรี 34 องค์ ตั้งบนม้าหมู่ด้านตะวันตก แผนก

หนึ่งประจำรัชกาล กรุงเทพฯ 4 องค์ ตั้งบนม้าหมู่ด้านตะวันออก ในระหว่างกลางมีม้าหมู่ตั้งพระไชยวัฒน์ใหญ่ แลพระเนาวโลหที่หล่อใหม่ทั้งองค์ใหญ่องค์เล็ก และพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาบีนี้ด้วย มีถ้วยแก้วรองพุ่มเข้าตอกดอกไม้แลเทียนเงินเทียนทอง ผูกก๊าดเขียนพระบรมนามาภิไธย พระเจ้าแผ่นดินอันทรงพระราชอุทิศนั้นๆ ทุกๆ พระองค์ และพระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาทที่ทำซุ้มลับแลเพลิงแลโคมต่างๆ ได้นำมาตกแต่งตั้งแต่น่าอัฒจันท์ พระที่นั่งวโรภาษพิมานข้างในตลอดไป ในบริเวณพระที่นั่งอุทยานภูเมสถียร ถึงพระที่นั่งวิทูรทัศนา แลพระที่นั่งเวหาศจำรูญกับตามพระที่นั่ง แลตำหนักข้างใน ทั้งตะพานแลสถานต่าง ๆ ได้ตกแต่งใบไม้แลประทีปโคมไฟสว่างไสวงดงามทั่วพระราชฐาน การแต่งประทีปโคมไฟนี้ได้ตกแต่งตั้งแต่วันที่ 30 นี้ ไปถึงวันที่ 1 แลที่ 2 ตุลาคม รวม 3 ราตรี เวลา 2 ทุ่มเศษ (วันที่ 30 กันยายน) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก

พระที่นั่งวโรภาษพิมาน พระสงฆ์ราชาคณะพระครูฐานานุกรมปเรียญแลเจ้าอธิการ ตามพระอารามในแขวงจังหวัดกรุงเก่า แลเมืองลพบุรี เมืองอ่างทอง กำหนดตามพระอาราม ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนฤา—พระบรมวงษานุวงษ์ในพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นๆได้ทรงสร้าง แลปฏิสังขรณ์สืบมาบ้าง กำหนดโดยฐานานุศักดิ์บ้าง มีจำนวน 38 รูป พระธรรมราชานุวัตรเป็นประธานสงฆ์พร้อมกันอยู่ ทรงประเคนผ้าไตร มีผ้ากราบบังรูปพระมหามงกุฎ แลอักษรพระบรมนามาภิไธยย่อ มีอักษรแสดงการพระราชกุศล แลพระนามพระเจ้าแผ่นดิน ที่ทรงพระราชอุทิศแก่พระสงฆ์ 38 รูปนั้น แบ่งเป็น 4 ชั้น ตามพระเจ้าแผ่นดินอันได้ทรงประกอบพระราชจริยานุวัตรเป็นคุณแก่แผ่นดินมากแลน้อย ชั้นที่ 1 ไตรแพรย่ามเยียรบับ ชั้นที่ 2 ไตรผ้าสลับแพรย่ามโหมดเทศ ชั้นที่ 3 ไตรผ้าเนื้อดีย่ามแพร ชั้นที่ 4 ไตรผ้าเนื้ออย่างกลางย่ามกำมหยี่ แลมีพัดรองบัก 9 เล่ม ทรงพระราชอุทิศถวายพระเจ้าแผ่นดิน

ที่ดำรงราชสมบัติเสมอ ฤายืงกว่า 25 บี แก่พระสงฆ์ ในจำนวนนี้ 9 รูป นอกนั้นได้รับพัดรองตามธรรมดา แล้ว ทรง จุดเทียน นมัสการ พระพุทธ ปฏิมากร ต่าง ๆ สำหรับพระเจ้าแผ่นดินนั้น ๆ พระสงฆ์ครองผ้าเข้ามา นั่งอาศน์สงฆ์แล้ว ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ ทรงศีล พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ครั้นพระสงฆ์สวดมนต์จบแล้ว ฤายอดิเรกฤายพระพรลากลับไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรประทีปโคมไฟ พร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ์ตามระยะทางในพระราชฐาน ที่รายด้วยลับแลไฟแลโคมประทีปตลอดแล้ว พระบรมวงษานุวงษ์ข้าราชการ ฤายบังคมลากลับออกมาเวลา 8 ทุ่มเศษ

26

วันที่ 1 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ ศก 112 เวลาเช้า 5 โมง พระสงฆ์ 38 รูป ที่สวดมนต์ ได้รับพระราชทานฉัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งวโรภาษพิมาน ทรงจุดเทียนนมัสการ แล

เทียนเครื่องสังเวยเทพยดา ขุนวิจิตรราชสาสน์อ่านประกาศสังเวยเทพยดา ซึ่งแก้ไขใหม่เฉพาะการพระราชพิธีครั้งนี้ แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเหรียญรชฎาภิเษกมาลา แก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าน้องยาเธอ ทั่วกันแล้วโปรดให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น พิทยลาภพฤฒิธาดา แจกเฉพาะน่าพระที่นั่ง พระราชทานพระบรมวงษานุวงษ์ข้าราชการทั้งปวงต่อไป ผู้ที่ได้รับพระราชทานแล้ว ได้มาลงชื่อในสมุดทะเบียนกระทรวงมุรธาธร ตามที่กล่าวมาเบื้องต้นแล้วนั้น พระสงฆ์ฉันแล้วพระราชทานของไทยธรรมตามสมควรแล้ว พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา อดิเรก ถวายพระพรลากลับไป เวลาบ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเจ้าพนักงานได้ตั้งบายศรี แก้วทองเงินเวียนเทียนสมโภชต่อไป

เวลาบ่าย 4 โมง เสด็จพระราชดำเนินประทับรับพระสงฆ์ถวายไชยมงคล ที่แพพระที่นั่งอุทยานภูมเสถียร ดังจะได้ลงข่าวพิสดารต่อไป

เวลายามเศษ เสด็จออกพระที่นั่งวโรภาษพิมาน โปรดให้แจกเหรียญรชฎาภิเศกมาลาแก่พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการต่อไปแล้ว ทรงประเคนผ้าไตรแพรแลพัดรองบั้กรูปมหามงกุฎแลอักษรพระบรมนามาภิไธย แลมีอักษรเบื้นที่รฦกวันบรรจบครบรอบเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 25 ปี ในรัชกาลบั้จยุบันนี้ แก่พระอมราภิรักขิตไปครองผ้าแล้วถวายเทศนา มีเนื้อความเริ่มต้นเบื้นพงษาวดารลำดับพระราชประวัติ พระเจ้าแผ่นดินทุกรัชกาลมากัณฑ์หนึ่งจบแล้ว ทรงประเคนบริกขารภัณฑ์ แลมีบั้จจัยมูลแทนกระจาดใหญ่ติดเทียนประจำกัณฑ์ 39 เล่ม ตามรัชกาลพระเจ้าแผ่นดิน แบ่งเบื้น 4 ชั้น ชั้นที่ 1 เล่มละ 4 ตำลึง ชั้นที่ 2 เล่มละ 3 ตำลึง ชั้นที่ 3 เล่มละ 2 ตำลึง ชั้นที่ 4 เล่มละ 1 ตำลึง ประจำรัชกาลบั้จยุบันนี้ 10 ตำลึง

แลมี ธงเขียน อักษร พระบรม ราชูทิศ ประจำ เล่ม เทียน ด้วย แล้วโปรดให้พระบรมวงษานุวงษ์ฝ่ายในจัด เครื่องบริโภคคาวหวาน เป็นเครื่องกัณฑ์เทศนาด้วย เป็นอันมาก ครั้นทรงประเคนเครื่องกัณฑ์เทศนาแก่ พระอมราภิรักขิต แลทรงประเคนผ้าสบงจีวร แก่ พระที่รับสัพพีแล้ว พระสงฆ์ถวายอติเรกถวายพระพร ลากลับไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราช ดำเนินทอด พระเนตร ประทีปโคมไฟ พร้อมด้วย พระ-บรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการอีกเวลาหนึ่ง

วันที่ 2 ตุลาคม เวลายามเศษ พระบาทสมเด็จ พระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งวโรภาษพิมาน โปรด ให้แจกเหรียญรชฎาภิเศกมาลา แก่ผู้ที่ยังไม่ได้รับ พระราชทานให้ได้รับพระราชทานต่อไป แลทรง ประเคนผ้าไตรพัดรอง ของที่ระลึกสำหรับบี พระ บรมชาติสมัยมงคลแก่พระราชาคณะ ที่เกิดในบีฉลู

3

เบญจ ศก 1215 สองรูป พระราชาคณะอนุโมทนาถวาย

อดิเรกถวายพระพรลากลับไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการไปประชุมพร้อมกัน ณ พระที่นั่งเวหาศจำรูญ พิ้งดุริยดนตรีขับร้อง (คอนเสิต) แล้วเสด็จประทับโต๊ะเสวย (ซับเปอ) พร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ์ข้าราชการเลี้ยงอาหารแล้ว สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงษ์ กรมพระภาณุพันธุวงษวรเดช กราบบังคมทูลถวายไชยมงคล แทนพระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท อาณาประชาราษฎรทั้งปวง แลมีพระราชดำรัสตอบสมควรแล้ว เสด็จพระราชดำเนินสู่พะที่นั่งอุทยานภูมเสถียรพะบรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการถวายบังคมลากลับออกมาเวลา 7 ทุ่มเศษ

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 10 แผ่นที่ 29 วันที่ 15 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ 26
ศก 112 หน้า 306–309

ประกาศ

ในการรชฎาภิเศก

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทุลละอองธุลีพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งฝ่ายน่าฝ่ายในให้ทราบทั่วกันว่า วันที่ 1 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ศก 112 26 นี้ เป็นวันดิถีตรงกับวันซึ่งได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ รัชกาลบันจบรอบ 25 ปี บริบูรณ์นั้น ทรงพระอนุสรคำนึงถึงมหามงคลพิเศษ สมัยเช่นนี้ได้มีมาแล้วในรัชกาลของพระเจ้าแผ่นดิน ในพระบรมราชวงษ์ต่าง ๆ ในกรุงทวาราวดีศรีอยุธยาโบราณแลกรุงธนบุรี ทั้งในพระบรมราชวงษ์บัดยุบันนี้ ซึ่งประดิษฐานแลดำรงกรุงรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยาบรมราชธานี ณ ประเทศบางกอก ซึ่งเป็นพระบรมราชบรรพบุรุษนับเรียงลำดับพระเจ้าแผ่นดินถึง 38 พระองค์มาแล้ว

กาลราชสมบัติที่เสมอแลยิ่งกว่ารัชกาลบัดยุบัน ก็เพียง 9 พระองค์เท่านั้น ควรบำเพ็ญพระราชกุศลในมหามงคลพิเศษสมัยเช่นนี้ อุทิศถวายจำเพาะแต่พระเจ้าแผ่นดินทุกพระองค์นั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เผดียงพระราชาคะณะ พระครูฐานานุกรมเปรียญ แลเจ้าอธิการตามพระอาราม ในแขวงจังหวัดกรุงทวาราวดี แลเมืองลพบุรี เมืองอ่างทอง ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนฤาพระบรมวงษานุวงษ์ ในพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้น ๆ ได้ทรงสร้างแลปฏิสังขรณ์สืบมา มีจำนวน 38 รูป เจริญพระพุทธมนต์ วันที่ 30 กันยายน แลวันที่ 1 ตุลาคม รับพระราชทานฉันแล้ว มีเทศนาที่เป็นส่วน รัชกาลบัดยุบันกัณฑ์ 1 จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ขอแรงพระบรมวงษานุวงศ์ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาททั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน ที่ได้ตามเสด็จพระราชดำเนินมาที่พระราชวังบางปอินนี้ ทำซุ้มลับแลไฟ เป็นเครื่องประดับสำหรับสักการะ ทรงพระราชอุทิศถวายจำเพาะแต่พระเจ้าแผ่นดินองค์ละซุ้ม แลโคมรูปต่าง ๆ เป็นเครื่องอลังการเพิ่มเติม ซุ้มลับ

แลเพลิงนั้น ทรงพระราชอุทิศถวาย แลพระราชทานแก่บรรพบุรุษ แลบรรพสตรี พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลลอองธุลีพระบาท ทั้งฝ่ายน่าฝ่ายใน ที่ได้รับการฉลองพระเดชพระคุณ มีความสวามิภักดิ์ในพระเจ้าแผ่นดินทุกรัชกาล แลได้ปฏิบัติราชการแลรับอาษามีความดีแลชื่อเสียง ปรากฏในพงษาวดารเป็นลำดับมา บรรดาที่ล่วงลับไปแล้วนั้นด้วย

อนึ่ง ในมหามงคลพิเศษสมัยที่ราชสมบัติเจริญมาบันจบครบรอบ 25 ปี บริบูรณ์เช่นนี้ควรจะมีสิ่งที่หมายให้เป็นที่รฦกในมหามงคลพิเศษสมัยเช่นนี้ไว้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างเหรียญเงินน่า 1 เป็นพระบรมรูปแลอักษรจารึกว่า "สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บรมราชาธิราช" น่า 1 มีอักษรจารึกว่า "ที่ระลึกการพระราชพิธีฉลองศิริราชสมบัติครบ 25 ปี วันที่ 1 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ ศก 112[26]" มีห่วงห้อยแพรแถบสีชมภูขอบขาว สำหรับติดแนบเสื้อชั้นนอก ณะ อกข้างซ้าย

สำหรับฝ่ายน่า แลเหรียญเงินเปล่าไม่มีห่วงห้อย แล แพรแถบสำหรับฝ่ายใน พระราชทานชื่อเหรียญนี้ว่า "รชฎาภิเศกมาลา" พระราชทานแก่พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลลอองธุลีพระบาทให้เป็นที่รฦก แลจะได้พระราชทานในการพระราชพิธีฉัตรมงคล แลฉลองพระไตรปิฎก ในวันที่ 11 พฤศจิกายน รัตนโกสินทร์ ศก 112[26] อีกคราวหนึ่ง บรรดาผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญรชฎาภิเศกมาลานี้แล้ว ให้ไปลงนามแลชื่อในสมุดทเบียนกระทรวงมุรธาธรแล้ว ใช้ติดแนบเหรียญนี้ได้ตลอดไปจนสิ้นอายุ เมื่อผู้ที่ได้รับพระราชทานล่วงลับไปแล้ว มรฎกนั้นจะใช้ติดแนบเหรียญรชฎาภิเศกมาลานี้ไม่ได้ ผู้ที่ติดแนบเหรียญนี้ได้ก็เฉพาะแต่ผู้ที่ได้รับพระราชทาน ในมหามงคล สมัยสอง คราวที่กล่าวอ้างมาข้างบนนี้แล้วเท่านั้น ส่วนเหรียญที่ไม่มีห่วงแพรแถบ สำหรับพระราชทานพระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าทูลลอองธุลีพระบาทฝ่ายในนั้น ผู้ที่ได้รับพระราชทานแล้วให้เก็บไว้เป็นที่ระฦก ฤาจะมาทำเป็น

เครื่องประดับแลภาชน มีเข็มกลัดกำไลมือตลับเบี้ย ต้นก็ได้ บรรดาผู้ที่ได้รับพระราชทานเหรียญไปแล้ว ทั้งฝ่ายน่าแลฝ่ายใน ไม่มาลงนามในสมุดทเบียนกระทรวงมุรธาธรแล้ว จะใช้ติดแนบเหรียญนี้สืบไปไม่ได้ ให้ถือว่าเบี้นเหรียญปลอม มิใช่ของพระราชทานอันที่ชอบ

ประกาศมา วันที่ 1 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ ศก 112[26]

---

[26] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 10 แผ่นที่ 29 วันที่ 15 ตุลาคม รัตนโกสินทร์ ศก 112 หน้า 309–311

รายนามแลพระนามผู้ที่ทำลับแลไฟ ทรงพระราชอุทิศในพระเจ้าแผ่นดิน ในการพระราชกุศล บรรจบรอบเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 25 ปี

รางวัลที่	*ชื่อผู้ทำ*	*พระนามพระเจ้าแผ่นดิน*	*ขั้นลับแลที่*
1	สมเด็จกรมพระยาภาณุพันธ์วงษ์วรเดช	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	1
2	เจ้าพ่ากรมขุนนริศรานุวัตติวงษ์	พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	1
2	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (ร.6)	รัชกาลปัตยุบัน (ร. 5)	1
2	พระองค์เจ้าไชยันตมงคล	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย	1
2	กรมหมื่นสรรพสาตรศุภกิจ	สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	1
3	กรมหมื่นคำรงราชานุภาพ	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์	1
3	กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิธาดา	สมเด็จพระเอกาทศรถ	1
3	พระยาชลยุทธโยธินทร์	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง	1

รางวัลที่	*ชื่อผู้ทำ*	*พระนามพระเจ้าแผ่นดิน*	*ชั้นลับแล*
3	พระยาเทเวศรวงษ์วิวัฒน์	เจ้ากรุงธนบุรี	2
3	กรมหมื่นสมมตอมรพันธ์	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2	1
3	เก้าหมื่นสรรพเพธภักดี	พระมหินทราธิราช	3
3	กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1	1
3	พระเจ้านครเชียงใหม่	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	1
4	พระยาอภัยรณฤทธิ์	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1	2
4	พระยาภาสกรวงษ์	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	1
4	พระยาไชยวิชิต	สมเด็จพระนครินทร์ราชาธิราช	2
4	พระอินทรเทพ	เจ้าทองจันทร์	4
4	พระยาพิพิธโภไคสวรรย์	สมเด็จพระอินทรราชา	2
4	กรมหมื่นราชศักดิ์สโมสร	สมเด็จพระราเมศวร์	1

รางวัลที่	ชื่อผู้ทำ	พระนามพระเจ้าแผ่นดิน	ชั้นลับแลที่
4	พระยาบำเรอภักดี	พระธาดาธิเบศร์เพทราชา	2
4	หม่อมเจ้านิลวรรณ	สมเด็จพระเจ้าเสือ	2
4	พระสุนทรานุกิจปรีชา	พระที่นั่งสุริยามรินทร์	4
4	พระยามหามนตรี	สมเด็จพระไชยราชาธิราช	2
5	เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์	สมเด็จพระบรมราชามหาพุทธางกูร	3
5	พระสุริยภักดี	เจ้าพ้าศรีเสาวภาคย์	4
5	พระองค์เจ้าไชยานุชิต	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษ	1
5	พระอินทรเดช	พระรัษฎาธิราชกุมาร	4
5	พระพรหมบริรักษ์	พระยอดฟ้า	4
5	พระยาวุฒิการบดี	สมเด็จพระบรมไตรโลกนารถ	2
5	พระยาราชวรานุกูล	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 2	2

ลำดับที่	ชื่อวารสาร	ชื่อเรื่อง	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
1	วารสารวิจัยและพัฒนา	การศึกษาเปรียบเทียบการใช้ยาปฏิชีวนะป้องกันการติดเชื้อในผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดช่องท้องแบบสะอาดและสะอาดปนเปื้อน	5	2	1-12
2	วารสารวิจัยและพัฒนา	ผลของการใช้ยาปฏิชีวนะป้องกันการติดเชื้อในผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดช่องท้องแบบสะอาดและสะอาดปนเปื้อน	5	2	13-24
3	วารสารวิจัยและพัฒนา	ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองตีบตัน	5	2	25-36
4	วารสารวิจัยและพัฒนา	ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองตีบตัน	5	2	37-48
5	วารสารวิจัยและพัฒนา	ผลของการใช้ยาปฏิชีวนะป้องกันการติดเชื้อในผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดช่องท้องแบบสะอาดและสะอาดปนเปื้อน	5	2	49-60
6	วารสารวิจัยและพัฒนา	ผลของการใช้ยาปฏิชีวนะป้องกันการติดเชื้อในผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดช่องท้องแบบสะอาดและสะอาดปนเปื้อน	5	2	61-72

พระราชพิธีรชฎาภิเศก

โดยสังเขป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์ว่า ตั้งแต่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ นับแต่วันบรมราชาภิเษก วันพุฒเดือนสิบสองแรมสิบสองค่ำ บีมโรง สัมฤทธิศก มาจนถึงวันที่ 5 เดือนธันวาคม รัตนโกสินทร์ ศก 112 ตรงกับจันทรคติกาลเปนวันอังคารเดือนสิบสองแรมสิบสองค่ำตรงกัน นับปีโดยจันทรมาศได้ 25 ปี บริบูรณ์ ในวันนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานจัดการพระราชพิธีรชฎาภิเศกเพื่อเปนพระราชสิริสวัสดิพิพัฒมงคล แลเปนพระเกียรติยศสืบไป

วันที่ 1 เดือนธันวาคม รัตนโกสินทร์ ศก 112 เปนวันตั้งน้ำวงด้าย เจ้าพนักงานได้จัดที่ บริเวณพระ – มหามณเฑียรเก่า คือพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แล

พระที่นั่งไพศาลทักษิณเบื้องต้น ทั้งพระพุทธรูป แล เครื่องประดับสำหรับการพระราชพิธี เหมือนอย่างพระราชพิธีบรมราชาภิเศกพร้อมสรรพ

เวลาย่ำค่ำเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก พระที่นั่งจักกรีมหาปราสาท เสด็จพระราชดำเนินด้วยพระราชยาน ไปประทับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเทียนนมัสการพระสัมพุทธพรรโณภาศ อันประดิษฐานอยู่ในพระที่นั่งบุษปกมาลา แล้วเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระสงฆ์ 30 รูป มีพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรสเป็นประธาน ได้เข้าไปพร้อมกันทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ ณ พระแท่นมณฑลแล้วทรงศีล พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการซึ่งได้รับพระราชทานพานทองเผ้าทูลละอองธุลีพระบาท ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์จบแล้วเสด็จขึ้น

วันที่ 2 ธันวาคม เวลาเช้า 3 โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปประทับ

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยอย่างวันก่อน ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว พอได้พระฤกษ์ จึงพระราชทานเทียนชนวนให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น วชิรญาณวโรรส ไปทรงจุดเทียนไชย พระสงฆ์สวดสัตยาธิฐานคาถา เริ่มสวดภาณวาร ตั้งแต่เวลานี้เปนต้นไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประเคนไตรแลพัดรองแลย่ามแก่พระสงฆ์ ที่จะสวดในการพระราชพิธี 80 รูป แล้ว เสด็จประทับพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระสงฆ์ฉันในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ 30 รูป พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย 50 รูป เลี้ยงพระแล้วเสด็จขึ้น

เวลาย่ำค่ำเศษเสด็จออกประทับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยก่อน พระบรมวงษานุวงษ์ แลข้าราชการ เฝ้าทูลลองธุลีพระบาทพร้อมกัน แลได้พร้อมใจกันจัดดอกไม้ธูปเทียน ทูลเกล้าฯ ถวายในการฉลองพระไตรปิฎกดีพิมพ์ ซึ่งจะโปรดให้มีการฉลองต่อไป แล้วเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์จบแล้วเสด็จขึ้น

วันที่ 3 แลที่ 4 สองวันนี้ เวลาเช้า เสด็จพระราชดำเนินไปปฏิบัติพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน เวลาค่ำเสด็จออก พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์เหมือนกันทั้งสองวัน ก่อนที่จะสวดพระพุทธมนต์ สามเวลานั้นพระธรรมวโรดมประกาศเทวดาก่อน จึงจะสวดพระพุทธมนต์

วันที่ 5 เวลาเช้า 3 โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปประทับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว เสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงนมัสการแลทรงศีลแล้วเสด็จขึ้น ณ หอพระเจ้า ทรงผลัดพระภูษาเสด็จประทับ ณ มณฑปพระกระยาสนาน ได้พระฤกษ์ 3 โมง 15 นาที เจ้าพนักงานไขสหัสธารา สรงพระมุรธาภิเศก ประโคมแตรสังข์ พิณพาทย์ กรมกองแก้วจินดายิงปืนสัญญาตามกำลังวัน กรมทหารยิงปืนใหญ่สะลุต ในพระอารามต่างๆ ย่ำระฆัง 7 ลา พระสงฆ์แลพระบรมวงษานุวงษ์ฝ่ายน่าฝ่ายใน แลข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

กับทั้งชีพ่อพราหมณ์ทุลเกล้า ฯ ถวายพระเต้าน้ำพระพุทธมนต์ ครั้นสรงพระมุรธาภิเศกแล้ว เสด็จพระราชดำเนินสู่หอพระทรงเครื่องสิริราชบีลันทนาภรณ์

เจ้าพนักงานได้จัดการเลี้ยงพระสงฆ์ซึ่งเข้าไปสวดถวายไชยมงคล ในเวลาสรงมุรธาภิเศกที่พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน รวมทั้งพระสงฆ์ซึ่งถวายน้ำด้วยเป็น 30 รูป ฉันที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย 50 รูป แล้วหม่อมเจ้าพระพิมลธรรมดับเทียนไชย แล้วพระสงฆ์ทั้ง 50 รูป เข้าไปสมทบคอยถวายอนุโมทนา ในพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน

ครั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องแล้ว ทรงพระดำเนินสู่พระที่นั่งอัฐทิศ กรมราชบัณฑิตถวายไชยมงคลคาถาแลถวายน้ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับแลทรงตอบด้วยคาถา แล้วพราหมณ์ถวายน้ำสังข์รอบทั้ง 8 ทิศแล้ว ทรงพระดำเนินโดยทางลาดพระบาท มีขบวนนำตามเสด็จมาประทับพระที่นั่งภัทรบีฐ ประโคมแตรสังข์ พิณพาทย์

แลยิงปืนใหญ่สะลุตอีกครั้งหนึ่ง พราหมณ์อ่านมนต์เบิกประตูไกรลาศตามไสยเวทจบแล้ว ทรงโปรยดอกพิกุลเงินพิกุลทองแลเงินเพื่องสลึง พระราชทานแก่พราหมณ์เป็นปฐม มีประโคมแตรสังข์พิณพาทย์อีกครั้งหนึ่งแล้ว เสด็จพระราชดำเนินจากพระที่นั่งภัทรบีฐ เสด็จขึ้นทรงประเคนเครื่องไทยธรรมแก่พระสงฆ์ 80 รูป บนพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานแล้วเสด็จขึ้น

เวลาบ่ายกองทหารบก ได้ยืนแถวที่น่าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาททุกกอง พระบรมวงษานุวงษ์ ข้าทูลลอองธุลีพระบาทพร้อมกัน ดอยเผ้าทูลลอองธุลีพระบาทในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เวลา 3 โมง 56 นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับบนพระที่นั่งเสวตฉัตรแล้ว มหาดเล็กรัวกรับไชพระสูตร พระเจ้าราชวรวงษ์เธอ กรมขุนบดินทรไพศาลโศภณ ถวายไชยมงคลแทนพระบรมวงษานุวงษ์

เจ้าพระยาพลเทพ ถวายไชยมงคลแทนข้าทูลลอองธุลีพระบาท มีพระราชดำรัสตอบแล้วไขพระสูตรเสด็จขึ้นในเวลาเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยนั้นมียิงปืนใหญ่สะลุต แลตามอารามย่ำระฆังอีกคราวหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่พระที่นั่งภัทรบีฐ มีประโคมแตรสังข์พิณพาทย์ท้าวรจันทร์ถวายไชยมงคลแทนพระบรมวงษานุวงษ์แลข้าราชการฝ่ายในแล้วมีพระราชดำรัสตอบ แลทรงโปรยดอกพิกุลทองแลเงิน เสด็จพระราชดำเนินสู่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ถวายบังคมพระบรมอัฐิแลสดับปรกรณ์ 10 รูป แล้วเสด็จขึ้น

วันที่ 6 เวลาบ่าย 2 โมง เสด็จออกพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทมุขกระสันตวันออก พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงเทวะวงษ์วโรประการ ทรงนำราชทูตแลกงซุลต่างประเทศเมืองพระราชไมตรี แลข้าราชการชาวต่างประเทศ เฝ้าทูลลอองธุลีพระบาทมิสเตอแกมเปอแมนถวายไชยมงคลแทนผู้ที่มาทั้งปวง พระบาท-

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบแล้ว ผู้ที่ถวายไชยมงคลกราบถวายบังคมลากลับออกมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน จากพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทไปเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระราชทานสัญญาบัตร ทรงตั้งพระราชาคณะ 3 รูป เบิกเมงคลฤกษ์เนื่องในพระราชพิธี แล้วเสด็จพระราชดำเนินโดยพระราชยานไปประทับพลับพลาน่าพระที่นั่ง พุทไธสวรรย์ปราสาท ทอดพระเนตรกระบวนแห่พระสงฆ์ ที่จะมาถวายไชยมงคลแล้ว เสด็จประทับในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว เจ้าพระยาภาสกรวงษ์ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ กราบบังคมทูลนำพระสงฆ์แล้ว สมเด็จพระสังฆราชอ่านคาถาแลคำแปล ถวายไชยมงคลแทนพระสงฆ์ทั้งปวง จบแล้วพระสงฆ์สวดชยันโต แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบ แล้วพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ถวายอติเรก พระสงฆ์ถวายพระพรลาแล้วเสด็จขึ้น

เวลาทุ่มเศษ เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรประทีปโคมไฟตามทางบกเสด็จกลับแล้ว มีพระธรรมเทศนาที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยสองกัณฑ์ สมเด็จพระสังฆราชถวายมงคลสูตร พระธรรมวโรดมถวายรัตนสูตร แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการประชุมสมัครสโมสรพระบรมวงษานุวงษ์ข้าราชการแลคนต่างประเทศ มีการต้นรำ แล้วเสด็จกลับ

วันที่ 7 เวลาบ่าย 4 โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่พลับพลา น่าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ปราสาทเหมือนวันก่อน พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น เรศร์วรฤทธิ์ กับข้าราชการในกระทรวงนครบาล นำราษฎรเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศร์วรฤทธิ์ กราบทูลเบิกแล้วอ่านคำถวายไชยมงคลแทนราษฎร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบ เสร็จแล้วราษฎรโห่ 3 ลา แลซ้ำอีกลาหนึ่งเป็นสี่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน

ขันทองขาวมีเชิงบรรจุอาหารในนั้น แก่ราษฎรด้วย พระหัตถ์ สามขันแล้ว โปรดให้กระทรวงนครบาลแจกต่อไปจนหมด เวลา 2 ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

เวลา 4 ทุ่มเศษ เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรประทีปโคมไฟตามลำน้ำ เสด็จกลับแล้วมีพระธรรมเทศนา 3 กัณฑ์ พระวรวงษ์เธอพระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ถวายเมตตาสูตร สมเด็จพระวันรัตถวายเทวตาทิศน พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณ-วโรรส ถวายทศพิธราชธรรม เวลาสามยามเศษเสด็จขึ้น

วันที่ 5 ที่ 6 ที่ 7 สามวันนี้ เวลาเย็นเจ้พนักงานได้ตั้งบายศรีที่น่าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เวียนเทียนสมโภชพระราชมณเฑียรทั้งสามวัน

อนึ่ง ในระยะเวลาเสด็จออกสวดมนต์เลี้ยงพระและมีพระธรรมเทศนา ที่พระที่นั่งอมรินทร วินิจฉัยทุกเวลา ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แก่พระบรมวงษานุวงษ์ และข้าทูลลอองธุลีพระบาทเป็นอันมาก

วันที่ 8 ที่ศาลายุทธนาธิการ มีการนักขัตฤกษ์เนื่องในการรชฎาภิเศกตกแต่งวิจิตรงดงาม ทหารบกทหารเรือทุกกองแต่งเต็มยศยืนแถวที่สนาม เวลาบ่าย 4 โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไป ณ ที่นั้น ทหารถวายคำนับ แตรสรรเสริญพระบารมี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสทรงแสดงความรื่นเริงพระราชหฤทัยในการที่ได้ทอดพระเนตรเห็นทหาร พวกทหารโห่พร้อมกัน แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นประทับชั้นสูง พระบรมวงษานุวงษ์ข้าราชการเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมกัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรตั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เป็น นายร้อยโท แลพระราชทานเหรียญจักรมาลาแก่ข้าราชการทหาร อันได้รับราชการมาโดยเรียบร้อยเกินกว่า 15 ปี เสร็จแล้วพระราชทานพระบรมราโชวาท แลพระราชทานพร แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับ

ในการพระราชพิธีครั้งนี้ ได้มีการจุดประทีปโคมไฟในที่ต่าง ๆ ทั้งแต่วันที่ 5 ถึงวันที่ 7 รวม 3 ราตรี แลมีการเล่นและการกุศล เป็นการครึกครื้นมากทั่วไป

ความพิสดาร ในการพระราชพิธีรชฎาภิเศกครั้งนี้ จะได้ลงราชกิจจานุเบกษา เป็นแผ่นพิเศษต่างหากต่อภายหลัง

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 10 แผ่นที่ 38 วันที่ 17 ธันวาคม รัตนโกสินทร์ 26
ศก 112 หน้า 409–413

16...

พระราชพิธีรัชดาภิเษก รัชกาลปัจจุบัน

ในโอกาสอันเป็นมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมาครบ 25 ปี บริบูรณ์ ณ วันที่ 9 มิถุนายน 2514 รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อันมี ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น ที่ได้มีพระราชอุตสาหะ ทรงบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และประชาชนเป็นอเนกประการ

รัฐบาลพร้อมด้วยคณะข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ พลเรือน และประชาชน จึงได้พร้อมใจกันจัดงานเฉลิมฉลองขึ้นตามพระราชประเพณีนิยม เพื่อความเป็นสิริมงคลและเป็นมิ่งขวัญแก่ประเทศไทย ดังเช่นที่เคย ปฏิบัติมาแล้ว ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ล่วงเลยมาแล้วเกือบ 80 ปี พระราชพิธีนี้เรียกว่า "พระราชพิธีรัชดาภิเษก" มีกำหนดเวลา 3 วัน เริ่มแต่วันที่ 8-10 มิถุนายน 2514

สำหรับพระราชพิธี รัชดาภิเษก ในรัชกาลปัจจุบัน สำนักพระราชวังและสำนักนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดหมายกำหนดการไว้ดังนี้.....

หมายกำหนดการ

เสด็จออกรับคำถวายพระพรในมหามงคลสมัย เสด็จเฉลิมถวัลยราชสมบัติบรรจบครบ 25 ปี มิถุนายน พุทธศักราช 2514

เลขาธิการพระราชวัง รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า โดยที่คณะรัฐมนตรี ซึ่งจอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติตั้งคณะกรรมการจัดงานพระราชพิธีรัชดาภิเษกขึ้น เพื่อจัดงานเฉลิมฉลอง ในมหามงคลสมัยที่ได้เถลิงถวัลยราช-สมบัติมาบรรจบครบ 25 ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2514 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สำนักพระราชวัง เตรียมการที่จะเสด็จออกรับคำถวายพระพร ดังรายการต่อไปนี้

วันพุธ ที่ 9 มิถุนายน เวลา 10 นาฬิกา 30 นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ

พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจ-ฉัย ทางพระทวารเทวราชมเหศวร์ ในพระบรมมหา-ราชวัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับเหนือพระที่นั่ง พุดตานกาญจนสิงหาสน์ บน พระราช บัลลังก์ ภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร มหาดเล็กรัวกรับ ชาว ม่านไขพระวิสูตร ตำรวจหลวงชูพุ่มดอกไม้ทองเป็น สัญญาณ ชาวพนักงานประโคม กระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลง สรรเสริญพระบารมี ขณะนั้นทหารบก ทหารเรือ ยิง ปืนใหญ่ถวายเคารพเฉลิมพระเกียรติฝ่ายละ 21 นัด พระ สงฆ์ ใน พระอารามทั้งหลาย เจริญชัยมงคลคาถาถวาย พระพร และวัดในศาสนาอื่นพร้อมกันย่ำระฆังถวาย 7 ลาทั่วราชอาณาจักร สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรม ราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐมนตรี ข้า-ราชการ และสมาชิกรัฐสภาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ตามลำดับ ครั้นสุดเสียงประโคมแล้ว พระเจ้าวรวงศ์

เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ทูนเกล้าทูนกระหม่อม ถวายต้นไม้ทองเงิน ธูปเทียนแพ แล้วกราบบังคมทูล พระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลแทนพระบรมวงศานุ - วงศ์ จอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ทูนเกล้าทูนกระหม่อมถวายต้นไม้ทองเงิน ธูปเทียนแพ แล้วกราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลแทน คณะรัฐมนตรี ข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือน พันเอก นายวรการบัญชา ประธานรัฐสภา ทูนเกล้าทูนกระหม่อมถวายต้นไม้ทองเงิน ธูปเทียนแพ แล้วกราบบังคมทูล พระกรุณา ถวาย พระ พรชัย มงคลแทน สมาชิกรัฐสภา จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบ มหาดเล็กรับ ชาวม่านบีด พระวิสูตร ตำรวจหลวงชูพุ่มดอกไม้ทองเป็นสัญญาณ ชาวพนักงานประโคมกระทั่งแตรมโหระทึก ทหาร กองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลง สรรเสริญพระบารมี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณทางพระทวารเทวราชมเหศวร์

วันนี้ แต่งกายเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายมหาจักรี สายสร้อยจุลจอมเกล้า

อนึ่ง ในวันนี้ ตั้งแต่เวลา 9 นาฬิกา ถึง 17 นาฬิกา สำนักพระราชวังจะได้จัดที่สำหรับลงพระนามและลงนามถวายพระพรไว้ที่ในพระบรมมหาราชวัง

แต่งกายเครื่องแบบปรกติขาว

วันพฤหัสบดี ที่ 10 มิถุนายน เวลา 11 นาฬิกา 30 นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออก ณ ท้องพระโรงกลาง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี จบแล้ว คณะทูตต่างประเทศและผู้แทนผ่ายกงสุลเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถายพระพรเนื่องในมหามงคลสมัยเฉลิงถวัลย-

ราชสมบัติมาบรรจบครบ 25 ปี มีพระราชดำรัสตอบแล้วเสด็จขึ้น ทหารกองเกียรติยศถวายเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายมหาจักรี เผ้า ฯ เฉพาะเจ้าหน้าที่

วันนี้ เวลา 16 นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมราชวัง เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระสัมพุทธพรรณีพระพุทธรูป ฉลองพระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระพุทธรูปฉลองพระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย แล้วพระสงฆ์ 80 รูป มีสมเด็จพระสังฆราช เป็นประธาน พร้อมด้วยสมเด็จพระราชาคณะ จะได้เจริญพระพุทธมนต์คาถาถวาย

พระพร เนื่อง ในมหามงคลสมัยเฉลิงถวัลยราชสมบัติ บรรจบครบ 25 ปี แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสม.เด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกหน้าพระอุโบสถ บรรพชิตถวนและจีนถวายพระพรชัยมงคล แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับ

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบเต็มยศ สายสะพายมหาจักรี สายสร้อยจุฬจอมเกล้า

หนังสำสำนักราชวังที่ 9/2514 ลงวันที่ 27 พฤษภาคม พุทธศักราช 2514

หมายกำหนดการ
พระราชพิธีรัชดาภิเษก
8–10 มิถุนายน 2514

วันอังคารที่ 8 มิถุนายน

พิธีการสวนสนามแสดงแสนยานุภาพของกองทัพไทย
ณ บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

เวลา 8 00 น.

– พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ถึงปริมณฑลพิธี รถพระที่นั่ง ฯ หยุดตรงต้นขบวน เพื่อรับการถวายรายงานจากผู้บังคับกองผสม เมื่อแตรวง บรรเลงเพลง สรร เสริญ พระบารมีจบ ผู้บังคับกองผสมถวายรายงาน แล้วขอพระราชทานตรวจพลสวนสนาม

เวลา 8.03 น.

– พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินตรวจพลสวนสนามโดยรถยนต์พระที่นั่ง ตามเส้นทางผ่านหน้าแถวทหารตามลำดับ แตรวงบรรเลงเพลงเดิน ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก เรือ อากาศ อธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยผู้บัญชาการกองอาสารักษาดินแดน เสนาธิการทหาร เสนาธิการทหารบก เรือ อากาศ และผู้บังคับกองผสม ขึ้นรถตามเสด็จฯ

เวลา 8.15 น.

– พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินี

นาถ ทรงตรวจพลเสร็จแล้ว ทั้งสอง พระองค์เสด็จ ฯ ขึ้นบนลานอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตยด้านตะวันตก ประทับ บนพระแท่น ฯ ผู้บัญชาการทหารสูง สุด ผู้บัญชาการทหารบก เรือ อากาศ อธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยผู้บัญชาการ กองอาสารักษาดินแดน เสนาธิการ ทหาร เสนาธิการทหารบก เรือ อากาศ เข้าประจำที่หน้าพระแท่น ผู้ บังคับกอง ผสม บอกเลิก แสดง ความ เคารพ

- ผู้บัญชาการทหารสูงสุด กราบบังคม ทูลถวายพระพร จบแล้ว นำพานดอก ไม้ธูปเทียน และพระแสงกระบี่จอม ทัพ ทูนเกล้า ฯ ถวาย
- ผู้บังคับกองผสม บอกแถว ถวายความ เคารพ

- แตรวง บรรเลง เพลง สรร เสริญ พระบารมี
- ปืนใหญ่ของกองทัพบก กองทัพเรือ ยิงสลุตกองทัพละ 21 นัด
- เฮลิคอปเตอร์ ของ กอง ทัพ อา กาศ จำนวน 4 เครื่อง บินโปรยข้าวตอกดอกไม้
- เมื่อเพลงสรรเสริญพระบารมี จบแล้ว ผู้บังคับ กองผสม บอก เลิก แสดง การ เคารพ

เวลา 8.30 น.

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราโชวาท
- เมื่อจบพระบรมราโชวาทแล้ว ผู้บังคับกองผสมบอก แถว ถวาย ความ เคารพ แตรวง บรรเลง เพลง สรร เสริญ พระบารมี เมื่อเพลงจบผู้บังคับกองผสมบอกเลิกแสดงการเคารพ

เวลา 8.40 น.

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ไปประทับ ณ พระที่นั่งชุมสาย นายทหารและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ตามเสด็จ ฯ ขึ้นยืนสองข้างที่ประทับ
- แตรเดี่ยวเป่าสัญญานเตรียมตัว 2 จบ
- ผู้บังคับกองผสมสั่งเตรียมสวนสนาม
- ผู้บังคับหน่วยสั่งขึ้นรถ และสั่งติดเครื่องยนต์ตามลำดับจากหน่วยข้างหน้า

เวลา 8.45 น.

- แตรเดี่ยวเป่าสัญญาหน้าเดิน 2 จบ
- เมื่อแตรเดี่ยวเป่าสัญญาณจบแล้ว เจ้าหน้าที่ยิงพลุสัญญาณ แตรวงเริ่มบรรเลงเพลงเดิน

- เครื่องบิน ใบ พัด ของ กองทัพ อากาศ จำนวน 5 เครื่อง บินบ่อยควันสีธงชาติ เครื่องบินไอพ่นแบบ บฝ 11, 12 และ บข. 17,18 จำนวนชนิดละ 4 เครื่อง รวม 16 เครื่อง บินผ่านต่อเนื่องกัน จนจบการสวนสนาม
- หน่วยต่าง ๆ เริ่มสวนสนามผ่านหน้าที่ประทับ ไปตามถนนราชดำเนินกลาง ถนนราชดำเนินนอก ไปสิ้นสุดแยก ขบวน ที่ลาน พระบรมรูป ทรงม้า
- เครื่องบินกองทัพอากาศ บินสวนสนามทางอากาศ

เวลา 9.45 น.

- เมื่อท้าย ขบบวน ทหาร ผ่านที่ ประทับ ประมาณ 200 เมตร นายทหารและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ กลับมายืนประจำที่ เพื่อส่งเสด็จ ฯ

– พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินกลับ

หมายเหตุ แสนยานุภาพของกองทัพไทย ในพิธีสวนสนามครั้งนี้ประกอบด้วย กองทัพบก กองบังคับการกรมทหารราบยานยนต์ กองพันทหารราบยานยนต์ที่ 1,2,3 กองร้อยเครื่องยิงหนัก หน่วยจรวดทหารบก หมวดรถสายพานลำเลียงพลที่ 1,2 ศูนย์สงครามพิเศษ กองบังคับการกรมทหารม้า กองพันทหารม้าที่ 1,2,3 กองบังคับการกรมทหารบินใหญ่ กองพันทหารบินใหญ่ที่ 1,2 กองพันทหารบินใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ 1,2 กองพันทหารสื่อสาร กองพันทหารช่าง กองสรรพาวุธเบา กองทหารเสนารักษ์

กองทัพเรือ กองบังคับการกรมผสม กองพันผสมยกพลขึ้นบก กองพันทหารบีนใหญ่ กองร้อยเครื่องยิงหนัก กองร้อยต่อสู้อากาศยาน กองร้อยสื่อสาร กองร้อยช่าง กองร้อยขนส่ง กองร้อยพยาบาล

กองทัพอากาศ กองบังคับการกรม กองพันทหารอากาศโยธินที่ 1 กองพันทหารอากาศโยธินที่ 2

ตำรวจภูธรและกองอาสารักษาดินแดน ตำรวจภูธรชายแดน รถธงไชยเฉลิมพล รถติดบีนกลแมคเสน ตำรวจพลร่ม ตำรวจภูธรชายแดน ชาวเขาป้องกันชายแดน กองอาสารักษาดินแดน

กองร้อยทหารสารวัตรผสมและหมวดสุนัขยาม กองร้อยทหารสารวัตรผสมหมวดสุนัขยาม และรถปฏิบัติการของกองพันทหารสารวัตรที่ 1 ปิดท้ายขบวน

คณะรัฐมนตรีและภริยาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

เวลา 15 30 น.

- ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิงพร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีและภริยาเข้าเฝ้าฯ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
- ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ทูนเกล้า ฯ ถวายเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา เหรียญจักรพรรดิมาลา และเหรียญรัชดาภิเษก แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทูนเกล้า ฯ ถวายเหรียญรัชดาภิเษก แด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

- ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ทูนเกล้า ฯ ถวายเงินรายได้ของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล โดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย

พิธีวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างถนนรัชดาภิเษก

เวลา 16.30 น.

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างถนนรัชดาภิเษก ซึ่งเป็นถนนวงรอบพระนคร – ธนบุรี ณ บริเวณแนวต่อจากสะพานกรุงเทพต่อกับถนนเจริญกรุง จังหวัดพระนคร
- พระบาทสมเด็พระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ทรงศีล
- ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีอ่านรายงานกราบบังคมทูล

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระสุหร่าย ทรงเจิมแผ่นอิฐทองนาก เงิน และแผ่นศิลาฤกษ์
- พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ชาวพนักงานประโคมฆ้องชัย สังข์ แตรดุริยางค์
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม แล้วทรงหลั่งทักษิโณทก
- พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอติเรก
- เสด็จพราชดำเนินกลับ

วันพุธที่ 9 มิถุนายน

เสด็จออกรับคำถวายพระพร

เวลา 10.30 น.

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร-

วินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับเหนือพระที่นั่งพุดตานกาญจน สิงหาสน์บนพระราชบัลลังก์ ภายใต้ นพปฎลมหาเศวตฉัตร

- มหาดเล็กรวักรับ ชาวม่านไขพระ-วิสูตร ตำรวจหลวงชูพุ่มดอกไม้ทอง เบิ่นสัญญาณ ชาวพนักงานประโคม กระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกอง เกียรติยศถวายความเคารพ แตรวง บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
- ทหารบก ทหารเรือ ยิงปืนใหญ่ถวาย เคารพเฉลิมพระเกียรติฝ่ายละ 21 นัด
- พระสงฆ์ในพระอาราม ทั้งหลายเจริญ ชัยมงคลคาถาถวายพระพร และวัด ในศาสนาอื่น พร้อมกัน ย่ำระฆัง ถวาย 7 ลา ทั่วราชอาณาจักร

- สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐมนตรี ข้าราชการและสมาชิกรัฐสภาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทตามลำดับ
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ทูนเกล้า ฯ ถวายต้นไม้ทองเงิน ธูปเทียนแพ แล้วกราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลแทนพระบรมวงศานุวงศ์
- ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ทูนเกล้า ฯ ถวายต้นไม้ทองเงิน ธูปเทียนแพ แล้วกราบ บังคม ทูล พระ กรุณา ถวาย พระพร ชัย มงคล แทน คณะรัฐมนตรี ข้าราชการทหารพลเรือน
- ประธานรัฐสภา ทูนเกล้า ฯ ถวายต้นไม้ทองเงิน ธูปเทียน แล้วกราบบังคมทูลพระกรุณาถวายพระพรชัยมงคลแทนสมาชิกรัฐสภา

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสตอบ
- เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบจบแล้ว มหาดเล็กรับกรับ ชาวม่านบีดพระวิสูตร ตำรวจหลวง ชูพุ่มดอกไม้ทอง เป่น สัญญาณชาวพนักงานประโคมกระทั่งแตรมโหระทึก ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จขึ้น ฯ

พิธีวางศิลาฤกษ์ก่อสร้างโรงเรียน

เวลา 10.30 น.

- กระทรวงศึกษาธิการ จะได้ ประกอบพิธี วาง ศิลา ฤกษ์ ก่อ สร้าง โรง เรียน มัธยมวิสามัญ ตามที่คณะรัฐมนตรี

อนุมัติให้จัดสร้างขึ้นเป็นอนุสรณ์เนื่องในงานพระราชพิธีรัชดาภิเษก รวม 9 แห่ง ในต่างจังหวัด มอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ประกอบพิธี สำหรับโรงเรียนที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มอบให้อธิบดีกรมวิสามัญศึกษาเป็นผู้ไปประกอบพิธี

- โรงเรียนมัธยมแบบประสม ทั้ง 9 โรงเรียนนี้ สร้างขึ้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด บุรีรัมย์ จันทบุรี นครศรีธรรมราช ชุมพร กาญจนบุรี สิงห์บุรี เชียงราย และสมุทรปราการ และจะได้ขอพระราชทานชื่อ โรงเรียน เป็นแห่ง ๆ ไป นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นอีกหลายประเภท คือ

- จัดตั้ง วิทยาลัยครู รัชดา ภิเษก 3 แห่ง ที่จังหวัดภูเก็ต ลำปาง และบุรีรัมย์
- จัดตั้งวิทยาลัยเกษตรกรรมรัชดาภิเษก 2 แห่ง ที่จังหวัดเพชรบุรี และสุราษฎร์ธานี
- จัดตั้ง โรงเรียน เทคนิค รัชดาภิเษก 1 แห่ง ที่จังหวัดนครปฐม
- จัดตั้งโรงเรียนนาฏศิลป์รัชดาภิเษก 1 แห่ง ที่จังหวัดเชียงใหม่
- จัดตั้งวิทยาลัยพล ศึกษา รัชดาภิเษก 1 แห่ง ที่จังหวัดเชียงใหม่
- จัดตั้งโรงเรียนศึกษา สงเคราะห์รัชดา ภิเษก 3 แห่ง ที่จังหวัดกระบี่ เพชร บูรณ์ และนราธิวาส
- จัดตั้ง โรงเรียน อนุบาล รัชดาภิเษก 4 แห่ง ที่จังหวัดกระบี่ ปทุมธานี ชุมพร และพระนคร

วันพฤหัสบดีที่ 10 มิถุนายน

เสด็จออกรับคำถวายพระพร

เวลา 11.30 น.

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จออก ณ ท้องพระโรงกลาง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ทหารกองเกียรติยศ ถวายความเคารพ แตรวง บรรเลง เพลง สรร เสริญ พระบารมี
- คณะทูต ต่าง ประเทศ และ ผู้แทนฝ่าย กงศุล เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพร เนื่อง ในมหา มงคล สมัย เฉลิงถวัลย ราช สมบัติมา บรรจบ ครบ 25 ปี

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบ แล้วเสด็จขึ้น ฯ
- ทหารกองเกียรติยศถวายความเคารพ แตรวง บรรเลงเพลง สรรเสริญพระบารมี

เวลา 16.00 น.

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ฯ ไปยัง พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงจุดธูปเทียนถวายนมัสการพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระสัมพุทธพรรณี พระพุทธรูปฉลอง พระองค์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระพุทธรูปฉลอง พระองค์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย
- พระสงฆ์ 80 รูป มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน พร้อมด้วยสมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ เจริญพระ

พุทธมนต์คาถาถวาย พระพร เนื่องใน มหามงคล สมัย เฉลิงถวัลย ราช สมบัติ บรรจบครบ 25 ปี

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ออกหน้าพระอุโบสถ ให้บรรพชิต ญวนและจีนถวายพระพรชัยมงคล
- เสด็จพระราชดำเนินกลับ

งานสโมสรสันนิบาตที่รัฐบาลจัดถวาย

ณ ทำเนียบรัฐบาล

เวลา 19.00 น.

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินถึงตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล
- ฯ พณ ฯ นายกรัฐมนตรี และท่านผู้หญิง รองนายกรัฐมนตรี และท่านผู้หญิงเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แล้วกราบบังคมทูลพระกรุณาอัญเชิญเสด็จฯ เข้าสู่ห้องรับรอง
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงลงพระปรมาภิไธย และพระนามาภิไธย

- ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ทูนเกล้า ฯ ทูนกระหม่อมถวายของที่ระลึกแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- ท่านผู้หญิง ฯ ทูนเกล้าฯ ทูนกระหม่อมถวายของที่ระลึก แด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
- ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูลพระกรุณาอัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินผ่านคณะรัฐมนตรี พระบรมวงศานุวงศ์ องคมนตรี ทูตานุทูตต่างประเทศ ผู้แทนองค์การชำนัญระหว่างประเทศ ข้าราชการตุลาการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทน พ่อค้า องค์การเอกชน และสื่อมวลชนตามลำดับ แล้วเสด็จ ฯ เข้าสู่ที่ประทับ
- ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี กราบบังคมทูล พระ กรุณาถวาย พระ พรชัย มงคล

ในนามของ มหาสมาคมสโมสร สันนิบาต

- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสตอบ
- ภายหลังจากที่ มีกระแส พระราชดำรัสจบแล้ว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชปฏิสันถาร กับบรรดาผู้ที่ไปร่วมงานสโมสรสันนิบาต อยู่จนถึงเวลาประมาณ 21.00 น. จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับ

หมายเหตุ ในระหว่างวันที่ 8 – 10 มิถุนายน 2514 หน่วยราชการ องค์การ บริษัท ห้างร้าน และประชาชน ได้ประดับธงทิว และตกแต่งประดับไฟ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ เนื่องในพระราชพิธีรัชดาพิเษก ครั้งนี้โดยทั่วกัน

คำถวายพระพรชัยมงคล

ของ

จอมพลถนอม กิตติขจร ผู้บัญชาการทหารสูงสุด

ในการสวนสนามแสดงแสนยานุภาพของกองทัพไทย

เนื่องในพระราชพิธีรัชดาภิเษก

วันอังคารที่ 8 มิถุนายน 2514

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย บรรดาทหารทั้ง 3 กองทัพ คือ กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ ตลอดจนตำรวจ กองอาสารักษาดินแดน และอาสาสมัครชาวเขาชายแดน ผู้ภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ที่มาเฝ้าเฉพาะพระพักตร์พร้อมกัน ณ ที่นี้ ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อม ถวายพระพรชัยมงคลด้วย

ความชื่นชมยินดี ในมหามงคลสมัยที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เสด็จเถลิงยราชสมบัติ ซึ่งจะบรรบครบรอบ 25 บีบริบูรณ์ ในวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2514 นี้

ในราชวงศ์จักรี มีพระมหากษัตริย์ที่ได้เถลิงถวัลยราชสมบัติบรรจบรอบ 25 บี 2 พระองค์แล้ว คือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงเป็นพระองค์ที่ 3 ได้ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรม ทรงเป็นสัญญลักขณ์แห่งความสามัคคี ทรงเป็นหลักให้บังเกิดพลังยึดมั่นทางใจของพศกนิกรโดยทั่วไป ทรงแผ่พระเมตตา พระบรมเดชานุภาพให้บังเกิดความร่มเย็นผาสุข แก่คนทุกชั้น ทุกชาติ ทุกอาชีพ และศาสนาในพระบรมโพธิสมภาร

ในฐานะที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย ก็ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ

สมควรแก่จอมทัพทุกประการ บรรดาข้าทหารของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ปฏิบัติหน้าที่ ป้องกันเอกราช-อธิปไตยของชาติไทย ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อเทิดทูน และรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพของพระองค์

สำหรับภายในประเทศนั้น ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงห่วงใยในข้าทหารทุกเหล่าทัพ ตลอดจนตำรวจและอาสาสมัครพลเรือน ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนหน่วยทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครทั้งหลาย ซึ่งกำลังปฏิบัติราชการปราบปรามผู้ก่อการร้ายในพื้นที่ทุรกันดารต่าง ๆ แทบทุกแห่งหน โดยมิได้เห็นแก่ความเหนื่อยยาก และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนผู้ที่บาดเจ็บจากการรบอย่างใกล้ชิด ทั้งยังทรงห่วงใยและพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ด้วยประการต่าง ๆ แก่ทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครผู้บาดเจ็บ ตลอดจนครอบครัวของผู้

เสียชีวิตโดยถ้วนทั่ว พระราชหฤทัยของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทในฐานะจอมทัพไทย จึงเป็นที่จับจิตประทับใจของบรรดาข้าทหาร ตำรวจและอาสาสมัครทุกถ้วนหน้า ทุกคนมีใจแกล้วกล้าที่จะเข้าต่อสู้กับหมู่บัจจามิตรอย่างองอาจและขวัญดี พร้อมที่จะพลีชีวิตอุทิศเลือดเนื้อเพื่อปกป้องพื้นปฐพีไทย และเทิดทูนพระบรมเดชานุภาพและพระบารมีด้วยความจงรักภักดีจนสุดชีวิต

ในสมรภูมิภายนอกประเทศ กองทหารอาสาสมัครไทย ได้ประกอบวีรกรรมยิ่งใหญ่ให้ประจักษ์แก่บรรดาทหารชาติพันธมิตร นำเกียรติประวัติชื่อเสียงอย่างสูงมาถวายไว้แทบเบื้องพระยุคลบาท ข้าทหารทั้งหลายต่างก็ถวายความจงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอย่างหนักแน่นและมั่นคง จนหมู่อริราชศัตรูที่มุ่งร้าย จะทำลายความร่มเย็นต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ไม่อาจกระทำได้ดังปรารถนา ทั้งนี้ก็เนื่อง

จากใต้ผ่าละอองธุลีพระบาท ได้เป็นที่รวมจิตใจของชนชาวไทยทั้งมวล ให้มั่นอยู่ในความสามัคคี

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณทั้งนี้อยู่เป็นนิจมิได้เสื่อมคลาย จึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ถวายสัตย์ปฏิญาณไว้แทบเบื้องพระยุคลบาล ณ ที่นี้ว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย จะมั่นคง จงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ตราบเท่าชีวิตถวาย หากจะมีอริราชศัตรูหมู่ภัยใด ๆ มากล้ำกลายให้เป็นที่ระคายเคืองเบื้องพระยุคลบาล ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายพร้อมอยู่เสมอที่จะถวายชีวิตและเลือดเนื้อเป็นราชพลี และรักษาไว้ซึ่งพระบารมีและพระบรมเดชานุภาพ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจักปฏิบัติหน้าที่โดยเต็มกำลังความสามารถ เพื่อสนองพระยุคลบาทและรักษาไว้ซึ่งพระราชบัลลังก์ ให้ใต้ผ่าละอองธุลีพระบาทสถิตยั่งยืนในสิริราชสมบัติ ทรงเป็นองค์พระหหากษัตริย์และจอมทัพไทยตลอดไป

ฉะนั้น ในวันนี้ กองทัพไทยจึงได้จัดให้มีการตรวจพลสวนสนามเพื่อทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครพลเรือน ได้มีโอกาสถวายความรักภักดี และเพื่อให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงเห็นประจักษ์ ทั้งความพร้อมเพรียง และความเข้มแข็งในแสนยานุภาพแห่งกองทัพของพระองค์ ซึ่งเตรียมพร้อมอยู่ทุกขณะที่จะเสียสละเพื่อประเทศชาติและเบื้นราชพลี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลานี้ สถานการณ์ของโลกผันผวนอยู่ทุกทิศทาง กำลังทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครพลเรือน ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้พยายามสร้างประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถบ้องกันประเทศชาติและราชบัลลังก์จากอริราชศัตรู ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เนื่องในวาระมหามงคลสมัยที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ซึ่งจะมาบรรจบครบรอบ 25 บีบริบูรณ์ ในวันที่ 9 มิถุนายน 2514 นี้

ข้าพระพุทธเจ้าพร้อมด้วย ทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครพลเรือนของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ที่จะสวนสนาม ถวายความจงรักภักดี ต่างเต็มตื้นไปด้วยความปีติยินดี กับขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายพระพรด้วย

ขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัย อันเป็นนิรัติศัยของปวงชนชาวไทย และทวยเทพผู้ทรงมหิทธิเดช คือองค์พระสยามเทวาธิราช เป็นอาทิ ตลอดจนองค์พระเทพบิดรและดวงวิญญาณแห่งอดีตพระมหากษัตราธิราช ผู้ได้เคยทรงทำนุบำรุงชาติไทยมาด้วยดี แล้วแต่ปางบรรพ์ พร้อมทั้งสรรพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในสากลโลก ขอได้ ทรงโปรดสมานฉันท์ช่วยกัน อภิบาลรักษา ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท กับทั้งสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส และพระราชธิดา ให้ทรงพระราชสิริสวัสดิ์วัฒนาทุกทิพาราตรีกาล ให้เจริญพระชนมายุ ดำรงรัชยั่งยืนนาน จงทรงพระเกษมสำราญ ขอให้

อริราชศัสกรเหล่าร้าย จงพ่ายแพ้แก่พระบารมี บรรดาสรรพภัยพาลโรคาพาธอุบัติทวันอันตรายใด ๆ ขออย่าได้กล้ำกรายให้ระคายเคืองพระยุคลบาท ขอให้พระเกียรติคุณอดุลยานุภาพแผ่ไพศาลขจรจบไปทั่วทิศานุทิศ เสด็จสถิตในสิริราชสมบัติ ได้ปกป้องคุ้มครองชาติไทยให้อยู่รอดปลอดภัย ประสบแต่ความสวัสดี

ขอพระบรมราชจักรีสถิตอยู่คู่ฟ้าแผ่นดินไทยตลอดไป ตราบเท่ากาลปาวสานต์

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

คำถวายพระพรชัยมงคล

ของ

พระเจ้าวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล

ถวายพระพรชัยมงคลแทนพระบรมวงศานุวงศ์

ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

เมื่อวันพุธ ที่ 9 มิถุนายน 2514

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

เมื่อ 25 บีโพ้น ต่อหน้ามหาสมาคม กอร์ปด้วยประธานสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ และข้าราชการผู้ใหญ่ พระราชาพระองค์หนึ่ง ตรัสมีความโดยสังเขปว่า ข้าพเจ้าขอขอบใจที่ได้มอบราชสมบัติให้ ข้าพเจ้าจะทำทุกอย่างเพื่อประเทศชาติ และเพื่อความผาสุขของประชาชนอย่างเต็มความสามารถ ขอให้ท่านจงช่วยร่วมกันทำดังกล่าว แล้วก็เสด็จก้าวไปจากมหาสมาคมนั้น ครั้น

แล้วก็ทรงผันกลับมาใหม่ แล้วตรัสอย่างหนักหน่วงว่า และด้วยใจสุจริต พระมหากษัตริย์พระองค์นั้น คือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล ดวงมณีดวงประทีป และดวงใจของบนมวลชาวไทย พระราชกระแสรับสั่งและสีพระพักตร์ตอนที่รับสั่งนั้น เป็นที่ซาบซึ้งจับจิต และต้นตันใจผู้ที่มีวาสนาได้เห็นได้ฟังอย่างอยากยิ่งที่จะพรรณาให้ถูกต้องได้ เพราะว่าประการแรกขณะนั้นทรงมีพระชนม์เพียง 18 พรรษา อีกทั้งขณะนั้น เป็นยามที่ตื่น ตระหนกและยาม เศร้าหมองอย่างสุดที่พระมหากษัตริย์ หรือที่บุคคลใดจะพึงกำลังเผชิญในชีวิต อีกทั้งเป็นกาลและเวลาที่บ้านเมืองกำลังบิ่นบ่วน มิอาจที่จะทรงทราบหรือทรงเดาได้ว่าเหตุการณ์ภายใน ประเทศต่อไปแม้ ในเพียงชั่วโมงข้างหน้า วันหน้าจะเป็นอย่างไร ประการที่สอง พระราชกระแสและพระสุรเสียงตลอดจนสีพระพักตร์ ในขณะที่รับสั่งนั้น แสดงถึงความจริงจัง ความแน่ชัด และ

ความเด็ดขาด เห็นได้ชัดว่าเป็นพระราชกระแสรับสั่งที่มาจากเบื้องลึกสุดของพระราชหฤทัย จึงเป็นราช-ปฏิญาณที่แน่นอนและเด่นชัด และเห็นได้ว่าเป็นพระราชดำรัสที่รับสั่ง โดยที่ไม่ได้ทรงตระเตรียมแต่งหรือเขียนไว้ก่อน จึงไม่มีผู้ใดได้ตระเตรียมบันทึกพระราชกระแสนั้นไว้ และต่อมาอีกไม่กี่วัน ก็แสดงน้ำพระ-ราชหฤทัย ที่ทรงมีต่อประชากรให้ประจักษ์และเห็นกันว่า ราชปฏิญาณนั้นเป็นสัจจธรรมที่แน่แท้มีความหนักแน่นเพียงใด ในขณะประทับรถยนต์ผ่านราษฎรเพื่อเสด็จพระราชดำเนินไปจากประเทศไทย ได้มีเสียงประชาชนคนหนึ่งตะโกนกราบทูลว่า "อย่าละทิ้งประชาชน" ก็ทรงมีพระราชบันทึกพระราชทานมายังผู้ใกล้ชิดว่า "อยากจะร้องบอกเขาลงไปว่า ถ้าประชาชนไม่ทิ้งข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะทิ้งประชาชนไปอย่างไรได้ แต่รถวิ่งเร็วและเลยไปไกลเสียแล้ว" พระราชบันทึกนี้จะเข้าใจได้ว่าเสมือน ประหนึ่งจะได้มี

พระราชประสงค์ให้ทราบว่า เราได้เสี่ยงแล้วและได้ปฏิญาณแล้วว่า จะให้ทุกอย่างแก่ประชาชนตราบเท่าที่จะพึงรับตัวเราและสิ่งที่เราจะให้ไว้ด้วยใจสุจริต และแล้วตลอดเวลา 25 ปี ที่ผ่านมานี้ ก็ได้ทรงแสดงราชสัจธรรมที่แน่แท้นั้นให้ประจักษ์เห็นกันได้อย่างชัดถ้วนนานาประการและตลอดมา โดยมิได้มีวันเวลาที่จะขาดเว้น ทรงนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศ พระราชทานความร่มเย็นและทรงขจัดความทุกข์ที่หนักของประชาชนให้เหือดหายหรือเบาบาง ทรงยังให้ความสมบูรณ์พูนสุขที่น้อยให้เป็นความผาสุข ที่ยิ่งใหญ่มาได้โดยตลอดเวลา 25 ปี แต่ทั้งนี้ประชาชนในชาติไทยที่ไม่มีใจเบื่อหน่าย ย่อมต่างตระหนักกันทั่วทุกตัวคนว่าในการนี้ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทต้องทรงเสียสละ ต้องทรงต่อสู้ด้วยพระสติปัญญาและวิริยะที่ยิ่งใหญ่ โดยไม่ทรงคำนึงถึงทั้งพระพลานามัยทั้งความสุขสบาย ทรงทนต่อความยากลำบากนานาประการ ทั้ง

นี้ก็เพื่อสวัสดิภาพและความผาสุขของประชาชน และที่ทรงสามารถทำได้ก็ด้วยสัจจธรรม ที่ทรงยึดมั่นมานับตั้งแต่นาทีแรกที่ทรงรับราชสมบัติ จึงจะพึงเรียกได้ว่าปีนี้เป็นปีที่ 25 ภายใต้พระบรมเดชานุภาพ

ดังนั้น ในวันมิ่งมงคลนี้ ข้าพระพุทธเจ้าพระบรมวงศานุวงศ์ จึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส ยึดสัจจธรรมขึ้นเป็นที่ตั้ง เพื่อสมานจิตร่วมใจกันถวายพระพรชัยมงคล ขอให้บุญกุศลอันเกิดแต่สัจจธรรมที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงบำเพ็ญมาตลอด 25 ปี ที่ผ่านพ้นมานี้ อีกทั้งบุญกุศลใดๆ บรรดาข้าพระพุทธเจ้าจะได้บำเพ็ญกันมาแล้ว จงได้เป็นพลังผลให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมราชโอรสและธิดา จงทรงพระเกษมสำราญ ไร้โรคา พยาธิ ไร้ศัตรูหมู่มาร ขอให้พระราชประสงค์ที่ยิ่งใหญ่เหนือสิ่งใด คือขอให้ประชากรชาวไทยทั่วหน้า สมานสามัคคีกันฉันท์พี่

น้อง ร่วมกันนำความเจริญความผาสุขมาสู่ตนและประเทศชาติ และด้วยใจสุจริตนั้นจงเป็นผลยิ่งๆ ขึ้นไป อีกทั้งสิ่งอื่นสิ่งใดที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ปรมินทรมหาราช จะได้มีพระราชประสงค์แล้ว ขอให้เป็นไปสมดังพระราชหฤทัยประสงค์จงทุกประการ ขอให้ทรงสถิตย์สถาพร ในไอศูรย์ราชสมบัติ ร่มเกล้าปวงชนชาวไทย และเหล่าข้าพระพุทธเจ้าสืบต่อไปอีกชั่วหลายเท่าทบ 25 วรรษกาลเทอญ.

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

คำถวายพระพรชัยมงคล

ของ

จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี

ถวายพระพรชัยมงคลแทนคณะรัฐมนตรี ข้าราชการทหารฯ

ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

เมื่อวันพุทธที่ 9 มิถุนายน 2514

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ณ ศุภวารมหาชัยมงคลฉลองสิริราชสมบัติบรรจบ 25 ปี อันอุดมดิเรกรัชดาภิเษกสมัย ข้าพระพุทธเจ้าและคณะรัฐมนตรี พร้อมข้าราชการทหาร ตำรวจ และพลเรือน ผู้เป็นข้าทูลละอองธุลีพระบาท ได้รับพระมหากรุณาไว้วางพระราชหฤทัย ให้บริหารกิจการบ้านเมืองฉลองเบื้องพระยุคลบาท มีความปลื้มปีติในวาระกิจตระหนักในพระมหาบารมีปกเกล้าปกกระหม่อมข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายอยู่เป็นนิจ

จำเดิมแต่แรกเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติจวบปัจจุบัน เป็นปรากฏการณ์อัจฉริยะประวัติแห่งพระราชกฤดาบุญญานุภาพเลิศ เป็นที่ประจักษ์ว่าพระราชกรณียกิจใหญ่น้อยทั้งปวงที่ทรงประกอบโดยครรลองแห่งทศพิธราชธรรมประเพณี และพระบรมปรีชาญาณทัศนะ กอร์ปด้วยพระเมตตากรุณาธิคุณล้นประมาณ ได้บรรดาลผลให้ประเทศชาติมีความสถาพรมั่นคงไพบูลย์ ดำรงเกียรติเด่นในสังคมนานาอารยประเทศ โดยพระบรมราชานุเคราะห์ ทรงสัมผัสเหตุการณ์ร่วมทุกข์สุขกับปวงพสกนิกรทุกขณะ อาณาประชาราษฎร์ทั่วทุกหมู่เหล่า ได้รับความชื่นชมร่มเย็นผ่อนคลายทุกข์ บังเกิดความสุขเกษม ทรงเป็นมิ่งขวัญสูงสุดของชาติ จรรโลงสุจริตธรรม สามัคคีธรรม และคุณธรรมความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง ทรงนำประเทศให้ผ่านพ้นอุปสรรคภัยพิบัติมาโดยลำดับ รัชสมัยแห่ง

พระมหากรุณาธิคุณ จักจารึกในประวัติศาสตร์แห่งชาติ ปรากฏพระบรมราชธรรมกฤดากรตลอดกาลปาวสานต์ ข้าพระพุทธเจ้า ทั้งหลาย มีใจโสมนัสสวามิภักดิ์ อย่างลึกซึ้ง และขอถวายสัตย์ปฏิญาน ในอันจะประกอบกิจราชการทุกหน้าที่เต็มความสุจริตสามารถ และขอถวายชีวิตพลีเทอดชาติราชบัลลังก์ ให้สถาพรสนองพระบรมราชปณิธานปรารถนา

ณ มหาสมัยรัชดาภิเษกมงคลกาลอันสำคัญยิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายพระพรชัย ตั้งสัตยาธิษฐานอาราธนาพระไตรรัตนาธิคุณ และอัญเชิญเทวานุภาพศักดิ์สิทธิ์ อันสถิตย์ในพระมหาเศวตฉัตรอีกบารมีบุญฤทธิ์ แห่งบูรพมหากษัตริย์ไทยประชุมประสิทธิ์พรทิพยมงคล บรรดาลดลอภิบาลบำรุงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช ผู้ทรงคุณธรรมประเสริฐ ให้เจริญพระชนมายุยิ่งยืน

นาน สถิตย์เสถียรในราไชศวรรยาธิบัตย์ โดยสิริสวัสดิ์นิราศสรรพภยันตราย อริราชศัตรูทั้งหลายทั้งภายใน ภายนอก จงปลาศแพ้พ่าย แก่พระอำนาจพระบารมี ขอพระบรมราชกีรติยศเดชานุภาพ ปรากฏแผ่ไพศาลขจรทั่วทุกทิศภูวิมลฑล ร่มเกล้าปวงประชากรชน และข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายชั่วนิรันดร

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

คำถวายพระพรชัยมงคล

ของ

พันเอกนายวรการบัญชา ประธานรัฐสภา

ถวายพระพรชัยมงคลแทนสมาชิกรัฐสภา

ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

เมื่อวันพุธที่ 9 มิถุนายน 2514

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

เนื่องในโอกาสมหา มงคล สมัย พระราช พิธี รัชดา ภิเษก, ซึ่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้เถลิงถวัลยราช สมบัติมาบรรจบครบ 25 ปี นั้น ข้าพระพุทธเจ้าในนาม ของสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทน ซึ่งเปี่ยม ไปด้วยความจงรักภักดีในเบื้องพระยุคลบาท รู้สึก ปลื้มปีติยินดีเป็นล้นพ้น ที่ได้มีโอกาสชมพระบุญญา บารมี และซาบซึ้งในพระราชกรณียกิจที่ใต้ฝ่า ละอองธุลีพระบาทได้ทรงบำเพ็ญมาทุกกาลสมัย ดังนั้น ในโอกาสอันเป็นมงคลนี้ ข้าพระพุทธเจ้าจึงน้อมเกล้า

ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณา ถึงความรู้สึกอันแท้จริงของมวลสมาชิกแห่งรัฐสภาว่า นับเป็นบุญญาธิการการของประเทศชาติและปวงชนชาวไทยอย่างใหญ่หลวง ที่ได้มีพระประมุขของประเทศ ที่ทรงเพียบพร้อมไปด้วยพระคุณธรรมอันประเสริฐ มีพระสติปัญญาปรีชาสามารถเฉียบแหลม ทรงยึดมั่นในพระบวรพุทธศาสนา มีพระราชจริยาวัตรอ่อน โยน ละมุน ละไม เหมาะสมด้วยประการ ทั้ง ปวง ตลอดระยะเวลาที่ใต้ฝ่าละอองธุลี พระบาท ทรงเป็นพระประมุขของประเทศนั้น ได้ทรงใส่พระทัยและทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติโดยแท้จริง อาทิเช่น ในการติดต่อกับต่างประเทศ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้เสด็จพระราชดำเนินไปเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาอารยประเทศหลายครั้งหลายหน เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลกโดยทั่วไป ส่วนกิจการภายในประเทศนั้น ยามใดที่อาณาประชาราษฎร์ได้รับภยันตราย จากลัทธิตรงข้ามหรือภัยธรรมชาติ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมิได้ทรงละเว้น

ที่จะเสด็จเยี่ยมเยียนเพื่อเป็นมิ่งขวัญ และช่วยบำบัดทุกข์ด้วยพระองค์เอง ทรงแนะนำการอาชีพให้ประชาชน ได้ถือเป็นแนวประกอบสัมมาอาชีวะ ให้สามารถช่วยตนเองและเทศชาติ ทั้งพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภค แก่อาณาประชาราษฎร์ซึ่งได้รับโดยทั่วถึง พระองค์ทรงพระเมตตากรุณาปราณี แก่อาณาประชาราษฎร์เป็นที่ตั้ง ไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยพระวรกาย และภัยอันตรายต่างๆ ซึ่งมีอยู่รอบด้าน พระราชกรณียวัตรดังกล่าวนี้ เป็นผลให้ประเทศชาติและประชาชนบังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข พระบารมีนี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์แก่อาณาประชาราษฎร์ทั้งปวง

ด้วยเดชะแห่งความจงรักภักดี ในเบื้องพระยุคลบาท อันเปลี่ยนไปด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ที่มีอยู่เหนือเกล้าเหนือกระหม่อมเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ข้าพระพุทธเจ้าในนามของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทน จึงขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส กราบบังคมทูลถวายพระพรชัยมงคลในโอกาสอันเป็นมหามงคลสมัยนี้ โดยขออาราธนา

อานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และพระสยามเทวาธิราช จงดลบันดาลให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จเจ้าฟ้าทุกพระองค์ ปราศจากสรรพโรคาพาธ ภัยพิบัติอุบัทวันตรายใด ๆ ทรงมีพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตสำราญในมไหศวรรยราชสมบัติ เพื่อเป็นที่สำราญร่มเกล้าแก่ปวงอาณาประชาราษฎร์ สรรพศัตรูหมู่บ่จงจามิตรจงพ่ายแพ้แก่พระบารมี ทรงเป็นศรีสง่าแก่รัฐสีมาอาณาจักรสืบไปตลอดกาลนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

พระราชดำรัส

เนื่องในการเสด็จ ฯ ตรวจพลสวนสนาม

ณ บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

8 มิถุนายน 2514

ข้าพเจ้ามีความปีติชื่นชมอย่างยิ่ง ที่ได้เห็นความเข้มแข็ง และความพร้อมเพรียงเป็นสง่าของเหล่าทหาร ตำรวจ และพลเรือน ในพิธีตรวจพลสวนสนามครั้งนี้ ทั้งได้ฟังคำอำนวยพร ซึ่งแสดงถึงความปรารถนาดีและไมตรีจิตของทุก ๆ คน ที่มีอยู่ต่อข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอขอบใจ ขอสนองพรและไมตรีของท่านด้วยใจจริงทุกคน

ชาติบ้านเมืองประกอบด้วยนานาสถาบัน อันเปรียบได้กับอวัยวะทั้งปวงที่ประกอบกันขึ้น เป็นชีวิตร่างกายดำรงอยู่ได้เพราะอวัยวะใหญ่น้อย ทำงานเป็นปรกติพร้อมกันอย่างไร ชาติบ้านเมืองก็ดำรงอยู่ได้เพราะสถาบันต่างทั้งมั่น และปฏิบัติหน้าที่ของตน ๆ

โดยพร้อมมูลอย่างนั้น ท่านทั้งหลายควรจักได้ทราบตระหนักว่า ชาติบ้านเมืองคือชีวิต เลือดเนื้อและสมบัติของเราทุกคน และการดำรงรักษาชาติประเทศนั้น มิใช่หน้าที่ของบุคคลผู้ใดหมู่ใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็นหน้าที่ของทุก ๆ ฝ่าย ทุก ๆ คน ที่จักต้องร่วมมือกระทำพร้อมกันไปโดยสอดคล้องกัน เกื้อกูลกัน และมีจุดมุ่งหมาย มีอุดมคติอันร่วมกัน ถ้าหมู่หนึ่งหมู่ใดทำหน้าที่ย่อหย่อนเป็นอันตรายไป ก็อาจทำให้ทั้งชาติแตกสลายทำลายไปได้

ข้าพเจ้าจึงมีความเต็มตื้นใจ ที่ได้พึ่งท่านทั้งหลาย ทั้งทหารและพลเรือน กล่าวคำสัตย์ปฏิญาณ แสดงความจงรักภักดีและเจตนาอันแน่วแน่ ที่จะคุ้มครองป้องกันชาติบ้านเมืองด้วยความสามารถ และด้วยชีวิต ทำให้เชื่อใจสนิทว่า ถ้าทุกคนในชาติมีความยึดมั่นในบ้านเมือง มีความเข้มแข็งพร้อมทั้งกายใจเช่นนี้ ก็จะสามารถร่วมกันทำงานของชาติได้โดยเต็มกำลัง และชาติไทยของเราจะดำรงมั่น มีความเจริญผาสุก และมีอิสรภาพอธิปไตยอันสมบูรณ์อยู่ตลอดไป

ขอขอบใจท่านทั้งหลายอีกครั้งหนึ่ง ในไมตรีจิต และความหวังดี ขออานุภาพแห่งพระรัตนตรัย กับทั้งผลแห่งความจงรักภักดี อันมั่นคงในประเทศชาติ จงกำจัดศัตรูหมู่ร้าย.และอันตรายทั้งปวงให้สิ้นสูญ บันดาล ให้ทุกคนมีความสุขความเจริญ และความสวัสดี มีความร่วมรักสามัคคีอันแน่นแฟ้น มีความเข้มแข็งสมบูรณ์ด้วยกำลังกายใจและสติปัญญา สามารถประกอบกรณียกิจใหญ่น้อยทั้งปวง ให้สำเร็จลุล่วงได้ดังปรารถนา ให้บังเกิดความมั่นคง และความรุ่งเรืองวัฒนาแก่ประเทศชาติยืนยาวสืบไปชั่วกาลนาน

พระราชดำรัสตอบ

ในการถวายพระพรชัยมงคล ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย

9 มิถุนายน 2514

ข้าพเจ้ามีความปีติชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง ที่ท่านทั้งปวงมีไมตรีจิตพร้อมพรั่งพร้อมกันมา อำนวยพรในวันนี้ ข้าพเจ้าขอสนองพร และความปรารถนาดี ของท่าน ด้วยใจจริงทั่วกัน

ความเจริญผาสุกและความมั่นของบ้านเมือง เป็นสิ่งสำคัญสูงสุดที่บุคคลพึงรำลึกถึงและพึงประสงค์ และความเจริญมั่นคงนั้น จะเกิดมีขึ้นได้ก็ด้วยผู้บริหารทุกฝ่ายมุ่งกระทำการงานด้วยความบริสุทธิใจ ด้วยความตั้งใจจริง และด้วยความคิดพิจารณาโดยสติรอบคอบ ทั้งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนอื่น ในโอกาสพิเศษนี้ ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ทุกฝ่ายตั้งความปรารถนาที่จะร่วมสามัคคีกันปฏิบัติงานน้อยใหญ่ตามหน้าที่ ให้

บังเกิดผลอันสมบูรณ์ ให้ประเทศชาติของเราได้มีความสุขสงบ และจำเริญวัฒนายั่งยืนตลอดกาลสืบไป

ของคุณพระรัตนตรัยจงคุ้มครองรักษาท่านทั้งหลาย ให้ปราศจากอันตรายทุกประการ บันดาลสุขสวัสดิ์พิพัฒนมงคล ให้บังเกิดแก่ประเทศและประชาชนชาวไทยทั่วหน้ากัน

พระราชดำรัส

ในงานสโมสรสันนิบาต ณ ทำเนียบรัฐบาล

10 มิถุนายน 2514

ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ได้มาร่วมงานเลี้ยงรับรองในท่ามกลางสันนิบาตของบุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้นำและผู้แทนนานาสถาบันอันเป็นหลักของประเทศ พร้อมทั้งผู้แทนของนานาประเทศ ที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีและมาร่วมงานต่าง ๆ กับประเทศไทย ทั้งมีความปีติชื่นชมอย่างยิ่ง ที่ได้พึ่งคำอำนวยพรอันแสดงไมตรีจิตและความปรารถนาดีในตัวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอขอบใจและขอสนองพรท่านด้วยใจจริงเช่นเดียวกัน

ความประสงค์ของท่านทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติงานต่างๆ ร่วมกันอยู่ในขณะนี้ คงไม่มีสิ่งอื่นที่ยิ่งไปกว่าความผาสุกมั่นคง และความเจริญวัฒนาของชาติไทยและของสากลโลก จึงต่างมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่อยู่โดยเต็มกำลัง การที่จะปฏิบัติให้สำเร็จความประสงค์ดังนั้น เป็นภาระอันยากยิ่ง และโดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ การ

ปฏิบัติโดยประมาทหรือผิดพลาดแม้เพียงเล็กน้อย อาจนำไปสู่ความยุ่งยากและความหายนะได้ง่าย ๆ ทุกฝ่ายทุกคนจึงต้องมีความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้วยความคิดพิจารณาโดยสติรอบคอบ ทั้งต้องมีความอดทน เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนอื่น ๆ

ในโอกาสอันพิเศษที่ท่านทั้งปวงมาประชุมพร้อมกันนี้ ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ตั้งความปรารถนาร่วมกันในอันที่จะบำเพ็ญกรณียกิจของตน ๆ โดยสามัคคีธรรมนำพาประเทศชาติ และโลกของเราให้ดำเนินไปให้บรรลุจุดประสงค์ดังกล่าว มีความผาสุกมั่นคง ความเจริญวัฒนาและความเบิ่นปรกติเรียบร้อย พร้อมทุกสถานตลอดกาลทุกเมื่อไป

พระราชบัญญัติ

เหรียญรัชดาภิเษก

พ.ศ. 2514

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514

เป็นปีที่ 26 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จ พระปรมินทรมหา ภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรให้มีเหรียญรัชดาภิเษก ขึ้นไว้เป็นที่ระลึก ในโอกาสที่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 25 ปี

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำ และยินยอมของรัฐสภาดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติเหรียญรัชดาภิเษก พ.ศ. 2514"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้มีเหรียญรัชดาภิเษก มีลักษณะเป็นเหรียญเงินรูปกลมแบน เส้นผ่าศูนย์กลาง 3.1 เซนติเมตร ด้านหน้ามีพระบรมรูปของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงหันพระพักตร์ทางเบื้องซ้าย ที่ริมขอบมีอักษร "พระบาท สมเด็จ พระ ปรมินทร มหาภูมิพล อดุลยเดช สยามินทราธิราชบรมนาถบพิตร" ด้านหลังมีรูปพระราชลัญฉกรประจำพระองค์ ที่ริมขอบมีอักษร "ที่ระลึกพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 25 ปี 9 มิถุนายน 2514" และมีเลข 9 ทำด้วยเงินติดที่ห่วง สำหรับบุรุษใช้ห้อยกับแพรแถบ กว้าง 3.1 เซนติเมตร สีเหลืองริมสีเขียว และมีริ้วสีขาวขนาดเล็กคาดคั่นทั้ง

สองข้าง สำหรับสตรีใช้ห้อยกับแพรแถบดังกล่าว ผูกเป็นรูปแมลงปอ

มาตรา 4 ในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจัดทำเหรียญและแพรแถบ ตามพระราชบัญญัตินี้ขึ้นไว้เป็นตัวอย่าง

มาตรา 5 บุคคลมีสิทธิประดับเหรียญนี้ ได้ตั้งแต่วันพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 25 ปี เป็นต้นไป

มาตรา 6 การประดับเหรียญนี้ ให้ประดับได้อย่างเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จะประดับโดยใช้ห้อยคอก็ได้

มาตรา 7 ให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจ ออกกฎ กระทรวง เกี่ยว กับการ สร้างเหรียญและกิจการอื่น เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ถนอม กิตติขจร

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เพื่อเป็นการถวายความจงรักภักดี แด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในการที่ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 25 ปี สมควรให้มีเหรียญรัชดาภิเษกขึ้น เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสนี้ โดยตราพระราชบัญญัติเหรียญรัชดาภิเษกขึ้น

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 88 ตอนที่ 16 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2514)

นอกจากเหรียญรัชดาภิเษกประดับแพรแถบ ซึ่งกรมธนารักษ์ได้ผลิตออกจำหน่าย ให้แก่ประชาชน ในราคาเหรียญละ 50 บาท ซึ่งได้นำรายละเอียดของเหรียญดังกล่าวจากพระราชบัญญัติเหรียญรัชดาภิเษก พ.ศ. 2514 มากล่าวไว้แต่ต้นแล้ว กรมธนารักษ์ยังได้ผลิตเหรียญที่ระลึกต่าง ๆ ขึ้นอีกหลายประเภท คือ

เหรียญกษาปณ์ทองคำ

เหรียญกษาปณ์ทองคำ ได้ผลิตออกจำหน่ายรวม 2 ชนิด คือ เหรียญกษาปณ์ราคา 800 บาท โดยมีส่วนผสมของทองคำร้อยละ 90 เงินร้อยละ 3 และทองแดงร้อยละ 7 โดยมีน้ำหนักรวมกัน 20 กรัม ส่วนเหรียญกษาปณ์ทองคำราคา 400 บาท มีส่วนผสมเช่นเดียวกับเหรียญกษาปณ์ทองคำราคา 800 บาท แต่มีน้ำหนักน้อยกว่า คือเพียง 10 กรัม

เหรียญกษาณ์ปเงิน

เหรียญกษาปณ์เงิน มีราคา 10 บาทชนิดเดียว มีส่วนผสมของเงินร้อยละ 80 และทองแดงร้อยละ 20 มีน้ำหนักเหรียญละ 5 กรัม

เหรียญกษาปณ์ทองคำและเหรียญกษาปณ์เงิน มีลวดลายอย่างเดียวกัน โดยทำเป็นเหรียญรูปกลมแบนลวดลายด้านหน้าของเหรียญ คือกลางตัวเหรียญ มีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเครื่องบรมราชภูษิตาภรณ์ ทรงฉลองพระองค์ครุยผินพระพักตร์ทางเบื้องซ้าย ภายในวงขอบเบื้องบนมีข้อความว่า *"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ "* เบื้องล่างมีข้อความว่า *"ครองราชย์ครบ ๒๕ ปี* ส่วนลวดลายด้านหลัง กลางตัวเหรียญมีพระปรมาภิไธยย่อ ภปร ประดิษฐานเหนือพระที่นั่งอัฐทิศอุทุมพรราชอาสน์ ภายใต้พระบวรเศวตฉัตร เปล่งรัศมี

ใหญ่น้อยออกไปโดยรอบ ภายในวงขอบเบื้องบนมีข้อความว่า "*รัฐบาลไทย ๙ มิ.ย. ๒๕๑๔*" เบื้องล่างมีข้อความบอกราคาเหรียญคั่นด้วยลายกระหนกไทย เช่น เป็นเหรียญราคา 800 ก็มีข้อความว่า 800 บาท อยู่ในตัวเหรียญ

อนึ่ง เหรียญกษาปณ์ทองคำ และเหรียญกษาปณ์เงิน ทั้ง 2 ชนิดนี้ เป็นเหรียญที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย

แสตมป์ปรัชดาภิเษก

ในโอกาสอันเป็นมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลาธิเบศรรามาธิบดีจักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติมาครบ 25 ปีบริบูรณ์ ณ วันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2514 กรมไปรษณีย์โทรเลข กระทรวงคมนาคม ได้จัดพิมพ์ดวงตราไปรษณียากรที่ระลึกรัชดาภิเษกขึ้นดวงหนึ่ง ซึ่งพิมพ์สอดสีสวยงามมาก

แสตมป์ที่ระลึกรัชดาภิเษกนี้ กรมไปรษณีย์โทรเลขจัดพิมพ์ออกจำหน่ายเพียงดวงเดียว ราคา 50 สตางค์ มีขนาด 25×45 มม. (วัดเพียงขอบของภาพ) ภายในแสตมป์เป็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์อยู่ในวงกลม ซึ่งแผ่รัศมีโดยรอบอยู่เหนือปวงประชาชนชาวไทยซึ่งมีอาชีพต่าง ๆ กัน ด้านบนสุดมีคำว่า "ประเทศไทย Thailand" มีภาพพระบรมมหาราชวังพิมพ์สอดสีสวย

งามอยู่กลาง ส่วนด้านล่างมีคำว่า "รัชดาภิเษก 2514 Silver Jubilee 1971" มุมล่างด้านขวาบอกราคาแสตมป์ดวงละ 50 สตางค์

แสตมป์รัชดาภิเษกดวงนี้ กรมไปรษณีย์โทรเลขเป็นผู้ออกแบบ โดยว่าจ้างให้บริษัทโทมัส เดอ ลารู (Thomas De La Rue & Co Ltd.) แห่งประเทศอังกฤษเป็นผู้จัดพิมพ์ จำนวน 10,000,000 ดวง แสตมป์ที่ระลึกแห่งรัชดาภิเษกสมัยนี้ ได้ออกจำหน่ายตั้งแต่เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2514 เป็นต้นมา

คำแถลงกระทรวงมหาดไทย

เรื่องการพระราชทานอภัยโทษ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก

เนื่องในโอกาสที่ได้มีพระราชพิธีรัชดาภิเษกฉลองสิริราชสมบัติ ครบ 25 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ 9 มิถุนายน ศกนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วราชอาณาจักร นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องราชทัณฑ์ได้กลับประพฤติตนดี ประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว เป็นกำลังของประเทศชาติสืบไป

ในการพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้ต้องราชทัณฑ์แต่ละคราวนั้น ผู้ที่ได้รับพระราชทานอภัยโทษต่างได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้พยายามประพฤติตน กลับตัวเป็นคนดีของชาติ

ตั้งใจประกอบอาชีพโดยสุจริตทั่วกัน ซึ่งกระทรวงมหาดไทยก็ได้พยายามติดตามศึกษาผลการ พระราชทานอภัยโทษคราวที่ผ่านมาแล้ว เช่น เมื่อปี พ.ศ.2511 ในโอกาสที่ได้มีพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญ ในวันที่ 20 มิถุนายน 2511 ปรากฏว่าผู้ที่ได้รับพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวไป มีจำนวนทั้งสิ้น 5,664 คน ในจำนวนนี้ได้มีผู้กระทำผิดและกลับมาต้องโทษซ้ำอีก นับแต่เดือนกรกฎาคม 2511 จนบัดนี้ เป็นเวลาประมาณ 3 ปี รวมทั้งสิ้น 132 ราย หรือเท่ากับร้อยละ 2.33 ของผู้ที่ได้รับการพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวทั้งสิ้น ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนไม่มากนัก น่าจะเป็นที่พอใจ

อนึ่ง สำหรับการพระราชทานอภัยโทษในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษกครั้งนี้ ทางราชการได้กำหนดมาตรการในการพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษไว้โดยละเอียดรอบคอบ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ได้รับอภัยโทษไป

กระทำผิดอีก อาทิพิจารณาปล่อยผู้ต้องโทษบางประเภท เช่น ผู้ต้องโทษกักขัง นักโทษที่พิการ ทุพพลภาพ ซึ่งแพทย์ของทางราชการไม่น้อยกว่า 2 คน ได้รับรองว่าไม่สามารถประกอบ การทำ มาหาเลี้ยง ชีพได้ ตลอดชีวิต หรือนักโทษที่เจ็บป่วยด้วยวัณโรค โรคเรื้อน โรคมะเร็ง หรือโรคจิต ซึ่งเรือนจำรักษามาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน และแพทย์ของทางราชการรับรองว่าไม่สามารถรักษาให้หายได้ หญิงมีครรภ์เหลือโทษไม่หนัก หรือเป็นหญิงที่ต้องโทษครั้งแรกและได้รับโทษมาพอสมควรแล้ว คนชราที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งได้รับโทษมาพอสมควรแล้ว นอกจากนั้น ก็ต้องเป็นนักโทษที่มีความประพฤติดีและเหลือโทษอีกไม่มากเป็นต้น

อนึ่ง ทางราชการยังได้กำหนดให้ผู้ที่ได้รับการปล่อยตัว ต้องมีญาติหรือผู้มีหลักฐานอันควรเชื่อถือได้มารับตัวเพื่อส่งกลับให้ถึงภูมิลำเนา หากไม่มีญาติหรือผู้มีหลักฐานอันควรเชื่อถือได้มารับตัวไป ก็กำหนดให้

กรมประชาสงเคราะห์ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดต่าง ๆ จักส่งให้ถึงภูมิลำเนา หากผู้ใดไม่มีอาชีพต้องการจะให้ทางการช่วยเหลือก็ได้มีการติดต่อ ประสาน งาน ระหว่างกรมราชทัณฑ์กับกรมประชาสง.เคราะห์ และกรมแรงงาน เพื่อจัดหาอาชีพให้ ทั้งก่อนที่จะปลดปล่อยยังได้กำชับอบรมให้ผู้ได้รับการปลดปล่อยไปรายงานตัวต่อพนักงานฝ่ายปกครองทุกระยะ 3 เดือนภายใน 1 ปี และขอให้เจ้าหน้าที่ทางฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งผู้พ้นโทษเข้าไปมีภูมิลำเนาอยู่ช่วยควบคุมสอดส่องความประพฤติ อีกทางหนึ่งด้วย เพื่อระมัดระวังมิให้บุคคลเหล่านั้นไปก่อความเดือดร้อนแก่ประชาชน และให้ตั้งใจประกอบอาชีพโดยสุจริตเยี่ยงพลเมืองดีทั้งหลายสืบไป

กระทรวงมหาดไทย

9 มิถุนายน 2514

17...

เพลงพระราชนิพนธ์

ดังได้กล่าวมาแต่ต้นแล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงโปรดการดนตรีเป็นพิเศษ พระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงอันไพเราะไว้หลายเพลง ในบทสุดท้ายต่อไปนี้ ผู้เขียนขออัญเชิญเพลงพระราชนิพนธ์ ของพระองค์ท่านจำนวน 9 เพลง และเพลง "ส้มตำ" ซึ่งทูลกระหม่อม สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรมหิดล รัตนสุดา ทรงพระนิพนธ์ อีก 1 เพลง มาเสนอ ณ โอกาสนี้ด้วย

มหาจุฬาลงกรณ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9

พระราชทานเป็นเพลงประจำ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

คำร้อง ๏ *นางสมโรจน์ สวัสดิกุล ฯ นายสุภร ผลชีวิน*

น้ำใจน้องพี่สีชมภู
ทุกคนไม่รู้ลืมบูชา
พระคุณของแหล่งเรียนมา
จุฬาลงกรณ์
ขอทูลขอเทอดพระนามไท
พระคุณแนบไว้นิรันดร
ขององค์พระเอื้ออาทร
หลั่งพรคุ้มครอง
นิสิตพร้อมหน้า
สัญญาประคอง
ความดีทุกอย่างต่างปอง
ผยองพระเกียรติเกริกไกล
ขอตราพระเกี้ยวยั่งยืนยง
นิสิตประสงค์เป็นธงชัย
ถาวรยศอยู่คู่ไทย
เชิดชัย ชโย.

แสงเทียน

ทำนอง ◎ *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*
คำร้อง ◎ *ม.จ. จักรพันธุ์ เพ็ญศิริ จักรพันธุ์*

จุดเทียนบวงสรวงปวงเทพเจ้า
สวดมนต์ค่ำเช้าถึงคราวระทมทน
โอ้ชีวิตหนอล้วนรอความตายทุกคน
หลีกไปไม่พ้นทุกข์ทนอาทรร้อนใจ
ต่างคนเกิดแล้วตายไป
ชดใช้เวรกรรมจากจร
อนิจจังสังขารนั้นไม่เที่ยงเสี่ยงบุญกรรม
ทุกคนเคยทำกรรมไว้ก่อน
เชิญปวงเทวาข้าไหว้วอน
ขอพรคุ้มไปชีวิตหน้า
ทนทรมานมามากแล้วจะกราบลา
หนีปวงโรคาที่เบียดเบียน
แสงแวววีวา เปรียบแสงเทียน
เปรียบเทียนสั้น.

ยามเย็น

ทำนอง ๏ *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*

คำร้อง ๏ *ม.จ. จักรพันธุ์ เพ็ญศิริ จักรพันธุ์*

แดดรอนรอน เมื่อทินกรจะลับเหลี่ยมเมฆา
ทอแสงเรืองอร่ามช่างงามตา ในนภาสลับจับอัมพร
แดดรอนรอน เมื่อทินกรจะลาโลกไปไกล
ยามนี้ต้องพรากจากดวงใจ ไกลแสนไกลสุดห่วงยอดดวงตา
แต่ก่อนเคยคลอเคลียกัน ทุกวันคืนรื่นอุรา
ต้องอยู่เดียวเปลี่ยววิญญา เหมือนดังนภาไร้ทินกร
แดดรอนรอน หากทินกรจะลาโลกไปไกล
ความรักเรายังอยู่คู่กันไป ในหัวใจคงอยู่คู่เชยชม
แดดรอนรอน หมู่มวลภมรบินลอยล่องตามลม
คลอเคล้าพฤกษาชาติชื่นชม ชมสมตามอารมณ์ล่องลอยไป
กลิ่นลมโชย กลิ่นพันธุ์ไม้โปรยโรยล่วงห่วงอาลัย
ยามสายัณห์พลันพรากจากดวงใจ คอยแสงทองวันใหม่กลับคืนมา
แต่ก่อนเคยคลอเคลียกัน ทุกวันคืนชื่นอุรา
ต้องอยู่เดียวเปลี่ยววิญญา เหมือนดังนภาไร้ทินกร
โอ้ยามเย็น จวบยามนี้เป็นเวลาสุดอาวรณ์
ยามไร้ความสว่างห่างทินกร ยามรักจำจะจรจากกันไป.

สายฝน

ทำนอง ◎ *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*
คำร้อง ◎ *ม.จ. จักรพันธุ์ เพ็ญศิริ จักรพันธุ์*

เมื่อลมฝนบนฟ้ามาลิ่ว ต้นไม้พริ้วลู่กิ่งใบ เหมือนจะเอนรากคลอนถอนไป แต่เหล่าไม้ยืงกลับงาม

พระพรหมท่านบันดาลให้ฝนหลั่ง เพื่อประทังชีวิตมิทราม น้ำทิพย์สาดเป็นสายพรายพริ้วทิวงาม ทั่วเขตคามชื่นธารา

สาดเป็นสายพรายพริ้วทิวทุ่ง แดดทอรุ้งอร่ามตา รุ้งเลื่อมลายพร่างพรายนภา ยามเมื่อฝนมาแต่ไกล

พระพรหมช่วยอำนวยให้ชื่นฉ่ำ เพื่อจะนำคับความร้อนใจ น้ำฝนหลั่งลงมาจากฟ้าแดนไกล พืชพันธุ์ไม้ชื่นยืนยง.

ใกล้รุ่ง

ทำนอง ◎ *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*
คำร้อง ◎ *ม.จ. จักรพันธุ์ เพ็ญศิริ จักรพันธุ์*
นายประเสริฐ ณ นคร

ได้ยินเสียงแว่วดังแผ่วมาแต่ไกลไกล ชุ่มชื่นฤทัยหวานใดจะปาน พึ่งเสียงบรรเลงขับเพลงประสาน จากทิพย์วิมานประทานกล่อมใจ

ใกล้ยามเมื่อแสงทองส่อง ฉันคอยมองจ้องฟ้าเรืองรำไร ลมโบกโบยมาหนาวใจ รอช้าเพียงไรตะวันจะมา

เพลิดเพลินฤทัยพึ่งไก่ประสานเสียงกัน ดอกมลิวัลย์อวลกลิ่นระคนมณฑา โอ้ในยามนี้เพลิดเพลินหนักหนา แสงทองนวลผ่องนภาแสนเพลินอุราสำราญ

หมู่มวลวิหคผกบินมาแต่รังนอน เข้าเชยชิดช้อนลิ้มชมบัวบาน ยินเสียงบรรเลงดังเพลงขับขาน สอดคล้องกังวานซาบซ่านจับใจ.

อาทิตย์อับแสง

ทำนอง ◎ *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*
คำร้อง ◎ *ม.จ. จักรพันธุ์ เพ็ญศิริ จักรพันธุ์*

เคยชม ร่วมภิรมย์ใจ
ด้วยความรักจริงยิ่งใหญ่ ผูกพันหัวใจเรามั่น
รักเอย เคยอยู่เคียงกัน
ร่มเย็นมิเว้นวายวัน ด้วยความสัมพันธ์ยืนยง
ทิวางาม ยามอยู่เคียงคง
สุริยาแสงส่ง ปวงชีวิตในโลกดำรงเริงใจ
ร้างกัน วันห่างกันไกล
มืดมนต์หมองมัวปานใด เยือกเย็นขวัญใจรัญจวน
ไกลกัน พาพรั่นใจครวญ
ร่างกายทรุดโทรมทุกส่วน จิตใจร้อนรวนแรงอ่อน
รักเอย เลยกลับอาวรณ์
ค่ำคืนผืนใจไปนอน ยิ่งดูเหมือนฟอนไฟลน
ทิวาทราม ยามห่างควงกมล
สุริยาหมองหม่น ปวงชีวิตในโลกเสื่อมทราม
หวังคอย คอยเผ้าโมงยาม
จวบวันทิวาเรืองงาม สมความรักยามยืนคง.

ชาตาชีวิต

ทำนอง ๏ *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*
คำร้อง ๏ *ม.จ. จักรพันธุ์ เพ็ญศิริ จักรพันธุ์*
นายประเสริฐ ณ นคร

นกน้อยคล้อยบินมาเดียวดาย
คิดคิดมิวายกังวลให้หม่นฤทัยหมอง
ขาดมวลมิตรไร้คนสนิทคู่เคียงครอง
หลงไหลหมายปองคนปรานี
ขาดเรือนแหล่งพักพำนักนอน
ขาดญาติมิตรและน้องพี่
บาปกรรมคงมีจำทนระทม

ท้องฟ้าสายัณห์ตะวันเลือน
แสงลับนับวันจะเตือนให้ใจท้องขื่นขม
หากเย็นฟ้าคงมืดยิ่งตรอมตรม
ชีวิตระทมเพราะรอมา
จวบจันทร์แจ่มฟ้านภาผ่อง
เผ้ามองให้เดือนชุบวิญญา
สักวันบุญมาชะตาคงดี

ยิ้มสู้

ทำนอง ๏ *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*

คำร้อง ๏ *ม.จ. จักรพันธุ์ เพ็ญศิริ จักรพันธุ์*

โลกจะสุขสบายนั้นเป็นได้หลายทาง ต้องหลบสิ่งกีดขวางหนทางให้พ้นไป จะสมความสุขสันต์สำคัญที่ใจ สุขและทุกข์อย่างไรเพราะใจตนเอง ผ่าลู่ทางชีวิตต้องคิดเผื่อย้อมใจ โลกมืดมนต์เพียงใดหัวใจอย่าคร้ามเกรง ตั้งหน้าชื่นเอาไว้ย้อมใจด้วยเพลง ใยนึกกลัวหวาดเกรงยิ้มสู้

คนเป็นคนจะจนหรือมี ร้ายหรือดียังมีหวังอยู่ ยามปวงมารมาพาลลบหลู่ ยิ้มละมัยใจสู้สู่มวลเพทภัย ใผ่กระทำความดีให้มีจิตโสภา สร้างแต่ความเมตตาหาความสุขสันต์ไป จะพบความสุขสันต์สำคัญที่ใจ เผ่าแต่ยิ้มสู้ไปแล้วใจชื่นบาน.

ดวงใจกับความรัก

ทำนอง ◎ *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*

คำร้อง ◎ *ม.จ. จักรพันธุ์ เพ็ญศิริ จักรพันธุ์*

คำคืนนภาคาราพราว ประกายแสงดาวพราวตา
ดาษเรียงเคียงแสงดวงจันทรา เพลินชมแสงพรายนภา
เห็นดวงดาราล้อมจันทร์ ที่จริงนั้นเดือนและดวงดาว
ต่างเรืองแสงวาวพราวพรรณ ด้วยแรงจากแสงดวงตะวัน
จึงมีแสงเดือนงามครัน แสงดาวประชันน่าชม

เปรียบดวงดาวและดวงเดือน ก็เหมือนแม้นแววมโนรมย์ เปล่งแววไปเปลี่ยนใจชม ด้วยจินตนาอารมณ์นานาประการ แก่นอนแท้จริงคือดวงใจ ส่องแววรักไปยืนนาน เปรียบดังกับแสงตะวันตระการ ยังคงแสงงามสะคราญ แสงทองยืนนานเรื่อยมา ตะวันฉายมาดารายโทรม.

เพลงส้มตำ

พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา

ต่อไปนี้จะกล่าว ถึงอาหารอร่อย
คือส้มตำกินบ่อย รสชาดแซบดี
วิธีทำก็ง่าย จะบอกได้ต่อไปนี้
มันเป็นวิธี พิเศษเหลือหลาย
ไปซื้อมะละกอ ขนาดพอเหมาะเหมาะ
สับสับเฉาะเฉาะ ไม่ต้องมากมาย
ตำพริกกระเทียม ยอดเยี่ยมกลิ่นอาย
มะนาวน้ำปลาน้ำตาลทราย น้ำตาลบีบถ้ามี
ปรุงรสให้แน่หนอ ใส่มะละกอลงไป
อ้อ! อย่าลืมใส่ กุ้งแห้งบ่นของดี
ขะเขือเทศเร็วเข้า เอาถั่วผักยาวใส่เร็วรี่
เสร็จสรรพแล้วซี ยกออกจากครัว
กินกับข้าวเหนียว เที่ยวแจกให้ทั่ว
กลิ่นหอมยวนยั่ว น่าน้ำลายไหล
จดตำราจำ ส้มตำลาวเอาตำรามา
ใครหม่ำเกินอัตรา ระวังท้องจะพัง
ขอแถมอีกสักนิด แล้วจะติดใจใหญ่
ไก่ย่างด้วยเบ็นไร อร่อยแน่จริงเอย.